

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II
Кафедра педагогіки та психології

Реєстраційний № _____

Кваліфікаційна робота
Різноманітні можливості при використанні техніки друкування у
початкових закладах

Ембер Єва Стефанівна

Студентка IV-го курсу

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Тема затверджена Вченою радою ЗУІ

Протокол № 7 /27 жовтня 2020 року

Науковий керівник:

Коприва Аттіла Т.,

канд. мистецтвознавства, доцент

Завідувач кафедрою:

Біда Олена Анатоліївна,

доктор пед. наук, професор

Робота захищена на оцінку _____, «__» _____ 202_ року

Протокол № _____ / 2021

Закарпатський угорський інститут ім. Ференца Ракоці II

Кафедра педагогіки та психології

Кваліфікаційна робота
Різноманітні можливості при використанні техніки друкування у
початкових закладах

Ступінь вищої освіти: бакалавр

Виконала: студентка IV-го курсу

Ембер Єва Стефанівна

Освітня програма: 013 Початкова освіта

Науковий керівник: **Коприва Аттіла Тиберійович,**

канд. мистецтвознавства, доцент

Консультант: **Кулін Агнеш Золтанівна**

ст. викладач

Рецензент: **Біда Олена Анатоліївна,**

доктор пед. наук, професор

Габода Єва Бейлівна,

ст. викладач

Берегове
2021

II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola
Pedagógia és Pszichológia Tanszék

**Nyomatkészítési eljárások és technikák gyakorlati lehetőségei az elemi
osztályosok számára**

Szakdolgozat

Képzési szint: alapképzés

Készítette: Ember Éva

IV. évfolyamos hallgató

Képzési program: 013 Tanító

Témavezető: **Kopriva Attila,**

a művészettudományok kandidátusa, docens

Konzulens tanár: **Kulin Ágnes,**

adjunktus

Recenzens: Bida Olena,

a pedagógiai tudományok doktora, professzor

Gabóda Éva,

adjunktus

Beregszász – 2021

Зміст

Вступ	6
I. Графіка, як вид образотворчого мистецтва.....	10
II. Репродуктивні графічні можливості	16
III. Практична частина. Викладання образотворчого мистецтва в початкових класах,.....	34
III.1. Викладання образотворчого мистецтва в початкових класах України	36
IV. Використання графічних можливостей на уроках Мистецтва в початкових класах ..	39
IV.1. Виготовлення печатки з солі та борошна, його практичне використання у 1 класі..	40
IV.2. Виготовлення відбитків з використанням техніки фроттажу у 2 класі	50
IV.3. Використання графічної технології монотипії у 4 класі	57
IV.4. Презентація практичного досвіду	61
IV.5. Порівняння практичних занять	70
Резюме	77
V. Додаток: Список літератури	79
V.1. Список ілюстрацій	82
VI. Додаток до практичної частини: Список ілюстрацій	85
VI.1. Плани уроків у таблицях	95

Tartalomjegyzék

Bevezetés	8
I. Grafika, mint képzőművészeti műfaj.	10
II. A sokszorosító grafika technikák bemutatása.	16
III. Gyakorlati rész. a művészeti oktatás az elemi osztályokban.	34
III.1. A művészeti oktatás ukraina elemi osztályaiban.	36
IV. Grafikai technikák gyakorlati alkalmazása művészet órákon.	39
IV.1. Sógyurma pecsét felhasználása nyomtatóeszközként az 1. osztályban.	40
IV.2. Sokszorosítás frottázs technika, dörzsnyomat alkalmazásával a	50
IV. 3. A monotípiá technika felhasználása a 4. osztályban.	57
IV. 4. Gyakorlati tapasztalatok.....	61
IV.5. A foglalkozások összehasonlítása.	70
Összegzés	75
V. Mellékletek: irodalomjegyzék.	79
V.1. Képjegyzék	82
VI. Gyakorlati rész mellékletei: képjegyzék.....	85
VI.1. Óravázlat táblázatok	95

Вступ

У бакалаврській роботі познайомилася з графікою, як різновидом образотворчого мистецтва. Мета моєї роботи – огляд репродуктивних графічних можливостей та їх практичне застосування у початкових класах.

У своїй роботі хочу показати, що графічне мистецьке бачення і ставлення до нього передається різноманітними технічними способами і засобами. Це дає змогу доносити їх широкому загалу людей, насолоджуватися виробами цього виду образотворчого мистецтва. Хочу висвітлити те, як представлені репродуктивні графічні можливості в наші дні, і які можливості є при вивченні мистецтва у початкових класах.

Репродуктивні графічні технології дають можливість малюнку як ілюстрації, зрозуміти текст. Перед появою фотографії та комп'ютерного друкування це зблизило далекі країни світу і мистецькі твори різних музеїв. Вони показали людству те, про що перед тим тільки чули.

У бакалаврській роботі намагалася досліджувати різні образотворчі можливості, як високий і глибокий друк. Детально хочу показати дереворит, офорт, літографію і шовкографію та виготовлення графічних виробів з такими техніками. Для розкриття кожного стилю цього виду образотворчого мистецтва я дотримувалася до однакових методів дослідження:

- демонструю приладдя і матеріали, характерні для даної технології;
- обстежу появу різних репродуктивних графічних можливостей та їх зміни впродовж історичних століть;
- представляю видатних графіків, митців кожного із видів графічної технології.

Своєю роботою я хочу познайомити читача з тими практичними заняттями, які можна запровадити на уроках Мистецтва, Малювання та Технології. Залежності від вікових особливостей учнів представляю репродуктивні графічні можливості та мистецькі вироби, виготовлені з цими технологіями. У кожному класі я використовувала однакову методику виготовлення композицій:

- ознайомлення учнів з репродуктивною графічною технологією;
- представлення, збір та виготовлення засобів праці власними руками;
- засвоєння технологій;
- практичне застосування графічних можливостей;
- представлення виробів.

Хочу ввести читача у світ технік, які стоять на межі образотворчого і репродуктивного графічного мистецтва. Вони можуть бути корисними для вчителів-педагогів і учнів, які беруть участь у мистецькому вихованні. Шукаю такі практичні й технічні можливості, які висвітлюють цікаві сторони високого і глибокого друку, та шовкографії, допоможу зрозуміти і засвоїти різні технології.

Хочу показати такі графічні можливості, яких можна використовувати на практиці і в початкових класах, особливо високий друк. Намагаюся дати допомогу тим, хто зацікавився цими мистецькими можливостями і виготовленням графічних виробів і відчуває схильність до гравюри і друкування. Через репродуктивні графічні можливості можемо виразити свою уяву, почуття, не забуваючи про сховані в них ігрові можливості, те, що творення приносить радість кожній людині.

Bevezetés

Szakedolgozatom céljával a grafika, mint képzőművészeti műfaj egyik irányzatának és a sokszorosító grafikai technikák megismerését tűztem ki, azok gyakorlati alkalmazását az elemi osztályokban.

Dolgozatomban bemutatom, hogy a grafikai művészi látásmód és hozzáállás milyen technikai megoldások és eszközök segítségével került be a köztudatba, hogyan lett sokak számára elérhető és élvezhető művészi élménnyé. Rávilágítok arra, hogy napjainkban a sokszorosító grafikai eljárások miként jelennek meg és milyen lehetőségek rejlenek e téren az elemi osztályok művészeti oktatásában.

A sokszorosító grafikai technikák tették lehetővé, hogy a szöveg mellett illusztrációként kép segítse az olvasót a művek értelmezésében, valamint a digitális nyomtatás és fotográfia megjelenése előtt ezek a grafikai megoldások hozták közelebb a világ távoli pontjait, a különböző múzeumok alkotásait, és tették láthatóvá azt, amiről azelőtt csak hallottunk.

Munkámban a magas- és mélynyomás technikákon keresztül különböző grafikai eljárásokat vizsgáltam meg. Részletesebben is bemutatom a fametszet, rézkarc, litográfia és a szitanyomat technikai megoldásait. Minden eljárással kapcsolatban azonos kutatási módszert állítottam fel:

- bemutatom a technikákra jellemző eszközöket és anyagokat;
- megvizsgálom a különböző eljárások megjelenését és azok változását a történelem folyamán;
- minden grafikai eljárással kapcsolatban bemutatom a kiemelkedő művészek alkotásait.

Szakedolgozatomban megismertetem az olvasót azokkal a gyakorlati fogásokkal, amelyeket be lehet építeni a „Művészet”, illetve „Rajz” és „Technika” órákba. Ezekben az órákon a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően sokszorosító grafikai eljárásokat és azok segítségével készült alkotásokat készítenek el. Minden osztályban hasonlóan építettem fel a kompozíciók elkészítésének folyamatát:

- a sokszorosító grafikai eljárás megismertetése;
- az eszközök bemutatása, gyűjtése, saját kezű előállítás;
- a technikák elsajátítása;
- az eljárásmódok alkalmazása a gyakorlatban;
- az alkotások bemutatása.

A képzőművészet és a grafika határvonalán mozgó technikák világába szeretném bevezetni az olvasót, amely hasznos segédeszköz lehet a művészeti nevelésben részt vevő

pedagógusok és diákok számára. Olyan gyakorlati, technikai megoldásokat keresek, amelyek rávilágítanak magas- és mélynyomásban, illetve a szitanyomásban rejlő érdekességekre. A pedagógusoknak és diákoknak segíteni szeretnék azok értelmezésében és a különböző technikák elsajátításában.

Be szeretném mutatni, hogy az elemi osztályokban a gyakorlatban miként lehet alkalmazni a sokszorosító grafikai eljárásokat, legfőképpen a magasnyomást. A grafikai módszerek műveléséhez szeretnék segítséget adni azoknak, akik érdeklődnek a művészet ezen ágazata iránt. Azoknak is, akik kedvet éreznek a nyomtatáshoz, hiszen alkalmazásával kifejezhetjük elképzelésinket, érzéseinket. A munka során ne feledkezzünk meg az eljárásokban rejlő játékoságról sem, s arról, hogy az alkotás mindenkiben örömet ébreszt.

I. Grafika, mint képzőművészeti műfaj.

„Művészi technikák nem születnek véletlenül, hanem bizonyos törvényszerűség szerint. Minden stílus küzd a lehető legteljesebb kifejezésért és megteremti magának a kifejezés megfelelő eszközeit. Tehát, ha történelmi sorrendben nézzük a technikák keletkezésének egymásutánját, nagy vonásokban előttünk áll a grafika egész stílustörténete.”¹- írja Dr. Hoffmann Edith a „Művészi sokszorosító eljárások” című könyvében.

A grafika szó a latin eredetű, a graficus szóból ered, melynek jelentése–szemléletes/rajzolt. Származtatják még a görög grafikos - rajzol, ír szóból is.

Nagy Zoltán „A magyar litográfia története a XIX. században” című munkájában kifejti, hogy a művészet legősibb megnyilatkoztatási formája a rajz. Gondolhatunk az őseMBER sziklarajzaira, a gyermekek első próbálkozásaira, akár a művészek által készített tanulmányokra. A rajzot régebben grafikának nevezték. A grafika szó jelentése alatt ma már mást értünk. Ez a kifejezés a művészetben a rajznak, illetve a festménynek mechanikai, vagy kémiai úton, nyomólemezekkel történő sokszorosítására utal.²

A művészettörténetben a sokszorosított grafika egy meghatározott technikával készült nyomatot jelent. Ezzel a módszerrel egy eredeti minta alapján több azonos kinézetű lap készül. Ilyen eljárások lehetnek például a fametszet, a rézkarc, a litográfia. Ez a sokszorosítás ellenére eredetinek számít és nem másolat. „A képzőművészet iskolája I.” című könyv társszerzői azt állítják, hogy a sokszorosíthatóság a grafikai technikákkal készült művek legfontosabb kritériuma, ami nem egyenlő a reprodukálással.³ A művészetben különleges egyedi példányoknak tartják a ceruza-, toll-, szén- vagy krétarajzokat, amelyeket csak reprodukálni lehet, nem pedig sokszorosítani.⁴

A grafikai sokszorosítás nyomtatás segítségével történik. Az eljárás során a művész elképzelésének megfelelően grafikai eszközök segítségével nyomóformáról festéket visz át a papírra, vagy más anyagú felületre. A nyomóforma készülhet fából, linóleumból, kőből, fémből és más anyagból. A nyomtatás eredményeként megszületik a nyomat.⁵

A nyomtatás többféle technikai eljárással történhet:

---

¹ Dr. Hoffmann Edith: „Művészi sokszorosító eljárások”

² Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

³ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.”(151.o.)

⁴ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész,(64.o.)

⁵ Csörögi Anikó Lilla: „Mi fán terem? Grafikai technikák – magasnyomás”.

A **magasnyomás** esetén a nyomóforma felületén mechanikus, vagy kémiai eszközökkel bemélyítik azokat a részeket, amelyeknek a festékezés után nem szabad nyomot hagyniuk. A kiemelkedő részekre viszik fel a nyomdafestéket, ezekről kerül a festék a papírra. Ilyen eljárás például a fametszet, a linómetszet, a papírmetszet, a gipszmetszet, és a kőmetszet.⁶

1. ábra: Edvard Munch, The Kiss IV, 1902, fametszet

A **mélynyomás** a magasnyomás fordítottja. A nyomóforma vagy dúc sík felülete alá mélyítik a rajz vonalait és pontjait mechanikus illetve kémiai eljárással. Ezekbe a mélyedésekbe kerül a nyomdafesték. Nyomtatáskor a papír belepréselődik a mélyedésekbe, így kerül rá a festék. A rézmetszet, az acélmetszet, a hidegtű, a borzolás (mezzotinto), pontozásos és poncolt metszet, a krétamodorú metszet csak mechanikai eljárással, a rézkarc, kőkarc, a krétamodorú karc, a foltmaratás (aquatinta), a reserve és a lágyalap (verniss mou) savval való maratással készül.⁷

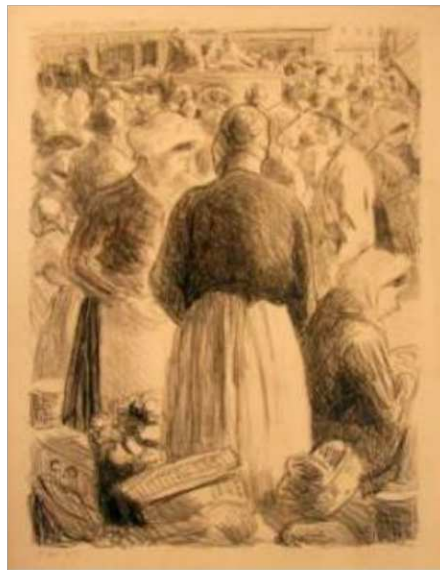

2. ábra: Gilles Demarteau: Akt, krétamodorú metszet

⁶ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”,(3.o.)

⁷ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”,(7.o.)

A **síknyomás** eljárás elnevezését onnan kapta, hogy ennél a technikánál egy síkban található a nyomóformán a nyomtató és a nem nyomtató részek. A festékfelvevő képesség azon a kémiai alapelven működik, hogy a víz és a zsír taszítja egymást. Lényege, hogy a nyomtató részeket zsíros eszközzel jelölik meg, majd a felületet megnedvesítik. A zsír taszítja a vizet, így a szintén zsíros nyomdafestéket csak a rajz veszi fel. Ide tartozik a litográfiai eljárás, amit könyomásnak is neveznek. Ennél a módszernél a festék nem domborodik ki a papír felületéből, mint a mélynyomásnál, és maga a nyomat sem hagy domborulatot, mint a magasnyomásnál.⁸

3. ábra: Camille Pissarro: Piac Pontoise környékén, litográfia

A **szitanyomás** a nem sorolható az előző technikai eljárásokhoz. Ez egy speciális sablonkészítő eljárás. A sablont szitaszöveten hozzák létre. A szitaszövet nyitott területein átnyomják a festéket, a szövet többi területének hézagait viszont valamilyen anyag elzárja. A nyomóforma itt egy keretre kifeszített textília, vagyis szitaszövet, amelyen a festéket a nyitott helyeken dörzsölő szerszám segítségével átréselik. Akkor tekintünk egy szitanyomatot művészi és nem ipari nyomatnak, ha a sablont maga a művész készíti, és korlátozott példányszámú, a művész által aláírt nyomat készül egy sablonról. Az ipari szitanyomást filmnyomtatásnak, míg a művészi szerigrafíának nevezik.⁹

⁸ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”,(15.o.)

⁹ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”,(16.o.)

4. ábra. Andy Warhol, „Campbell”s-féle leveskonzervek”, szitanyomat, 1962

Nagy Zoltán írásában olvashatjuk, hogy a fametszet a legrégebbi grafikai sokszorosító eljárás. Feltalálását, illetve első alkalmazását a történelem homálya fedi. Európában csak a XV. században kezdik használni, de a kínaiak már jóval korábban ismerték és alkalmazták, mind a fametszetet, mind pedig a mozgatható betűkkel való nyomtatást, ami ugyanis szintén magasnyomás. Európában először a németek alkalmazták a fametszetet, de hamarosan máshol is elterjed. Feltalálói nem ők, hanem évszázadokon keresztül formálódott. Bizonyos azonban, hogy először Németországban tűnik fel, célja a vallásosság terjesztése és a népnevelés. A korai fametszetek kontúrrajzok, Németországban népies jellegűek. A XVI. században megjelenik a rézmetszés is, de mégis virágkorát éli *Dürer* és *Holbein* metszeteiben. A XVI. századtól kezdve a fametszést egyre jobban háttérbe szorítják a rézmetszés és a XVII. századtól az új technika, a rézkarc.¹⁰

A rézmetszet 1430 körül született meg, valószínűleg németországi ötvösműhelyekben, tudhatjuk meg Dr. Hoffmann Edith művéből. Virágzásának fő ideje a XV. és a XVI. századra esik.¹¹ Rézmetszéssel foglalkozó legnagyobb művészek közé tartozott *Martin Schongauer* és *Albrecht Dürer* német alkotók, *Andrea Mantegna* és *Marc Antonio Raimondi* olasz mesterek.

¹⁰ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

¹¹ Dr. Hoffmann Edith: „Művészi sokszorosító eljárások”(15. o.)

Nagy Zoltán írása szerint, a rézmetszet körülbelül egyidejűleg jelenik meg Németországban és Olaszországban. Itáliai művészetben fontos szerepe volt az ötvösségnek, különösen a Quattrocento festészet fejlődésében. *Tomasso Finiguerra* firenzei ötvös találta fel a rézmetszés technikáját. Az olaszok és a németek sokáig vitatkoztak azon, kinek az érdeme a rézmetszés feltalálása. Ebben a kérdésben eredmény nem született, mert valószínűleg mindkét országban éppúgy régen kísérleteztek vele az ötvösök.¹²

A rézkarc 1510 körül Dél-Németországban jelent meg. Feltalálójának *Daniel Hopfert* tartják. Azóta is kedvelt eszköze a művészeknek, állítja a „Művészi sokszorosító eljárások” című könyv szerzője. Megtudhatjuk a kiadványból, hogy legmagasabb szintjét *Rembrandt* munkáiban érte el a XVII. században. Ő azonban más technikákkal kombinálva használta.¹³ Kiemelkedőek voltak még *Daniel Hopfer*, *Albercht Dürer*, *Jacques Callot*, *Antonis Van Dyck*, *Charles Meryon* rézkarcai, akit a XIX. század legnagyobb rézkarcolójaként emlegetik.

Nagy Zoltán szerint, a XVIII. század második felében a grafikai sokszorosító eljárások fejlődése technikai téren megállt. Ehhez még hozzájárult a XVIII. századvégi művészetnek a hanyatlása is. A grafika válságba jutott. Ekkor jelent meg a litográfia, amely a síknyomás első formája. A korábbi technikáktól eltérően, nem hosszú fejlődés útján vált alkalmazhatóvá. *Aloys Senefelder* a feltalálója, aki e korszerű találmányt kikísérletezte. Megpróbálkozott az acél- és rézmetszéssel, amelyekkel nem járt sikerrel. Ez arra az útra terelte, hogy a rézlapot kővel helyettesítette. Hosszú évek kitartó munkája eredményeként megtörtént a litográfia felfedezése. Ezek után a litográfiát a művészek is tudták alkalmazni. Ezen kiadványból azt is megtudhatjuk, hogy a kőmetszés első nyomaival már a XV. században találkozhatunk. A szerző rámutat arra a tényre, hogy a kőmaratást már 1550 táján ismerték, de gyakori használata nem terjedt el. Állítása szerint az is bizonyos, hogy *Senefelder* ezeket az eredményeket nem ismerte.¹⁴

Litográfiai alkotásokat számos művész készített, például *Thomas Stothard*, *Eugén Delacroix*, *Daumier Honoré*, *Eduard Manet*, *Henri de Toulouse-Lautrec* és sokan mások.

A szitanyomás eredete szintén több évszázadra tekint vissza, tudjuk meg „A grafika története” című könyvből. A szitanyomást másképpen szerigráfiának is nevezik, ami a latin *sericum* szóból ered, melynek jelentése – selyem. A szitanyomás elemeit, a sablonokat már az ókorban is használták. Az első grafikai nyomtatásra használt szitát Japánban készítették a XVII. század vége felé. Ezt a technikát az 1920-as évekig kizárólag textilnyomásra használták. Rendkívüli sokoldalúságának köszönhetően megjelent az ipar és a reklám számos területén.

---

¹² Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

¹³ Dr. Hoffmann Edith: „Művészi sokszorosító eljárások”(20. o.)

¹⁴ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

Sokszorosító szitanyomással először amerikai művészek foglalkoztak. Elsőként 1938-ban *Guy Maccoy* állított ki szitanyomat-sorozatot. Nagymértékű elterjedése a második világháború után következett be.¹⁵

A felsorolt sokszorosító grafikai eljárások közül művészeti érték tekintetében a mélynyomtatásos technikákat emelik ki. Novák László ezt azzal magyarázza, hogy a mélynyomtatás tudja visszaadni legpontosabban az alkotó gondolatait, a művészi munka vonalait. Az eredeti rajz vonalai leghűbben a festékleadós mélynyomtatásos eljárásokkal jelennek meg. A domború képű formákról magasnyomás technikájával készült alkotásoknak is megvan a maguk művészi értéke.

---

¹⁵ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története. II. rész,(82. o.)

II. A sokszorosító grafika technikák bemutatása.

Novák László „Grafikai sokszorosító művészetek” című könyvében leírja, hogy a festmények, rajzok, íráskopíjok másolásától az különbözteti meg a grafikai sokszorosító eljárásokat, hogy a segítségükkel megtörténhet a nagyobb tömegű sokszorosítás.¹⁶

Amikor grafikai művészetről beszélnek, a közönség széles köreiben csak a fametszetekre és litográfiákra, illetve a rézmetszetre és a rézkarcra gondolnak. A könyvnyomtatásról csak a könyvekért igazán rajongók tudják, hogy milyen magas szintű művészet. Novák László megemlíti munkájában, hogy a XVII. és XVIII. század rézmetszeteinek nagy része egyszerű munka, s ugyanabból az időből az Elzevirek könyvei kiemelkedőek a műértők számára.¹⁷

„A művészi sokszorosító eljárások” című könyv anyagának összeállításában Dr.Hoffmann Edith is kitér arra, hogy a sokszorosítás és a reprodukció két különböző fogalom. Az író példaként említi, hogy a sok példányban készülő fametszet mindaddig a művész eredeti munkájának számít, amíg a rajza ebben a technikában való sokszorosításra készül. Eltekintve attól, hogy a metszés munkáját ő maga végzi-e el, vagy sem. Abban az esetben válik reprodukcióvá, mikor egy művésznek eredetileg más eljárásban elkészített munkáját, például olajfestményét a metsző a saját technikájával alkotja meg.¹⁸

Tovább kutatva e témában, megtudhatjuk, hogy a képzőművészetben megkülönböztetnek eredeti és reprodukciós grafikákat. Mindez attól függ, hogy a nyomólemezt maga a művész készíti, vagy más szakember hozza létre valamely eredeti mű alapján. Nagy Zoltán „A magyar litográfia története a XIX. században” című munkájában így ír erről: „A grafikát sokan nem tartják igazi művészetnek, mert – mint mondják - nem lehet eredeti, hiszen több példányban és technikai úton keletkezik. Azonban minden művészi forma megalkotásához szükség van technikai eszközökre, akár építészetre, szobrászatra, vagy festészetre gondolunk. Az „eredeti” grafika nyomólemezt maga a művész készíti, amiről a művész eredeti rajzának legapróbb részletekig egyező, pontos mását lehet lehúzni.” A szerző állítása szerint, a reprodukciós grafika jellege más, nem nevezi művészetnek. A grafikai eljárások lehetővé teszik azt, hogy olyanok is megcsodálhassák a művészi alkotásokat, akik a csak egy példányban készült festményhez, vagy szoborhoz másképpen nem tudnának hozzájutni.¹⁹

Folytatva ezt a gondolatmenetet, Zala Tibor rámutat arra, hogy a grafikai műveknek az egyetlen példányok értelmében nincs is eredetije. A grafikai alkotás eredetije nem más, mint

---

¹⁶ Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”, Bevezetés.

¹⁷ Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”, Bevezetés.

¹⁸ Dr.Hoffmann Edith: „Művészi sokszorosító eljárások”.

¹⁹ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

maga a fadúc, kő vagy a fémlemez. Művészi grafikának csak azt a műalkotást mondhatjuk, melynek „eredetijét” maga a művész alkotta, vagyis a sokszorosító alapanyag művészi megmunkálás során jött létre. Az alkotása művészi grafika marad akkor is, ha a művész sokszorosítás céljából dúcát, követ vagy lemezét megfelelő művészeti intézménybe adja, a levonatokat pedig géppel készítteti. Viszont bármilyen művészien legyen elkészítve a reprodukció, azt mégsem nevezhetjük műalkotásnak.²⁰

Gallusz Gyöngyi írásában olvashatjuk, hogy a sokszorosító eljárások abban térnek el egymástól, hogy milyen a dúc nyomóelemeinek kialakítása és nyomtatása. Nyomatékosítja, miszerint minden sokszorosító eljárás legfontosabb lépése a dúc felületének előkészítése a megmunkálásra, és annak biztosítása, hogy a kívánt területeken vegye fel a festéket. A dúcokat ezért simára kell csiszolni.²¹

Novák László értekezésében leszögezi, hogy a forma minőségétől függően a grafikai sokszorosítás eljárásai közé sorolják a domború képű nyomtatást, vagyis a fametszetet, a mélyített képű nyomtatást, amihez például a rézmetszet tartozik, és a sík formáról való nyomtatást, melynek a képviselője a litográfia.²²

A grafikai iparágak csoportosításakor figyelembe veszik még, hogyan készült a nyomtatóforma. Ezért két alcsoportot is felállítottak. Az első csoportba sorolják a mechanikai, vagyis kézi munkával készül a nyomtatóformákat. A másodikhoz tartoznak azok, amelyeknél kémiai, vagy fotokémiai eljárásnak is szerepe volt az előállításban.²³

Fontos megjegyezni, hogy valamennyi sokszorosító grafikai eljárás eredete a kézművesség. A művészek csak később alkalmazták, mivel nem tettek különbséget a kivitelező mester és az ötleteit megvalósító művész között.²⁴

A művészettörténeti ismeretek szerint, a sokszorosító grafika születése az európai késő-középkor és a reneszánsz művészi fejlődésének egyik kiemelkedő eredménye volt. Ezzel a képzőművészetek új, napjainkban is kedvelt ágazata jelent meg. A másolatkészítés módszere domború vagy homorú felületű dúcról már az ókor nagy kultúráiban is ismert volt. A papír európai megjelenése a régi eljárások új formájának kialakulásához vezetett. Az új technika elsődleges feladata a vallásos eszmék és tanítások széles tömegekhez való eljuttatása volt.²⁵

---

²⁰Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története. II. rész,(64.o.)

²¹ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”.

²² Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”,2. Nyomtatóeljárások,(1.-2. bekezdés.)

²³ Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”,2. Nyomtatóeljárások (,4.-.5. bekezdés)

²⁴ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(64.o.)

²⁵ Sulinet Tudásbázis: „A sokszorosító grafika elterjedése és a könyvnyomtatás”.

Az első grafikai lapok színvonala nem volt mindig magas, mivel a metszést kevésbé tehetséges kézművesek végezték. Azonban a technika rövid időn belül nagy teret hódított magának. Ez annak volt köszönhető, hogy olcsóbb volt, ezért szélesebb körben tudtak hozzájutni. A reformáció megjelenésekor illusztrált röplapok formájában hatásos eszközként használták fel a kiélesedő vallási-politikai küzdelmek során. A művészettörténetek megállapítása alapján elmondhatjuk, hogy különösen fontos helyet kapott a grafika az ábrázoló művészetek között. Az ábrázolás új variációi, a stílusváltozások a metszett mintalapok segítségével gyorsabban és messzebb jutottak el a különböző művészeti irányzatok mestereihez.²⁶

A művészettörténeti írások szerint, a 15. század utolsó harmadától jelentek meg a művészi színvonalú grafikákat alkotó mesterek. A rézmetszésnek Itáliában Antonio Pollaiuolo, Andrea Mantegna, a német festők közül Martin Schongauer voltak az első kiválóságai. A fametszetet Albrecht Dürer emelte először festészeti magaslathoz. Az ő tanítómestere, a nürnbergi Michael Wolgemut is elismert könyvillusztrátor volt.²⁷ Számos kiemelkedő alkotót sorolhatnánk fel, akik az évszázadok folyamán magas színvonalra emelték a sokszorosító grafikai eljárásokat, tették széles körben ismertté és kedvelté.

Novák László hangsúlyozza, hogy a grafikai sokszorosító eljárások ismerete egy külön tudománnyá vált. Kiemeli, hogy a grafikai sokszorosító művészetek az emberi szellem vívmányainak egyik kimagasló eredménye, amelynek múltja és jelene tiszteletet érdemel, jövője pedig érdekes és rejtelmes.²⁸

Fametszet

A magasnyomásos sokszorosító grafikai eljárások egyike a fametszet. A fa a magasnyomás hagyományos és legrégebbi alapanyaga. A mesterek lapdúcokkal és szál- vagy harántdúcokkal dolgoznak. Lapdúcokat kapnak, ha a fa rostjai irányában vágják a falemezeket. Szál- vagy harántdúcokat úgy nyernek, ha a falemezt a fa növéseire merőlegesen, keresztben szeletelik fel. A régi kínai, japán és a reneszánsz kori európai művészek lapdúcokat használtak. A száldúcokat pedig az újabb kori és modern fametszetekhez alkalmazták.²⁹

---

²⁶ Sulinet Tudásbázis: „A sokszorosító grafika elterjedése és a könyvnyomtatás”.

²⁷ Sulinet Tudásbázis: „A sokszorosító grafika elterjedése és a könyvnyomtatás”.

²⁸ Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”, 2. Nyomatóeljárások (11. bekezdés)

²⁹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (154.o.)

„A képzőművészet iskolája” című könyv felhívja a figyelmet arra, hogy a falemezekhez szükséges fát nagy odafigyeléssel kell megválogatni. A legmegfelelőbb a csomómentes, sűrű szálú, kemény, jól kiszáradt fa, amelyet nem tároltak hosszú ideig raktáron. Nem alkalmasak

5. ábra. Lapdúc részlete

6. ábra. Gustave Doré: Don Quijote illusztráció részlete, harántdúc felület

metszésre azok a fafajták, amelyeknél már jól kifejlődtek az évgyűrűk. Legkiválóbbak erre a célra a gyümölcsfák, mint például a körtefa. Jól alkalmazható a citrom-, a narancs- és a cédrusfa, de a legjobb szaldúc puszpángfából készül.³⁰

Gallusz Gyöngyi rávilágít arra a tényre, hogy a magasnyomás eljárásainak, így a fametszetnek jellemzője, hogy a festék lapos felületként, nem kidomborodva marad meg a papír felületén, a vonalak szélei élesek. Mivel a papír a nyomtatáskor a vonalagnál megpréselődik, ezért a hátoldalán a nyomóelemek domborulatot hoznak létre.³¹

A fametszet történelmével számos művészettörténész foglalkozott, eredetét szinte ugyanúgy vezetik vissza. Zala Tibor „A grafika története” c. írásában azt olvashatjuk, hogy a fametszet a grafikai eljárások közül a legkorábbi, a kínai-japán kultúrák megjelenésével egyidős. Ez a technika a selyemfestő iparból fejlődött ki. Időben sokkal hamarabb jelent meg, mint a könyvnyomtatás feltalálása.³²

A kimonók mintáihoz készülő dúcokkal kisebb selyemdarabokon próbanyomatokat csináltak, olvashatjuk „A képzőművészet iskolája” című könyv első részében. A nyomatok virágot, házat, madarat, emberi alakot ábrázoltak, amelyek gyakran a tájképeken is fellelhetőek voltak. Ezeket tekintik az első fametszetű grafikai műveknek. Még ma is használják ezt a

³⁰ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (154.o.)

³¹ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”.

³² Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(65. o.)

technikát ezen a vidéken, vagyis a selyemdarabokra modern fametszetekről készítenek levonatokat.³³

„A grafika története” című könyvben Zala Tibor arra következtetett, hogy az illusztráció a IX. század közepén már ismert volt. Ennek őse a textil- vagy papírdarabra agyagdúcról, majd később fadúcról nyomott kis, kerek formájú Buddha-kép. Ez a technika valószínűleg a buddhizmussal együtt Indiából került át Kínába.³⁴

„A képzőművészet iskolája” című könyv folytatja az előzőekben megismert tények történelmi vonalát. Azt olvashatjuk, hogy a fametsző illusztráció a kínai buddhista nyomtatott könyvek terjedésének köszönhetően fejlődött tovább, majd a X-XIII. századok folyamán a világi írásműveknél is gyakran használták. A kínai fametszés fénykorát a XVI-XVII. századra tehetjük. A könyv szerzőitől megtudhatjuk, hogy ekkor a színes fametszet már önálló képként vagy albumként, festészeti tankönyvként is népszerű lett, nemcsak illusztrációként.³⁵

A fametszet Kínából került át Japánba és Európába is, ismertetik Szőnyi István festőművész és társszerzői. Japánban a XVII. századtól kedvelt az űkiyoye, vagyis a „múló világ képe”, ami mint népies festmény és mint fametszet terjedt el. Ezt ismerte meg később Európa elsőnek a keleti fametszetek közül.³⁶

Az első fametszetek a XV. század elejéről valók, amelyek a valláshoz, a szentek életéhez kapcsolódtak. A középkorban sokszorosítottak kártyákat és szentképeket is. A könyvnyomtatás elterjedése után a fametszetek cserélték fel a kézzel festett iniciálékat. Az illusztrációkat főként bibliai szövegek és szentek életének ábrázolására készítették. Az első művészi színes fametszetek az 1410-1420 körüli időkből származnak. A fametszet Európában a reneszánsz idején már magas fejlettségű és széles körben elterjedt volt.³⁷

Az első fametszetek önálló lapok voltak. Később a lapok hátoldalát összeragasztották, majd könyvé kötötték őket. Megjelentek a bibliai témájú sorozatok – a tömbkönyvek, az úgynevezett Biblia Pauperumok vagyis a Szegények Bibliája (1430-1440). Később arra törekedtek, hogy szétválasszák a képet és a szöveget. Majd a XV. század 50-es éveiben *Johannes Gutenberg* feltalálta a könyvnyomtatást, vagyis különálló mozgatható betűkből állította össze a szöveget.³⁸

---

³³ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (148. o.)

³⁴ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(66. o.)

³⁵ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (148. o.)

³⁶ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (148.o.)

³⁷ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(66. o.)

³⁸ Sulinet Tudásbázis: „A sokszorosító grafika elterjedése és a könyvnyomtatás”.

Szőnyi István és íróársainak könyvéből megtudhatjuk, hogy a reneszánsz idején Európában a fametszetnek reprodukciós célja volt. Ezt azzal támasztják alá, hogy *Dürer*, *Holbein*, *Aldorfer* híres metszeteiket általában tollrajz formájában adták ki a fametsző mestereknek. Ezáltal műveiket széles körben, több példányban terjeszthették.³⁹

Albrecht Dürer grafikai munkásságát sokan még festészeténél is kiemelkedőbbnek tartják. Számos fa- és rézmetszetsorozatot készített. A legfontosabbak az Apokalipszis (1498), Mária élete (1504/5), kis- és nagy Passiók (1509, 1513, 1520 után is). Önálló metszeteket is készített, mint például az Ádám és Éva (1507). Az olasz reneszánsz értékeit és szellemiségét minden más északi festőnél nőtintébben és mélyrehatóan építette bele művészetébe.⁴⁰

7.ábra. Albrecht Dürer. Az Apokalipszis négy lovasa, fametszet,1497-1498

A művészettörténészek a fametszés új korát attól kezdve számítják, amikor fametszők a szaldúcokat kezdték használni. Az újítás szintén a Távol-Keletről jött át Európába valamelyik holland vagy angol gyarmat közvetítésével, állítják a szakemberek.⁴¹

Elsőként Angliában jelent meg, majd pedig a XVIII. század elején Hollandiában. Az angol és holland művészek sokáig elitkolták az új technikát, de 1779 táján meghirdetett fametszetspályázat után derült rá fény. A franciák gyorsan elsajátították és hamarosan felülmúlták mestereiket. A XIX. század első harmada már a csodálatos újszerű fametszetek keletkezésének ideje. A napóleoni háborúk után felvirágzott a könyvnyomtatás, múzeumokat

³⁹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (149.o.)

⁴⁰ Sulinet Tudásbázis. Dürer festészete-Művészettörténet-9. évfolyam. A művészet két korszak határán 1: Dürer. A rajzművészet technikái

⁴¹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (149.o.)

létesítettek, illusztrált lapok jelentek meg, melyek elképzelhetetlenné váltak a fametszet nélkül. A fametszet újra népszerű és alkalmazott műfajjá vált.⁴²

Zala Tibor könyvéből kiderül, hogy a fametsző mesterek között kiváló művészek emelkedtek ki. Egyéni stílusukkal előkészítették a modern fametszet irányzatát. Itt megemlíthetjük *Jean-Francois Millet* (1814-1875), aki már 1860 körül megalkotta első saját kezű lapdúc metszeteit. Később *Paul Gauguin* (1848-1903) követte őt, aki valószínűleg a faszobrászattól indult ki. Az illusztrációs fametszet képviselője *Joan Miro* (1893-1983), aki különleges és színes fametszeteivel került be a köztudatba. Oroszországban és Lengyelországban a fametszet mint népművészeti műfaj már korábban is virágzott. Egyesült a művészi fametszéssel, így kimagasló alkotások jelentek meg.⁴³

8. ábra. Paul Gauguin: Women, Animals and Foliage, fametszet, papír, 1898

Rézkarc

A XV. századtól induló grafikai kultúra után két századdal később megjelent a rézkarc. A fametszet kezdte meg ezt a folyamatot. Megjelent a rézmetszet, és a XVII. században legkiemelkedőbb formájában a rézkarc folytatta tovább.⁴⁴

A mélynyomó, illetve a síknyomó eljárásokat megérdemlik az európai művészeti műfaj megnevezést. Ez azzal magyarázható, hogy Európához köthető a megjelenésük, fejlődésük és alkalmazásuk is. Ezen eljárások közé tartozik a rézkarc és a rézmetszet, amelyek az európai kultúra meghatározó részévé váltak. A könyvnyomtatásban külön iparágga alakultak, s mai

⁴²Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (150. o.)

⁴³Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(69.o.)

⁴⁴Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (170. o.)

napig megmaradtak a művészek kezében. Még a jelenkori mélynyomó eljárások sem szorították ki őket.⁴⁵

A mélynyomó grafikai eljárások eredetét az ötvösségben kell keresnünk. Nagy a valószínűsége annak, hogy az első kísérletek nem is művészi grafikai célúak voltak. Minta lapoknak készültek, amelyeket később használtak fel. A kis lapocskák vasvérték díszítésére aranyból, ezüsből, ritkán vörösrézéből készültek. Ezek a minták növényi, állati és emberi alakos ábrázolások voltak. A díszítő lemezekre metszettek, fekete fémkeverékkel töltötték ki a mélyedéseket, egy szintbe hozták a lemezfelülettel. Ezután csiszolás a következett, így a rajz gyönyörűen látható lett. Nielloknak nevezték ezeket a lapocskákat. A niellum, niello – a réz, az ezüst, az ólom és a kén vegyülete. Könnyen lehetett róluk nyomóformát készíteni az újabb öntésekhez, vagy egyszerűen eltávolítható festékanyaggal papírra nyomtatni a rajzokat.⁴⁶

A művészi mélynyomó eljárásokat a megmunkálás módszerei szerint két csoportra osztják:

1. maratott eljárások, vagyis a savval kezelt eljárások (rézkarc, lágyalap, foltmaratás),
2. mechanikus eljárások, vagyis metszőkéseket és más grafikai eszközöket felhasználó eljárások (rézmetszet, hidegtű vagy pusztatű, borzolás).⁴⁷

Mélynyomásnál a lemezbe mélyített részeket festékanyaggal töltik meg. Vagyis, amikor rányomják a papírt, az a mélyedésekből kiemeli a keményszappan keménységű festéket. Azt lehetne mondani, hogy a rajz domborműhöz hasonlít. A mélyedésekből felvett festék tapinthatóan kiemelkedik, magasabb a papír síkjánál, írja Szabados Árpád.⁴⁸

A rézkarc a savval kezelt grafikai eljárások közé tartozik. A nyomóformaként a vörösréz a legalkalmasabb anyag. A művészek savakkal és vésővel könnyen munkálhatják, a rajz finomságai jól megmutatkoznak. A lemezek különböző keménységűek és vastagságúak lehetnek. Sárgaréz lemezek szintén használhatók a karcoláshoz. A rézkarchoz tartoznak még más savval kezelt lemezek, úgymint a vas, bronz, alumínium megmunkálásának eredménye - tudhatjuk meg Szőnyi István és szerzőtársai könyvéből.⁴⁹

Több folyamaton megy keresztül a lemez, míg nyomtatásra alkalmassá válik. Szőnyi István leírja, hogy előkészítésének első fázisa a szélek lecsiszolása, hogy a nyomtatásnál ne vágja el a papírt és a nyomólemezt. Majd következik az alapozási munka: a felület megtisztítása

---

⁴⁵ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”(71.o.)

⁴⁶ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (171.o.)

⁴⁷ Csörögi Anikó Lilla: „Mi fán terem? Grafikai technikák – mélynyomás”.

⁴⁸ Szabados Árpád „Metszés és nyomtatás”(30. o.)

⁴⁹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (174. o.)

a karcolásoktól, ütődésektől és az oxidréteg eltávolítása fémtisztító folyadékkal és finom krétaporral. Ezután zsírtalanítják a felületet terpentines és szeszes lemosással, szappanos dörzsöléssel. A zsírtalanított lemezre különböző készítményű alapot, viaszt hordanak fel. Ez lehet alapozó kúp (szilárd halmazállapotú) vagy alapozó firnisz, rézkarcpaszta (folyékony). Az alapozó anyag felvitele előtt a tiszta lemezt fafogantyús lemezfogóval, sikattyúval, rögzítik. Lassan melegítik a lemezt, így a viasz kúp megolvad, folyékony lesz. Az olvadt réteg egyenletes szétoszlatására selyem- vagy bőrlabdacsot, illetve bőrhengert használnak. Hengerelés után az alapot kormozzák, egyenletes mélyfeketére füstölik. A sötét alapból a tű nyomában csillogóan, pontosan látható a rajz. A karcolással kezdődik a művészi munka. Karcolótűvel felkarcolják az alapot, így a rajz kidolgozására kerül sor. A kúposan tompa tűhegy a legmegfelelőbb, mivel csak a viaszréteget karcolja át. A réz magdolgozását a sav végzi el. A rajz finomsága óvatos savmaratással érhető el.⁵⁰

A megkarcolt lemezen savkezelés előtt még ki lehet javítani a hibákat. Teljes fedést és a lemez hátának savmentesítését eredményezi az ecsettel felvitt szesz-lakk, Száradás után a lemez kész a maratásra. Vizes lemosás minden egyes maratás után szükséges, tudhatjuk meg Szőnyi István és szerzőtársai könyvéből.⁵¹

A lemez akkor kerülhet nyomtatás alá, ha az alapot terpentinnel vagy petróleummal eltávolítják, a szesz-lakkal felhordott réteget pedig denaturált szesszel. A lemez hátának megtisztítása után a rézlemez, mint nyomóformát alkalmazzák. A nyomtatás legfontosabb eszköze a rézkarcsajtó, amelyben a rézlemezre karcolt rajz erős nyomás alatt a papírra kerül át. A rézkarcoló mélynyomó festékekkel dolgozik. Ennek összetétele korom és firnisz.⁵²

Zala Tibor írása alapján megbizonyosodhattunk abban, hogy a rézkarc eredete szorosan összefügg a vasmaratással, a páncélok és fegyverek díszítésével. Nyomaira a XV. század végén találhatunk, bár az első hitelesen feljegyzett rézkarc a századforduló utánra tehető. A szerző mégis feltételezi, hogy a századvégi ötvösök a már előbb kialakult marató mesterséggel dolgoztak. Az eljárással kísérletezők közé sorolják *Albrecht Dürert* is, aki 1515-1518 között vaslemezeken dolgozott. Számos alkotásán láthatjuk vonalbeli törekvéseit. Több európai országban, így Olaszországban, Angliában, Franciaországban, Spanyolországban is alkottak művészek ezzel a grafikai eljárással, de az igazi rézkarcoló kultúrát Németalföld képviselte.⁵³

---

⁵⁰ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (174. – 177.o.)

⁵¹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (180.-181.o.)

⁵² Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (184.-187.o.)

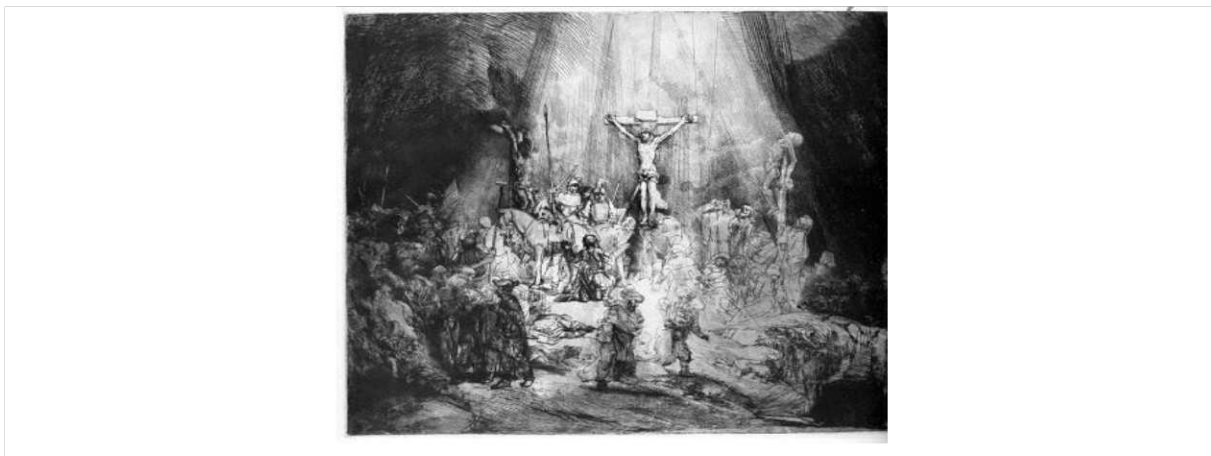
⁵³ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”, (73.-74.o.)

Nagy Zoltán könyvéből megtudhatjuk, hogy rézkarc első nagyjelentőségű művelője a francia *Jacques Callot* (1592-1635), míg legnagyobb hatású, legvirtuózabb mestere *Rembrandt*. A rézkarc nagyon jól megfelelt Rembrandt festői stílusának. Színtelen rézkarcai lenyűgözőek.⁵⁴

Szőnyi István és munkatársai szintén *Rembrandt Harmensz van Rijnt* (1606-1669) nevezik a kor karcoló mesterei közül a legkiválóbbnak, aki a kiterjedt holland művészetből nőtte ki magát. Alkotásai a fény erejével, a fehér-feketék egyéni értelmezésével magával ragadják a nézőt, fokozzák az események nagyszerűségét. Lapjainak száma a háromszázat is meghaladja. A műértők nem tudják eldönteni, melyik kompozíciót, tájképet vagy arcképet emeljék ki. Mindegyik egyszerű, de mégis nagyvonalú. fenséges.⁵⁵

Zala Tibor folytatja ezt a gondolatmenetet Rembrandt alkotásairól. Megállapítása szerint, az emberi lélek örök igazságának mindig ható, ma is élő erejét tárja felénk. Példaként hozza fel „Lázár feltámadása”, a „Bevégeztetett” („A három kereszt”), a közismert „Százforintos lap”, a „Krisztus kiüzi a kufárokat a templomból” című rézkarcait.⁵⁶

9. ábra. Rembrandt. „A három kereszt”, rézkarc, 1653

A művészettörténészek egyetértenek abban, hogy *Francesco Goya* (1746-1828) Rembrandt-hoz hasonlóan azok közé tartozik, akiknek a rézkarc fejlődése művészi és technikai szempontból máig sokat köszönhet. Többek között a „Tauromaquia”(„Bikaviadal”) – sorozatával (1814-1816) gazdagította a rézkarc történetét. A XX. században a rézkarc fejlődésére legnagyobb hatással *Pablo Picasso* volt.⁵⁷

⁵⁴ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

⁵⁵ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (172.o.)

⁵⁶ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”,(74.o.)

⁵⁷ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”,(74.-76.o.)

10. ábra. Francesco Goya. Tauromaquia („Bikaviadal”12.).

„A csöcselék lándzsákkal, sarlókkal, zászlókkal és egyéb fegyverekkel állítja meg a bikát”,
rézkarc, 1816

Litográfia/könyomat

A rézkarc és a rézmetszet létrehozásához egyszerűen felszerelt műhely is alkalmas. Azonban már komolyabb felszereltség szükséges a síknyomás, vagyis a litográfiához kapcsolódó kőrajz elkészítéséhez. Az erre alkalmas műhelyben elengedhetetlen a nagyméretű sajtó, a nagy kőlapok, a vegyszerek és a csiszoló berendezés. Ezért a kőrajzoló művész kapcsolódik a könyomató műhelyhez. Ott rajzolja le munkáját, de nem ő az elkészítő. Az eljárás nagyon bonyolult. A mesterek végzik a kőlapok csiszolását, a rajz fixálását és nyomtatását, betartva a művész utasításait. Szőnyi István leszögezi: „A rajzoló munkája – akár közvetlenül, akár közvetve készül – a kőrajz szellemi része, e rajz vegyi úton való rögzítése az anyagi rész.”⁵⁸

A síknyomtatásnak több fajtája is ismert, mint például a foltmarás a kövön, aszfaltkő, rézkarc utánzat, krétarajz alumíniumon, ceruzarajz alumínium lemezen, tusrajz alumíniumon, átnyomósos kőrajzok, színes kőrajz. Meg kell azonban említeni az egylap-nyomat (monotyp) eljárást. Technikai eleme maga a nyomtatás, de mégsem sorolják a grafikai műfajok közé.⁵⁹

⁵⁸ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.”(203.o.)

⁵⁹ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.”(210.o.)

A kőrajzot, mint grafikai sokszorosító eljárást, két nagy csoportba osztjuk, beleértve a színes kőrajzot is. Az első a közvetlen rárajzolás a kőlapra vagy fémlapra. A másik a közvetett eljárási mód átnyomással, amikor a papírlapra készült eredeti rajzot visszanyomják a kőlapra.⁶⁰

A kőrajz tehát síknyomással készül. A simára csiszolt kőlapra pontosan úgy rajzolnak, mint a papírra, zsíros krétával és tussal. A rajzot a kővön kémiai úton rögzítik. A kőnek csak azok a részei veszik fel a festéket, amelyeken rajzoltak, vagyis a zsíros felület. Mivel a többi rész vizes, ezért nem veszi fel a festéket. A nyomdafesték is zsíros anyag, tehát tapad a zsíros felülethez, míg a vizes felülethez nem. Ennél az eljárásnál a kő egész felülete érintkezik a papírral, de csak a rajz nyomódik át. Síknyomásnál a nyomóforma, vagyis a kő felülete sima. A sima nyomóforma nem nyomja be a papírt. Az átnyomódó festékréteg pedig olyan vékony, hogy az teljesen felszívódik a papír anyagába. Tehát a síknyomással készült grafikai lap is teljesen sima.⁶¹

„A képzőművészet iskolája” című könyvben arról olvashatunk, hogy az eljárás során a zsíros területeket nevezik nyomtatás-közvetítőknak. Ilyen formában azonban nem alkalmasak állandó nyomtatásra, még bő vizezés mellett sem. A rögzítést vegyi úton maratással oldják meg. Ezt nevezik maratónak.⁶²

Novák László leírja, amikor a tollrajz elkészült, megvárják, míg a festék a kővön megszáradt. Ezután salétromsavas gumioldatba mártott ecsettel vagy szivaccsal edzik a követ. Majd lemossák róla a gumit, és előkészítik a nyomtatáshoz. A nyomtatáshoz való előkészítés úgy történik, hogy a követ a litográfiai kézisajtóban felváltva nedvesítgetik és festékezik. Eközben levonatokat készítenek róla. A folyamatot addig végzik, míg a rajz eléggé élessé és hangsúlyossá nem válik. Utána még egyszer edzik a követ, s aztán áttérnek a példányok nyomtatására.⁶³

A nyomtatást csúsztatással történik. A kőlapra helyezett papírlap fölé egy-két papírlapot és fémlemezt helyeznek. A lemez hátoldalát befagygyúzzák, így a dörzsfá könnyen mozog majd a csúsztatás alatt. A követ a dörzsfá alá csúsztatják. Rászorítják a dörzsfát, a kővön hosszában átcúsztatják a másik szél felé, majd leemelik. Leveszik a fémlemezt és a pótlapokat, majd a kész nyomatot.⁶⁴

---

⁶⁰ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (203.o.)

⁶¹ Szabados Árpád „Metszés és nyomtatás”(29-30.o.)

⁶² Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (203.o.)

⁶³ Novák László: „Grafikai sokszorosító művészetek”, III. Síknyomtatás.

⁶⁴ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.” (205.o.)

Európában a München melletti Solnhofenben bányásszák a kőrajzhoz használható jó minőségű követ, a mészkövet. Keménységét a színéről lehet felismerni – a sárgásfehér puhább, a kékesszürke keményebb. A síknyomás területén használják még az újabban alkalmazott műköanyagokat és a fémeket is.⁶⁵

Nagy Zoltán írásából érdekes tényeket tudhatunk meg a litográfia történetéből. A XVIII. század második felében a fametszés, rézmetszés és a rézkarc eljárások minden technikai fogása ismert volt. A grafikai műfajok technikai fejlődése megakadt, krízisbe jutott. Ekkor jelent meg a litográfia, amely a síknyomás első formája és *Aloys Senefelder* zseniális, korszerű találmánya.⁶⁶

Nagy Zoltán megállapítása szerint, a litográfia kiváló tulajdonságaihoz tartozik, hogy anyaga és előállítása olcsó. A XIX. század első felében a többi grafikai ágakat teljesen háttérbe szorította. Nagy fellendülése a 20-as évek elején induló francia romantikus festészettel kezdődött. A litográfia alkalmas volt a kor festői törekvéseinek, lágy tónusainak és szentimentalizmusának kifejezésére. Elterjedt az arckép terén, de nagy szerepe volt a tájbrázolásban, az archeológiai reprodukcióban, a folyóiratok és könyvek illusztrálásában, a karikatúrában, stb. is. Az ötvenes évektől kezdve azonban a fényképezés tökéletesedése miatt lassan elvesztette jelentőségét.⁶⁷

Szőnyi István is a litográfiát nevezi a XIX. század uralkodó grafikai eljárásának, mely eljárás feltalálójaként szintén *Alois Senefeldert*, első művelőinek pedig a német nyomdászokat jelöli meg. Az angolok és a franciák legnagyobb nyomtatói is németek voltak. A franciáknál egész sor kiváló mester végezte munkáját: *Vernet, Charlet, Theodore Géricault* (1791-1824), *Eugène Delacroix* (1798-1863) és *Honoré Daumier* (1808-1879). A későbbi francia művészek közül *Edouard Manet* (1832-1883), *Fantin-Latour* (1836-1904), *Carrière* (1849-1906) alkotásai kiemelkedőek. Az angol litográfia számos kiválósága mellett „A képzőművészet iskolája” című könyv megemlíti *Legros* és *Whistler* által készített kőlapokat. A spanyol *Francisco Goya* a kréтарajz szépségével gazdagította a kőrajzolás történetét.⁶⁸

---

⁶⁵ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.”(203.o.)

⁶⁶ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

⁶⁷ Nagy Zoltán: „A magyar litográfia története a XIX. században”.

⁶⁸ Szőnyi István, Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor Lajos, Ferenczy Béni: „A képzőművészet iskolája I.”(210.o.)

Francisco Goya (1746-1828) idős korában Bordeaux-ban vált az akkor még fiatal technika kiváló mesterévé és ott alkotta meg a „Los Toros de Bordeos” („A bordeaux-i bikák”) sorozat négy csodálatos lapját, melyek 1825-ben jelentek meg.⁶⁹

11. ábra. Goya. „ Los Toros de Bordeos” litográfiasorozat”, „A bordeaux-i bikák”- Bravo bika, litográfia, 1825

Zala Tibor „A grafika története” című munkájában azt állítja, hogy a „litográfia” elnevezést a franciáknak

12. ábra. Eugène Delacroix. „ Hamlet és a Királyné” (III. Felvonás, IV. Szín), litográfia, 1834

köszönhetjük. *Eugène Delacroix* volt az, aki festészetével új stílust alakított ki. Megérdemelten nevezik őt a „litográfia felszabadítójának”. Elsősorban Goethe Faustjához és Shakespeare Hamletjéhez készített illusztrációi tetté közzismerté. Kora legkiválóbb állatfestője volt.⁷⁰

Henri de Toulouse-Lautrec (1864-1901) 1891-ben litográfia eljárással készített egy színes plakátot a Moulin Rouge számára. Ennek sikere nagyban motiválta, így egyre többet foglalkozott ezzel a technikával. 1896-ban az „Elles” („Ők”) című

sorozatban először használt színeket. A színes litográfia fejlődésében nagy szerepet játszott az is, hogy a kiadók egyre több művészt kértek fel. A művészi litográfia fejlődése ettől kezdve szorosan összefüggött a könyvillusztrációval.⁷¹

13. ábra. Henri de Toulouse-Lautrec „Fűzőkötés” litográfia, 1896, „Elles” című sorozatból

⁶⁹ Zala Tibor: „A grafika története. Grafikai eljárások története II. rész”,(78-80.o.)

⁷⁰ Zala Tibor: „A grafika története. Grafikai eljárások története II. rész”, (78.o.)

⁷¹ Zala Tibor: „A grafika története. Grafikai eljárások története II. rész”,(78-80.o.)

Szitanyomat

A szitanyomás olcsó, egyszerű, az eljárás közben könnyen javítható és változtatható. Sok példányszámú, nagyméretű és színes felületek nyomtatását is lehetővé teszi, állítja Gallusz Gyöngyi „A képsokszorosítás technikái” című munkájában. A festék a szitanyomaton minimálisan emelkedik ki a nyomtatás felületéből. Ezáltal nyomtatáskor a papír felülete is sík hatású lesz. A művészeknek módjában áll domborodó festékekkel is nyomtatni, vagy sokszoros nyomtatással a felületet domborúvá varázsolni. A szitanyomat alkalmas arra is, hogy sötét felületre világos festékekkel nyomtassanak. A szitanyomat előnye még az, hogy a nyomtatás után rajz egyenes állású marad.⁷²

A szitanyomás legfontosabb eszköze egy fa- vagy fémkeretre kifeszített szitaszövet. Az alkotók a szövet egyes részeinek kitarásával tudják a nyomtatásra tervezett képet létrehozni. A szövet kiválasztásánál figyelembe kell venni annak fajtáját és minőségét, tudhatjuk meg Z. Gács György és társai könyvéből. Ez azért lényeges, mivel a festék a szabadon maradt réseken megy át. A szövetnek a nyomtatás fizikai hatásainak és a festékoldó szereknek is ellen kell állni. Eleinte különböző szövetekkel kísérleteztek. A XX. század elején az organdin szövettel próbálkoztak. Később a liszt szitálásához használt selyemszövet alkalmazásánál maradtak. A szitanyomás elnevezés ebben az időben vált ismertté. Majd a szitanyomás technikájának alkalmazására az ipar selyemszöveteket kezdett gyártani. A háború alatt megjelentek a műanyagok, a poliamid, majd a poliészter. Ezekből kiváló minőségű szöveteket tudtak előállítani.⁷³

A keretek különböző anyagokból lehetnek. Grafikai célra legismertebb a fakeret, amelyre a szitaszövetet szegekkel, kapcsokkal vagy ragasztással erősítik fel. Hátránya, hogy nedvesség hatására változik. Ha a szitaszövet nem megfelelően van kifeszítve, akkor különböző hibák jelenhetnek meg. A laza szöveten túl sok festék nyomódik át, a pontok megvastagodnak vagy összefolynak.⁷⁴

A felfeszített szitából különböző módon készítik el a nyomóformát. Mindegyiknél elengedhetetlen, hogy az anyag jól tapadjon a szitaszövetre. A szitához való kötődést mechanikai és vegyi tisztítással érik el. Ezért használat előtt a szövet külső oldalát szappannal bevont fémszivaccsal finoman átdörzsölik. Eltávolítják a kész szitán lévő szennyeződést,

---

⁷² Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”.

⁷³ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(37-38.o.)

⁷⁴ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(38-39.o.)

rátapadt zsírt, olajfoltokat. A selyemszítát és a műanyag szítát is vegyszerekkel dörzsölik át, majd bő langyos vízzel öblítik és szárítják.⁷⁵

Gallusz Gyöngyi kiemeli, hogy a szitanyomás egy sajátos sablonkészítő grafikai eljárás. A művészek magán a szitaszöveten készítik el a sablont. Az eljárás során a festéket a szitaszövet nyitott résein nyomják át. A többi területet valamilyen anyag tömíti, zárja el.⁷⁶

„A képzőművészet iskolája II” című könyv íróitól megtudhatjuk, hogy a szitára kétféleképpen készíthetnek sablont. Az egyik, amikor közvetlenül a szitán dolgoznak különböző módszerekkel. A másik eljárás a közvetett, vagyis a szitán kívül zajlik a munkafolyamat. A rajzot mindig az eredeti állásban feszítik ki, ellentétben a rézkarccal vagy a litográfiával.⁷⁷

A művészi nyomatokat mindig kézi vagy félig kézi nyomtatópréssel húzzák le. A nyomtatáshoz megfelelő anyagok szükségesek, mint például a szitafesték és a nyomópapír. A szitanyomás kezdetén temperát használtak a nyomtatáshoz, ma pedig speciális festékekkel dolgoznak. Vannak teljesen matt, fényes vagy félfényes, továbbá átlátszó, félig átlátszó vagy átlátszatlan festékek. A szitanyomás kevésbé igényes a papír minőségével kapcsolatban, mint a rézkarc vagy a litográfia. Nyomtatás közben a szita nem fekszik a papírlapon, hanem bizonyos távolságban felette helyezkedik el, amit távköznek neveznek. A szitanyomtatásnál mindig száraz felületre nyomtatnak. A következő szín nyomásához a már nyomott lapoknak is teljesen száraznak kell lenniük, olvashatjuk „A képzőművészet iskolája II” című könyvben.⁷⁸

A szitanyomás eredetét a művészettörténészeknek még nem sikerült pontosan meghatározni. Bár ismertek olyan adatok, amelyek az eljárás több évszázados múltjára vezethetők vissza. A szitanyomás, szerigráfia a latin sericum szóból ered, jelentése – selyem. A sablon a szitanyomás alapelemévé vált. A kettő közül a szitanyomást tekintik újabbnak, míg a sablonokat már az ókorban is használták. A sablonkészítés évezredek nyomait Tibetben és Japánban találjuk. Az első grafikai nyomtatásra használt szítát azonban csak a XVII. század végén készítették el Japánban. A technikát a XIX. századi Angliában már ismerték, de a mai értelemben vett nyomtatási mód és a speciális anyagok csak a XX. század elején jelentek meg.⁷⁹

---

⁷⁵ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(40.o.)

⁷⁶ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”.

⁷⁷ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(40.o.)

⁷⁸ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(48-52.o.)

⁷⁹ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.”(36. o.)

A szitanyomás eljárást az 1920-as évekig kezdetben textilnyomásra használták, de megjelent az ipar és a reklám számos területén. Először amerikai művészek használták a sokszorosításhoz grafikai lapokat. *Guy Maccoy* 1938-ban elsőként állított ki eredeti szitanyomat-sorozatot. Ez az eljárás majd a második világháború után terjedt el az iparban és a művészetben.⁸⁰

„A képzőművészet iskolája” című könyv II. részében olvashatjuk, hogy 1940-ben megalakult a National Serigraph Society. Princetoni Egyetemen megnyílt Elmer Adler nyomdász-mester irányításával a Graphic Art Division. Több kiállítást szerveztek, ahol számtalan amerikai szitanyomó festőművész tűnt fel.⁸¹

A szerigráfia elnevezés megszületése erre az időszakra tevődik, valamint pontos elkülönülése a szitanyomattól. „A szerigráfia a szitanyomatként az a változata, amelynél a sablont a művész maga készíti. A nyomtatást saját maga vagy a felügyelete alatt dolgozó szitanyomó mester végzi, de persze korlátozott példányszámban. Ezek a példányok a művész aláírásával egyenként eredeti nyomatként számítanak.”- jegyzi meg Z. Gács György és szerzőtársai. Ettől az időponttól a szitanyomás is elismert grafikai eljárás, egyenrangú a metszettel, litográfiával és a rézkarccal. Nyugat-Európában csak jóval később a francia művészek kezdik bevezetni a szitanyomást a művészi grafika területén.⁸²

Gallusz Gyöngyi szintén azt fejt ki munkájában, hogy akkor nevezhetjük művészinek a sablont, ha azt maga a művész készíti el. Lényeges, hogy a korlátozott példányszámban készült nyomatokat a művész saját kezűleg aláírja. A szitanyomás művészi ágát szerigráfiának nevezik, a latin *sericum* – selyem szóból eredően.⁸³

A szitanyomat újabb fejlődését a háborúnak köszönhet. A szitanyomáshoz szükséges felszerelés egyszerű, könnyű, rugalmasan alkalmazható. Új műanyagok jelentek meg a háborús évek alatt, amelyekből szitát készítettek. A háború után megmaradt felszerelés és a szakemberek lehetővé tették a szitanyomás fejlődését ipari és grafikai téren is. Természetesen a fejlődést a művészek teljesítmény is elősegítette. Ezek közé tartozott *Ben Shahn, Hans Arp, Josef Albers, Willi Baumeister, Andy Warhol, Victor Vasarely, Richard Mortensen, Jackson Pollock* és mások. Magyarországon az első grafikai kísérletek az 1960-as évek közepén kezdődtek.⁸⁴

---

⁸⁰ Zala Tibor: „A grafika története”, „Grafikai eljárások története, II. rész”, (82.o.)

⁸¹ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.” (36. o.)

⁸² Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő: „A képzőművészet iskolája II.” (37. o.)

⁸³ Gallusz Gyöngyi: „A képsokszorosítás technikái”.

⁸⁴ Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás Dénes, Barcsay Jenő:

Andy Warhol a technika művelőinek egyik kiemelkedő alakja, aki az USA-ban élt és dolgozott. Reklámgrafikából élt, de tervezett színházi díszleteket, könyvjelzőket, üdvözlőlapokat, sőt női cipőket is. A hétköznapi tárgyak és termékek ihlették: megfestette a Coca-Colás üveget, a Campbell's-féle leveskonzervet, a dollár bankjegyet. Selyem szitanyomásos módszerével készítette portréit Marilyn Monroe, Jackie Kennedy, Mick Jagger, Elvis Presley, Mao Ce-tung és Lenin arcképével.⁸⁵

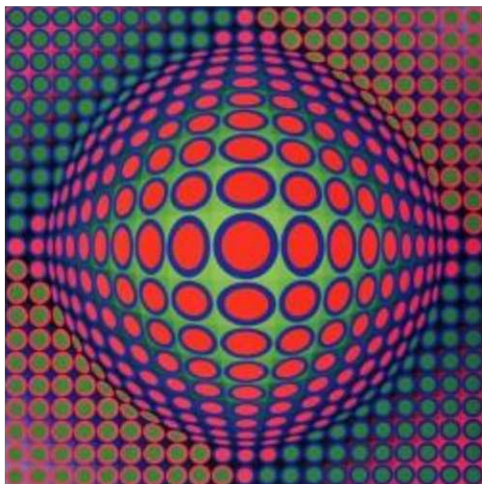

14. ábra. Andy Warhol, Négy Marilyn, szerigrafia, 1962

Átfestette, sokszorosította, felnagyította, sűrűn egymás mellé helyezte a képeket. A médiából megszokott tárgyak, arcképek a nézőket ámulatba ejtették. Ezt a bámulatos hatást erősebb eszközökkel, harsány színekkel érte el.

Bebizonyította, hogy közömbössé válunk az iránt, amit sokszor látunk, nem hat ránk olyan erővel.⁸⁶

Victor Vasarely az op-art kiemelkedő képviselője, egyik szellemi vezére volt. Francia csodálói az egyik legnagyobb hatású festészeti irányzat „pápájaként” tisztelik, olvashatjuk a *Cultura Magazin* publikációjában. Eleinte kisebb méretű plakátokat készített egy gyógyszergyár termékeiről. Több éven át tartott művészeti útkeresése. Az „optikai művészet”

15. ábra. Victor Vasarely. „Vega 200” (1968)

lett az önkifejezésének útját. Vasarely képein keresztül a legegyszerűbb mértani formákkal, a négyzetekkel, körökkel, ellipszisekkel, háromszögekkel meglevenítette a mélységet és a mozgást. „Fő témái: a plasztikus hatást keltő négyzetek és rombuszok. Kedvelt témája a félgömb és a három, egybevágó rombusz összeillesztéséből keletkezett kocka.”⁸⁷ – olvashatjuk a *Cultura magazin* oldalán.

Victor Vasarely több művészi sorozatot készített, amelyek közül a „Vonalak”, a „Zebrák” és a „Vega” a legismertebbek. A „Vonalak” című

„A képzőművészet iskolája II.”(37. o.)

⁸⁵ *Cultura*- MTI: „Andy Warhol önarcképe”.

⁸⁶ *Sulinet Hírmagazin*. „A talált tárgyak világa”.

⁸⁷ *Cultura*-MTI: Victor Vasarely, az op-art „pápája”.

szerigrafia technikával alkotott sorozat 10 darabból áll, míg a „Zebrák” 6 darabos kompozíciója, a „Vega” 8 darabból álló sorozata alkot egy egészet.

III. Gyakorlati rész. A művészeti oktatás az elemi osztályokban.

A fiatal nemzedék oktatására, fejlesztésére, esztétikai nevelésére mindig nagy hangsúlyt fektettek, hiszen a gyermekek jelentik az emberiség jövőjét. A szépérzék kialakítása, fejlesztése, az alkotás lehetőségének megteremtése, a tehetséges tanulók felismerése a művészeti képzés és minden oktatási intézmény egyik fő feladata.

Napjaink oktatási rendszerében is egyre nagyobb szerepet kap a gyerekek művészeti nevelése, hiszen segítségével felfedezik, játszva megismerik, újrateremtik az őket körülvevő színes világot. Arról sem feledkezhetünk meg, hogy a Művészet órákon bepillantást nyernek az emberiség kultúrájába, láthatják a műemlékeket és alkotásokat, amelyeket meg kell őriznünk az utókor számára. Megtaníthatjuk a gyerekeknek azt, hogy a papírra bármit rögzíthetünk, hiszen gondolatainkat, érzéseinket szavakkal, képekkel is át tudjuk adni. Fontos, hogy megismerjék az alkotás örömét. A Művészet órák keretén belül a tanulók rájönnek arra, hogy a színes papír, ceruzák, festékek és a természetben fellelhető anyagok segítségével csodákat lehet művelni. Az órákon megszerzett ismereteket otthon, önállóan vagy családi körben is felhasználhatják. Megtanulják azt, hogy igényesek legyenek környezetükre, saját munkájukra, vagy hogyan szerezhetnek örömet családtagjaiknak, barátaiknak az általuk készített kis alkotásokkal.

A pedagógus szerepe nem elhanyagolható a művészeti nevelésben. A tanár munkája során több módszer közül tud választani. Fontos, hogy ezek segítsék munkájának eredményességét és a tanulók fejlődését. A tanárnak motiválnak, sokszínűnek kell lenni. A pedagógus esélyt teremt a gyerekek számára a változatos tevékenységekre, buzdítja és alkotásra ösztönzi őket. Az alkotó munkához mindenképpen fel kell kelteni a kíváncsiságukat az adott feladat elvégzéséhez. Ha elég motivációt éreznek a gyerekek, akkor kreatívan, jó ütemben halad a munka az osztályban. A tanárnak nagy hangsúlyt kell fektetni arra is, hogy megismertesse a tanulókkal a különböző művészeti ágakat és technikákat. A gyerekeket megtanítsa a gyakorlatban alkalmazni az eljárásokat, azok eszközeit és funkcióit. A gyerekek fejlődése szempontjából nem elég az, ha csak megfigyelik a különböző technikák, eszközök alkalmazását. A módszereket és eszközöket a gyakorlatban is használni kell. A művészeti nevelésben az eredményes munka megteremtésében fontos, hogy a pedagógus és a tanuló is egyszerre vegyen részt az alkotói folyamatokban. A tanító irányítja a gyerek munkáját,

megfigyelik egymást a munkafolyamatok során. Ennek a munkának a célja a motoros és vizuális képességek kialakítása. Kiemelt szerepe van annak, hogy a tanulók életkori sajátosságainak megfelelő témákkal és gyakorlati technikákkal dolgozzanak.

Majboroda I.E. „*A művészeti oktatás tanításának módszertana*” (Майборода I. Е. „Образотворче мистецтво з методикою навчання”) című könyvből megtudhatjuk, hogy a művészeti oktatás feltételeihez tartoznak a pedagógiai feltételek céltudatos megteremtése és alkalmazása a tanítás során. Ezek biztosítják az eredményes munkát. Közülük ki kell emelni a pozitív légkör megteremtését a képzőművészet (rajz) tanítása során, a tanár és a tanulók közötti kölcsönös párbeszédet az oktatási folyamat ideje alatt, a gyakorlati alkotói tevékenység elsőbbségének biztosítását.

A pozitív légkör megteremtése az órákon belül megköveteli a tanártól, hogy biztosítson egy olyan jellegű kölcsönös munkakapcsolatot, amely során a tanulókból teljesen eltűnik a sikertelen munka, vagy tevékenység miatti félelem. A tanárba vetett bizalom biztosíték arra, hogy a gyerekek érdeklődését felkeltse a művészeti (rajz) órák iránt.

A tanár és a tanulók közötti kölcsönös párbeszéd - az egyik legfontosabb feltétel a művészeti oktatás folyamata során. A tanító úgy viszonyuljon a tanulókhöz, mint olyan egyénekhez, akik képesek az önfegyelemre, önmegvalósításra a művészi-tanulási tevékenység során.

A gyakorlati alkotói tevékenység elsőbbségének biztosítása előirányozza a művészet elsajátításában a gyakorlati tevékenységi formák kiemelt és elsődleges alkalmazását az elmélettel szemben. Az előkészítő gyakorlatok, vázlatok, tematikus kompozíciók, díszítő-bemutató tevékenységek nagyobb mértékben jelenjenek meg a tanítási folyamatban, mint az elméleti tananyag.⁸⁸

A művészeti nevelés nem elhanyagolható célja a személyiség alakítása, formálása. A megfigyelt és betanult munkaforma, a gyerek képzeletének, személyiségének jelenléte kiemelkedően fontos a Művészet órákon, de szerephez kell jutnia a kísérletezésnek is. Ezért a tanárnak ismernie kell több változatos megközelítési módot és művészi technikát. A tanulók még nagyobb élményre, tapasztalatra, fejlődésre tehetnek szert. A szabad légkör, a játék, a közös alkotás, a kézzelfogható tárgyak, képek elkészítése során megélik és felismerik, hogy gondolataik, érzéseik a papíron nyomot hagynak. Egyénien fogják szemlélni a világot és önmagukat, környezetük aktív alakítójává válnak. A művészeti oktatás során megszerzett tapasztalatok és kreativitás a hétköznapi életben is a gyerekek hasznára lehetnek.

---

⁸⁸ Майборода I. Е. „Образотворче мистецтво з методикою навчання”.(6-7.о.)

III.1. A művészeti oktatás Ukrajna elemi osztályaiban.

Ukrajnában a 2020-2021-es tanévben az elemi oktatás két Állami alaptanterv (Державний стандарт) szerint zajlik, mivel 2018 szeptemberétől bevezették az úgynevezett „Нова українська школа (НУШ)” irányzatot. A „Az új ukrán iskola” (НУШ) alaptantervéről szóló határozatot az Ukrán Minisztériumi Kabinet 2018. február 21-én a 87.sz. rendelettel adta ki, amely kizárólag az 1-3. osztályra vonatkozik. A 4. osztály a 2021-2022-es tanévben tér majd át ezen alaptanterv által előirányzott oktatásra. Jelenleg erre az osztályra az Ukrán Minisztériumi Kabinet 2011. április 20-án elfogadott 462.sz. rendelete vonatkozik. A tantárgyaknak megfelelő programok az Állami alaptanterv szerint vannak kidolgozva. A Művészet oktatására 1-4. osztályban 70 óra van előirányozva éves szinten, ami hetente 2 órát jelent: 1 képzőművészet (rajz) és 1 óra ének-zene.

Ki kell emelni, hogy az „Új ukrán iskola” koncepcióban az elemi oktatást két ciklusra bontják: az 1-2. és a 3-4. osztályokra. Figyelembe veszik a gyerekek életkori sajátosságait, szükségleteit, lehetőséget adnak a tanulásban elért eredmények közötti különbségek kiküszöbölésére. Az új alaptanterv részletesen foglalkozik a tanulók kulcskompetenciái fejlesztésével, melyek között megtalálhatjuk a kulturális kompetencia fogalmát. E területen a tanulókat különböző művészeti alkotói munkába kell bevonni a rajz, a zene és más művészeti ágak segítségével, feltárni és fejleszteni a tehetségüket, önkifejezésüket az alkotás során. A tanulók kulcskompetenciáinak fejlesztése érdekében az elemi oktatás folyamatát 9 ágazatra osztották fel. Ezek közül a művészeti irányzat célja, hogy formálja a kulturális és más kompetenciákat a művészet és más alkotói tevékenységek megismerése során, tisztelje a nemzeti és a világ művészetében fennmaradt örökséget. A tanuló az alkotói tevékenység során a rajz, a zene és más művészeti ágak segítségével művészi, vizuális, asszociatív gondolkodást fejt ki. Megismeri a művészetet, értelmezi, bemutatja a képeket, szereplőket, ezáltal kifejezi az érzelmeit, megtanulja értékelni a művészeti alkotásokat. Az alkotói tevékenység során megismeri önmagát, képességeit.⁸⁹

Az Állami szabvány alapján az Új ukrán iskola 1-3.osztályára a 2020-2021-es tanévre két oktatási terv készült Szavcsenko O. és Seján R. módszereszek kidolgozásában. Az ukrainai magyar tannyelvű iskolákban a Szavcsenko O. által összeállított oktatási tervet kell alapul venni

---

⁸⁹ Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87 (1-3.о.,7. о.)

a tantervek előkészítésénél. A művészeti oktatási hálózat céljainak elérése érdekében három irányvonalat dolgoztak ki:

1. művészi-alkotói tevékenység,
2. a művészet megismerése és értelmezése,
3. kommunikáció a művészetben keresztül.⁹⁰

A *művészi-alkotói tevékenység* ráirányul a tanulók kreativitásának és képességeinek fejlesztésére a gyakorlati tevékenységek során, amelyek alatt elsajátítják a különböző művészeti ágak alapjait és nyelvezetét, az önkifejezés eszközeit. Ezen fejlesztések az improvizálás, a művészi eszközök használatának elsajátítása, a környezet esztétikus átalakítása közben valósulnak meg. A *művészet megismerése és értelmezése* irányvonal segítségével megtanulják értékelni a művészeti alkotásokat, befogadni, analizálni, bemutatni, érzelmeiket kifejezni irántuk. Segítségükkel megtanulnak *kommunikálni*: bemutatni magukat és elért eredményeiket másoknak, kritikusan értékelni, megbeszélni azokat, együttműködni másokkal, megismerik saját művészi értékeiket és kifejezik érzelmi állapotukat. Az tanítás ezen a területen több alapon nyugszik: a kompetencia, a személyes orientáltság, a cselekvés, a játékosság, az integrált alapú oktatás.⁹¹

Az 1-3.osztályokra vonatkozóan a Művészet tárgy oktatásának tantervében az ének-zene, a rajz és más művészeti ágak integrált tanítása jelenik meg. A tantárgy legfontosabb feladatai közé tartozik:

- elementáris fogalmak kialakítása a művészeti ágakról és fajokról,
- a zene és vizuális művészet nyelvéről és kapcsolatáról más művészeti ágakkal, úgymint a koreográfiával, színházzal, filmművészettel, cirkusszal és rajzfilmekkel,
- a gyakorlati tevékenységek során művészi tapasztalatok, alapismeretek megszerzése,
- fejleszteni a tanulók általános alkotói képességét, gazdagítani érzelmi körüket, környezetük esztétikus kialakítása, formálni ízlésvilágukat, művészi érdeklődésüket.

A Művészet oktatása során a tananyag tartalma a rendszeresség, folytonosság, linearitás és integráltság elvét követi.⁹²

---

⁹⁰ Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10.2019 року № 1272 (51.о.)

⁹¹ Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я. Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10. 2019 року № 1272 (51.о.)

⁹² Мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи

Ezen belül megtalálhatjuk a témaköröket és az azokhoz kidolgozott tananyag tervezetét, az oktatáshoz szükséges elméleti anyagok megnevezését, az eszközöket, a zenehallgatásra illetve a képzőművészet befogadására felsorolt műveket.

A 4. osztályos tanulók oktatásában a 2020-2021-es tanévben nem beszélhetünk a művészet integrált oktatásáról, mivel a „régii” tanterv szerint külön óra van a rajz és az ének-zene tanítására. A tanterv sikeres megvalósításának feladatai közé tartozik:

- a tanulók gyakorlati megismertetése a képzőművészet különböző kifejező eszközeivel,
- a tanulók pozitív világszemléletének kialakítása érzelmi – megismerő tapasztalatok segítségével, bevonni őket a művészi-alkotói feladatokba,
- a művészi-alkotói tevékenység által fejleszteni érzelmi szférájukat, művészi gondolkodásmódjukat, az önkifejezés szükségességét és képességét,
- felkelteni a tanulók figyelmét a szép és esztétikus elemek használatára a hétköznapi életben, a természetben, az egymás közötti kapcsolatokban, legyen az gyerek vagy felnőtt.

A tanterv két fő képzőművészeti tevékenységi formát irányoz elő az órákra: *megismerés* (a valóság és a művészeti alkotások esztétikai megismerése) és a *gyakorlati művészi tevékenység* (reproduktív és alkotó).⁹³

A programban harmonikusan egyesítették a különböző művészeti ágakat (a zenét, a költészetet stb.) a különféle tevékenységi formákkal. Az óraszámok elosztásakor lehetőség nyílik arra, hogy kiállításokat látogassanak meg a gyerekek, vagy megfigyelhessék a természet szépségeit, összegezzék valamelyik témáról tanultakat. A tanulók egészségének megőrzése céljából a tanórákon a különböző anyagokkal és eszközökkel való munka során be kell tartani higiéniai és balesetvédelmi követelményeket, fejleszteni az ujjak finom motorikáját, a kezek koordinációját. A tornapercek beiktatásának szükségességére is figyelmet kell fordítani.⁹⁴

A Művészeti órák tananyagában sok helyütt megtalálhatóak a grafika mint képzőművészeti ág alapfokú értelmezése, eszközeinek használata. A tankönyvben és a tantervben ajánlott gyakorlati feladatok skáláját a tanár kibővítheti a tanulók életkori sajátosságainak, érdeklődésének vagy kezűgyességének megfelelően más sokszorosító grafikai eljárással.

---

⁹³ Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів, 1-4 класи

⁹⁴ Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів, 1-4 класи

IV. Grafikai technikák gyakorlati alkalmazása Művészet órákon.

Gyakorlatomat a Kaszonyi Arany János Líceum alsó tagozatos osztályaiban vezettem le. Az iskola magyar tannyelvű intézmény, mely hosszú múltra tekint vissza. Az 1. osztály létszáma 32 tanuló, a 2. osztályé 29 tanuló, a 4. osztályé 24 tanuló. A szakdolgozatom témájához kapcsolódva a Művészet órákon gyakorlatban alkalmaztam a sokszorosító grafikai technikákat. Miért érdekes ez a téma minden korosztály számára? – tettem fel magamnak a kérdést. Talán azért, mert lehetőséget kapnak más művészeti eljárások megismerésére és az oldott légkörben való kibontakozásra. Kreatívabb gondolkodásra serkenti őket, az órákon megszerzett új ismereteket máskor is felhasználhatják a rajz órákon, szakköri foglalkozásokon, illetve otthon a saját szórakoztatásukra. Megbizonyosodnak arról is, hogy nem szükséges semmilyen speciális eszköz vagy tudás, a művészet órákon szerzett tapasztalatok természetesen hasznosíthatók bármikor, ha alkotni van kedvük. Mivel a grafikai technikák alkalmazása a gyakorlatban először a nyomtató eszközök elkészítésével kezdődik, így több időt és felkészültséget igényel, ezért az órákat megelőzte egy előkészítő foglalkozás is. Az a tény, hogy a gyerekek életkoruknak megfelelően saját kezűleg készítik el vagy gyűjtik össze a nyomtató eszközöket, fejleszti a gondolkodásukat, képzeletüket, megfigyelőképességüket, térlátásukat, arány- és formaérzéküket, még nagyobb motivációt kapnak a különböző tevékenységekhez.

A tanulók a Művészeti órák keretén belül különböző módokon tudják kifejezni érzéseiket, gondolataikat, megfigyeléseiket és tapasztalataikat. Ezeken az órákon a grafikai technikák gyakorlati alkalmazása mindezt lehetővé teszi, ezzel fejlesztve a kreativitásukat, a vizuális, esztétikai képességeket. Nem elhanyagolható a sokszorosító grafikai eljárások szerepe a kéz ügyesség, a gondolkodás és a megfigyelőképesség fejlesztésében. Az alkotás vagy tárgy elkészítési folyamatainak, lépéseinek megfigyelésén és az a sokszorosítást segítő eszközök elkészítésén múlik a pontos és esztétikus munka kivitelezése. A Művészeti órákon a grafikai technikák más területen is segítik a fejlesztő munkát: emlékezet fejlesztése, a természetben, illetve saját környezetükben végzett megfigyelések értelmezése, forma- és arányérzék fejlesztése, térábrázoló-képesség fejlesztése, a színérzék fejlesztése. A tanulók megtanulják, hogyan lehet képekben bemutatni az évszakokat, azokban végbemenő változásokat, a történetek vagy mesék szereplőit, állatokat vagy növényeket, esztétikus díszítő tárgyakat készíteni.

IV.1. Sógyurma pecsét felhasználása nyomtatóeszközként az 1. osztályban.

A foglalkozás általános bemutatása

December hónap a gyerekek számára az egyik legizgalmasabb időszak. Kíváncsian várják a Mikulást és a Karácsony eljöttét. Az ünnepi készülődés elmaradhatatlan része a fenyőfa feldíszítése. A Művészet órákon sokat foglalkoznak a téli ünnepekkel, a hozzájuk kapcsolódó hagyományokkal. Az 1. osztályos Művészet tankönyv által ajánlott *Téli ünnepek* téma keretén belül a gyerekeknek fenyőfát kellett festeni, majd feldíszíteni az ujjai segítségével.⁹⁵ Ezt a gyakorlati témát szerettem volna kibővíteni egy új, grafikai elemeket tartalmazó feladattal.

Az 1. osztályban a Művészet óra témájául a *Karácsonyfa díszei* címet választottam. Az volt a célom, hogy a gyakorlati munka során megismertetem a tanulókkal a sokszorosító grafikai eszközök használatát és kombinálását más festészeti technikákkal. Ehhez az elsősöknek először is sógyurmapecsétet kellett készíteni. Száradás után pedig azok segítségével megalkotni a *Karácsonyfa díszei* kompozíciót. A projekthez így két foglalkozásra volt szükség: a pecsétet előkészítő technika és a gyakorlati művészeti órára.

Az első foglalkozás a technika óra keretén belül zajlott le. A gyerekekkel elkészítettük a sógyurmapecsétet. A pecsétet elkészítése több fázisból állt: a sógyurma tésztajának összeállítása, a tészta kinyújtása, a figurák kiszaggatása mézeskalács-formák segítségével. A kész sógyurma formákat elhelyeztük az ablakba, a fűtőtestek közelébe. Egy hétig vártuk, hogy teljesen megszáradjanak. A foglalkozás során az elsősöknek bemutattam egy tészta összeállításának és kinyújtásának módját. Kis labdákra osztva a tésztát, ők egyedül nyújtották és szaggatták ki a különböző formákat.

A második foglalkozásra egy héttel később került sor, mivel a sógyurma formáknak teljesen meg kellett száradni. A gyerekek előkészültek a festéshez: rajzlapot, festéket, ecseteket, vizespoharakat készítettek elő. Mindenki megkereste a sógyurmáját és kikészítette a padra. A Művészet órán elmondtam a gyerekeknek, hogy a figurákat felhasználjuk a karácsonyfa díszének festéséhez. Bemutattam nekik, hogyan alkalmaztam őket a fenyőág feldíszítéséhez, amelyhez hasonlót kell majd az óra folyamán nekik is elkészíteni. Ezután képeken megnéztünk néhány feldíszített fenyőt és megbeszéltük, milyen színeket használnak leggyakrabban a díszeknél. Bemutattam a gyerekeknek néhány különleges fenyőfadíszet is: horgolt, sógyurmából, fonalból készült és régi díszeket. A munka menetét lépésről lépésre ismerttettem meg a kicsikkel. A kompozíció megfestése tanítói irányítással haladt. A gyakorlati munkát csoportmunkával

---

⁹⁵ Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М..Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти), (58.-59.о.)

bővítettük ki. Két csoportra bontottam az osztályt. A feladat az volt, hogy ezzel a tanult sokszorosító eljárással közösen díszítsenek fel egy fenyőfát. Az óra végén kiállítottuk az egyéni és a csoportos kompozíciókat is. Megbeszéltük, milyen technikával dolgoztunk, kinek melyik mozzanat tetszett, elemeztük a kis alkotásokat. Az óra végére az elsősök megtanulták, hogy a mindenki által kedvelt sógyurma figurákat nemcsak dízként, hanem pecsétként is lehet használni. Rájöttek arra, hogy alkotásaikat érdekesebbé, különlegesebbé tehetik a sokszorosító grafikai eljárások.

A foglalkozás terve

Az 1. osztályban levezetett foglalkozás témája – a *Karácsonyfa díszei*. Ez a téma szorosan kapcsolódik a tankönyv *A művészet egy csodálatos ablak a világra* című fejezet *Téli ünnepek* témájához. Az óra feladata - a téli ünnepek, a Karácsony hagyományainak, hangulatának felidézése és megelevenítése a színek és formák segítségével.⁹⁶ A Művészet órákon több érdekes technikát lehet beiktatni az ünnepi hangulat megteremtéséhez. A *Karácsonyfa díszei* foglalkozás feladata: nyomatok készítése sógyurmapecsétekkel, karácsonyfaág festése hagyományos technikával és kombinálása sokszorosító grafikai eljárással. A téma feldolgozásához 2 órára volt szükség: 1. óra - Technika óra (35 perc), 2. óra – Művészet óra (35perc).

Az óra célja:

- A tanulók megismertetése a sógyurma figurák készítésével, új fogalommal - a nyomat készítésével. A sokszorosító grafikai eszközök, úgymint pecsétek használata és más festészeti technikák kombinálása egy gyakorlati feladaton belül.
- Megfigyelni a karácsonyi ünnepi hangulat színeit, formáit. Megpróbálni felidézni a karácsonyi hangulatot, formákat és színeket. Az emlékeket, illetve a képeken látottakat megeleveníteni sokszorosító grafikai technikával.
- Fejleszteni a kézügyességet, a finom motorikát, a formák megjelenítését kiszűrők segítségével, az akvarellal való festés módszerét, a szépérzékét, kreativitást, kommunikációt, az improvizációt, megfigyelőképességet, együttműködést, művészi kifejezést az alkotásokon keresztül.
- Az ünnepi hagyományok és a művészetek iránti szeretetre való nevelés.

Az órákon szerettem volna előtérbe helyezni a tanulók kreativitásának, kézügyességének, önállóságának, megfigyelőképességének fejlesztését. A sógyurmázás, mint új technika

---

⁹⁶ Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М..Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти), (58.-59.о.)

megismerése, alkalmazása nyomtató eszközként új irányt mutatott a gyerekek művészi látásmódjának és gondolkodásának fejlődésében.

Az órákhoz szükséges eszközök: képek, fotók, fenyőfadíszek, oktató videó a sógyurma készítéséről, zenés videók – gyerekdalok a Karácsonyról -, „Kiskarácsony, nagykarácsony..” „Csengőszó, csengőszó (Jingle Bells)”, akvarell és guás festék, ecsetek, vizespohár, rajzlapok, mézeskalács kiszúrók, só, liszt, nyújtók, kész sógyurma figurák, a tanító bemutató kompozíciója, multimédiás eszközök.

Az osztály rövid jellemzése: A Kaszonyi Arany János Líceum 1. osztálya 32 tanulóból áll. A gyerekek szeretik a Technika és Művészet órákat, alkotói kedvük nagy. Érdeklődve, kíváncsian állnak minden feladat elé, aktívak a munkavégzés során. Az alkotási folyamat lépéseit figyelmesen követték és hallgatták. Kézügyességük fejlesztésre szorul, de megfigyelőképességük, értelmi képességük jól megmutatkozott az órák során. A nagy létszám nagy munkazajt hozott magával. Örömmel és aktívan dolgoztak, büszkék voltak az alkotásaikra.

A *Karácsonyfa díszei* kompozíció különböző technikákkal készült. A projekthez előkészítő órára volt szükség. A technika óra célja: megismertetni a tanulókkal a sógyurmázást, sógyurma figurák-pecsétek készítése, frontális és egyéni munkaformák alkalmazása.

A projekt 2. része a Művészet óra volt. Célja - a kompozíció egy részének festése akvarell technikával, nyomatok készítése sógyurmapecsétékkel guás és akvarell festékek felhasználásával, egyéni és csoportmunka megvalósítása, a munkafolyamatokhoz szükséges tanári utasítások pontos betartása, a kész munkák bemutatása és elemzése, kiállítás szervezése.

A foglalkozás menete

I. rész. Ráhangelődés. Technika óra (45 perc)

A Technika órát beszélgetéssel kezdtük. A téli ünnepekről, a Mikulás és a Karácsony várásáról volt szó. A gyerekek figyelmét arra irányítottam, hogy milyen jellegzetes illatok, ízek jutnak eszükbe ezekkel az ünnepekkel kapcsolatban. A legtöbb elsősnek a mézeskalács jutott eszébe. Néhány képen megnéztük a legjellegzetesebb formákat. Bemutattam nekik, hogy milyen kiszúrókkal készítik el ezeket a finomságokat. Ezután ismertettem velük a Technika óra témáját: sógyurmapecsétéket fogunk készíteni, közben megtanuljuk a sógyurmázás technikáját. Felhívtam a figyelmüket arra, hogy ezeket a pecsétéket mézeskalács formákhoz hasonlóan fogjuk elkészíteni, de nem ehetőek. Nagyon érdekelte őket, hogyan fogjuk a sógyurma figurákat elkészíteni, majd használni őket pecsételőként. Bemutattam nekik néhány általam előzőleg elkészített sógyurma mintadarabot. Elmondtam a gyerekeknek, hogy a kiszáradt, kemény formákat ha megfestjük, pecsétként tudjuk alkalmazni. Egy ilyen figurát többször is

felhasználhatunk, sok nyomatot tudunk vele készíteni. Oktató videót néztünk a sógyurma készítéséről, amit utána megbeszéltünk. Jól megfigyelték a hozzávalókat és a munkafolyamatot. Megtudták, hogy ezeket a sógyurmákat fenyőfa díszítésére is használják.

Az óra a sógyurma pecsétek elkészítésével folytatódott. Első lépés – a sógyurma tésztájának elkészítése. Hozzávalók: 2 bögre finomliszt, 1 bögre finom szemű só, $\frac{3}{4}$ bögre víz. A tanulók létszáma miatt két adag tésztát készítettünk. Kézzel összegyúrtam a hozzávalókat, majd a gyerekek is kipróbálták. Addig csináltuk, amíg szép sima tésztát kaptunk. Ezután kis adagokban szétosztottam a gyerekek között. Mindenki egy labdácskát gyúrt belőle, majd félre tette a pad szélére. Először bemutattam, hogyan használjuk a nyújtófát, milyen vastagságúra kell kinyújtani a tésztát (kb.0,5cm). Ezután a mézeskalács kiszűrőkkel különböző formákat vágtam ki: csillagot, fenyőfát, mackót, szívecskét, virágot, babát, hóembert, hintalovat. Következett a tanulók gyakorlati munkája. Második lépés – a tészta kinyújtása volt. A tészta nyújtásakor lisztezni kellett a padokat, hogy kiszúrásakor ne ragadjanak le a figurák. Mivel csak 3 darab kis méretű nyújtónk volt, ezért egyszerre csak 3 gyerek kezdte a tészta nyújtását. A többiek figyelemmel kísérték a munkájukat, izgatottan várták a sorukat. Harmadik lépés – a tészta formára vágása mézeskalács kiszűrőkkel. Hagytam, hogy mindenki maga válassza ki a mézeskalács formát, amivel dolgozni akar. Eleinte segitettem nekik a nyújtófa és kiszűrők használatában, de hamar rájöttek a technikára. Egy tanuló legalább 3 darab sógyurma figurát készített el. Nagyon elmélyültek a munkában, örömmel mutatták egymásnak a kivágott formákat. Negyedik lépés – a sógyurma figurák elhelyezése az ablakpárkányokon a fűtőtestek közelében. Elmondtam a gyerekeknek, hogy a pecsétek teljes száradásához legalább 5 napra van szükség. Levezetésként mindenki értékelte az órát: hogy érezte magát, mi újat tanult, mi tetszett a legjobban, szeretne ilyet még csinálni, melyik sógyurmapecstét tetszett neki. Az óra végén rendet raktunk a teremben.

16. ábra. A sógyurma pecsétek elkészítésének menete

1. lépés. A tészta összeállítása

2. lépés. A sógyurma tésztájának nyújtása.

3. lépés. A sógyurma formák kivágása.

4. lépés. A kész sógyurma pecséték elhelyezése, szárítása.

II. rész. Grafikai technika alkalmazása a gyakorlatban. Művészet óra (45 perc)

A Művészet órán folytattuk a projekt megvalósítását, vagyis a karácsonyfa díszek bemutatását sokszorosító grafikai eljárás segítségével. Az 1. osztályos tanulók a kézműves foglalkozás után már nagyon várták azt, hogyan fogják elkészíteni a lenyomatokat az általuk készített sógyurmapecsétékkel. A következő hétre a figurák teljesen kiszáradtak, mivel 7 nap telt el a Technika óra óta.

A Művészet óra előkészületekkel kezdődött, a gyerekek elővették a szekrényből a rajzlapokat, festéket, ecseteket és a vizespoharakat. Minden gyerek levette a saját sógyurma figuráját. Mielőtt bemutattam volna nekik az elkészített munkát, meghallgattuk két dal részletét - „Kiskarácsony, nagykarácsony”, „Csengőszó, csengőszó (Jingle Bells)”. Ebből a tanulóknak ki kellett szűrni, hogy milyen ünnepről fogunk beszélgetni, mihez kapcsolódik a gyakorlati feladat. Hamar rájöttek, hogy a Karácsony lesz az óra központi témája. Bemutattam nekik az általam festett kompozíciót: a feldíszített fenyőágot. Az elsősök előtt pontos kép rajzolódott ki az előttük álló feladatról.

17. ábra. A tanító bemutató kompozíciója

Mielőtt a gyakorlati munkához láttunk volna, képek, fotók segítségével a karácsony hangulatát és színeit beszéljük meg. Kiemeltük azokat a színeket, amelyeket gyakorta használnak a karácsonyfa díszítésénél, hideg vagy meleg színeket látunk a díszeken. Néhány kézzel készített és régi üvegdísz is hoztam az órára. Voltak közöttük horgolt, fonalból illetve sógyurmából készültek is. Megkérdeztem, hogy náluk otthon vannak e hasonló díszek, milyen színűekkel öltöztetik fel a fát legszívesebben. A kompozíció megfestéséhez szükség volt arra, hogy megbeszéljük a színek használatát. A Művészet óra folytatódott a kompozíció elkészítésének menetével. Részletesen elmagyaráztam a munkafolyamatok sorrendjét: a fenyőág festése, a színek használata és kikeverése a sógyurmapecséték használatához, nyomtatás a sógyurmapecsétékkel. A tanulók gyakorlati munkája következett, ami a folyamatos tanári irányítással történt. Külön bemutattam a tűskék megfestésének technikáját. Ezután minden tanuló a saját sógyurma figurájához kiválasztotta a megfelelő színt. Következett a pecséték befestése és a nyomtatás. Felhívtam a gyerekek figyelmét arra, hogy ne legyen túlságosan vizes a festék, mert a sógyurma figurák elveszítik keménységüket és eltöredeznek. Egy pecsétet többször is fel lehetett használni. A gyerekek egymás között is cserélték a figurákat, hogy a kompozíción változatos díszek jelenjenek meg. Aktívan dogoztak, a fenyőág feldíszítésével ügyesen végeztek.

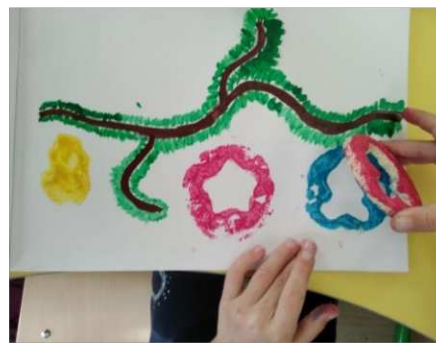
18. ábra. A kompozíció elkészítésének folyamata

1.lépés. A fenyőág megfestése.

2.lépés. A sógyurmapecséték befestése.

3.lépés. Nyomatok készítése sógyurmapecsétékkal 4.lépés. A nyomat megjelenése

A gyakorlati feladat befejezése után érdekes munka várt a gyerekekre. Két csoportra osztottam fel az osztályt. Mindkét csapatnak egy saját fenyőfát kellett feldíszíteni a sógyurmák segítségével. Megkapták a fenyők kinyomtatott sziluettjét, amelynek vonalvezetését zöld színnel kellett végig követni. Ezután következett a díszek festése a tanult technikával, a sógyurmapecséték felhasználásával. A gyerekek nagy örömmel díszítették a fát, egymás után felváltva nyomtatták a különböző figurákat, díszeket a fára. A közös munka nagy tetszést aratott.

19. ábra. A csoportmunka menete

1.lépés. A fenyőfa sziluettjének kifestése 2.lépés. Nyomtatás sógyurmapecsétékkal

20. ábra. A kész csoportmunkák

Az óra végén megismételtük, hogy milyen technikával dolgoztunk. A gyerekek felidéztek a munka menetét. Rögtönzött kiállítást rendeztünk az osztályterem alkotói részében, a táblára felhelyeztük a két feldíszített karácsonyfát is. Kiválasztottuk, hogy melyik kompozíció sikerült a legjobban, milyen színeket használtak fel a leggyakrabban a díszek festéséhez. Az osztályterem rendbetételében mindenki szorgosan részt vett. A sógyurma figurákat nem dobtuk ki, mert a tanulók haza szerették volna őket vinni. Ezekkel a sógyurmákkal otthon is alkotni fognak, illetve felhasználják fenyőfadíszként. A befestett sógyurmákat száradás céljából a padok szélére helyezték.

21. ábra. Az 1.osztályos tanulók kész munkái. „ A karácsonyfa díszei ”

Reflexió. Megfigyelések és vélemények a foglalkozással kapcsolatban

Az 1.osztályos tanulók az I. félévben már több gyakorlati feladatot végeztek a Művészet órákon. Nagyon szeretnek alkotni: rajzolni, színezni és festeni, applikálni. Bármilyen feladatot érdeklődve, örömmel végeznek el. A sokszorosító grafikai eljárások közül az ujjakkal való nyomtatást, festést használták eddig az órákon. Ezért döntöttem úgy, hogy egy számukra teljesen új eljárással fogom őket megismertetni. Ez volt a sokszorosítás sógyurmapecsátékkal, amely segítségével megfestettük a karácsonyfa díszeit. Két lépcsős feladatot terveztem, mivel a kompozíció elkészítéséhez ötvözni kellett a sokszorosító grafikai eljárást, a magasnyomást az akvarellal való festéssel. Célul tűztem ki, hogy a tanulók maguk készítik el a nyomtatáshoz szükséges pecsátéket. Megismertettem velük a sógyurma készítés folyamatát, a figurák különböző felhasználási lehetőségeit. A sógyurmapecsáték készítése nagyon jó mókának bizonyult. A tészta összeállításába is bevontam a gyerekeket. Fontos megjegyezni, hogy apró szemcséjű só-t kell használni a sógyurma tésztájához, mivel így sima felületű pecsátéket fogunk kapni. A nagyobb szemcséjű sóval készült tészta durva felületet képez, ami a nyomtatást megnehezíti, pontatlan lesz. A további műveleteket – nyújtás, formák kivágása – először bemutattam nekik, majd ők saját maguk végezték a feladatot. Eleinte nehezen tudták használni a nyújtófát, majd megfelelő vastagságúra kinyújtani a tésztát. Az optimális vastagságnak 0,5-0,6 cm bizonyult, az ettől vékonyabb pecsátékek a festéskor és nyomtatáskor eltörtek. A nagyon vastag figurák nem száradtak ki teljesen az egy hét alatt. A formák kivágásához mézeskalács kiszúró-t használtunk. Folyamatosan ügyelni kellett arra, hogy a tészta le ne ragadjon a pad felületére, vagy a kiszúróba. Ezért a gyerekekkel liszteztük a felületeket és a szaggatókat is. A nyújtáshoz csak 3 darab kis méretű tésztanyújtó állt a tanulók rendelkezésére, ezért nem egyszerre, hanem felváltva dolgoztak. A legtöbb gyerek kezében most volt először nyújtófa, először dolgozott tésztával. Izgatottan várták, hogy rájuk kerüljön a sor. A várakozás közben egymást figyelték, így akik később láttak a feladathoz, azoknak gyorsabban ment a munka. Egy-két próbálkozás után mindenkinek sikerült elkészíteni a saját sógyurmapecsátéjt. Nagyon élvezték a munka minden pillanatát. Örömmel látták, hogy nekik is sikerült szép sógyurma figurákat kivágni. A kész formákat óvatosan felszedték a pad felületéről, vigyázva arra, hogy el ne szakadjanak, töredezzenek. Az ablakok párkányaira, a fűtőtestek közelébe helyeztük a kész figurákat. A pecsátékek teljes száradásához 5 napra volt szükség. A tanulók minden nap ellenőrizték, milyen ütemben halad a figurák száradása. Türelmetlenül várták a Művészet órát, a sógyurmákkal való további munkát. Amikor bemutattam nekik az előre elkészített kompozíciót, a fenyőfa díszei között felismerték az általuk készített formákat. Rögtön felkeltettem a kíváncsiságukat. A munkafolyamatot azonnal megértették, alig várták a festést

és a sógyurmákkal való nyomtatást. A gyakorlati munka folyamatos tanári irányítással zajlott. A legnehezebb mozzanatnak a fenyőág tüskéinek festése bizonyult. Bemutattam a táblán, majd egyenként is segítettem a gyerekeknek. A sógyurma pecsétként való felhasználása elsősorban kevés tanulóknak sikerült, mivel túlságosan vizesen vitték fel rá az akvarell festéket, vagy nem került az egész felületre a festékből. Minden tanulóhoz odamentem és kijavítottuk ezeket a hibákat. A második próbálkozás már sikerrel járt. Ezután nagyon ügyesen és kreatívan dolgoztak tovább, variálták a színeket és a formákat. Cserélgették egymás között a különböző pecséteteket. A kezdeti nehézségek után hamar végeztek a fenyőág feldíszítésével. Az óra következő részében csapatban dolgoztak: fenyőfa díszítése sógyurmapecséték használatával volt a feladat. A fenyők sziluettjének zöld színnel való megjelenítése fejlesztette a pontos vonalvezetés technikáját, a kezek finom motorikáját. A csoport minden tagja felfestette a saját díszét a fára, használva az újonnan tanult sokszorosító eljárást. A két fenyőfa teljesen különbözött egymástól. A csoportos feladat közben is jól tudtak egymással kommunikálni, együttműködni. Mind a sógyurmapecséték elkészítésénél, mind a festés közben nagy munkáját tapasztaltam, de ez nem a fegyelmezetlenségre vezethető vissza. A gyerekeket mindvégig a kíváncsiság, az alkotási vágy és a felszabadult öröm jellemezte.

Véleményem szerint, az 1. osztályos tanulóknak nagyon tetszett a fenyőfa feldíszítése, a díszek festése a magasnyomás technikájának alkalmazásával. A sógyurma formákat, azok használatát pecsétként, a nyomatok készítését örömmel csinálták. Mindkét óra után boldogság és elégedettség látszott az arcokon. Nagyon sokat tanultak és tapasztaltak a két foglalkozás alatt. Fejlődött a kez ügyesséjük, a gondolkodásuk, a kreativitásuk, a művészi látásmódjuk. Megismerték és megtanulták felhasználni az alkotásaikban a magasnyomást, mint a sokszorosító grafikai eljárások egyikét. A sógyurma figurák felhasználását pecsétként vagy dekorációként a gyerekek a későbbiekben is szeretnék alkalmazni. Az órához kitűzött célokat elértem.

22. ábra. A csoportmunkák összehasonlítása. „*A karácsonyfa díszei*”

IV.2.Sokszorosítás frottázs technika, dörzsnyomat alkalmazásával a 2. osztályban.

A foglalkozás általános bemutatása

A Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) szervezésében a Kaszonyi Arany János Líceum 1-4. osztályos tanulói szeptemberben megismerkedtek a Rákóczi virágai és más kárpátaljai mondákkal. A színházi előadás anyanyelven, játékos, egyszerű és közérthető formában mutatta be a történelmi személyeket, színhelyeket és a hozzájuk kapcsolódó legendákat. A két beregszászi színész, Gál Natália és Ferenci Attila előadása nagy sikert aratott a gyerekek és a tanárok körében is. Az előadáson látott és hallott történetek felkeltették a gyerekek kíváncsiságát, így a témával a következő napokban és hetekben is szívesen foglalkoztak.

A 2. osztályban Művészet óra keretében a Rákóczi virágai legenda alapján egy programot terveztem. Célul tűztem ki, hogy a tanulóknak bemutassak egy új sokszorosító grafikai eljárást – a frottázst. Ők már az 1. osztályban megismerték a pecsétkészítést és annak használatát egy festészeti kompozíció elkészítésénél. A frottázs mint sokszorosító eljárás a átdörzsöléses technikán alapul, amelyet először pénzérméken sajátítottak el. A tanulóknak hímzett kisterítők és egy a Munkácsi várat ábrázoló kerámia féldombormű segítségével kellett megalkotni egy kompozíciót. Ehhez a projekthez egy foglalkozásra volt szükség.

Az óra első részében a tanulókkal előkészítettünk néhány pénzérmét, kulcsot, papírt, grafit és színes ceruzát, zsírkrétát. Bemutattam nekik, hogyan jelenik meg a pénzérme, illetve a kulcs érdes felülete a papíron a ceruzával átdörzsölés segítségével. A továbbiakban mindenki kipróbálta ezt a sokszorosítási technikát, többször elkészítették egy-egy érme másolatát.

A foglalkozás második részében a tanulókkal felelevenítettük a Rákóczi virágai legendát. Utána bemutattam, hogyan lehet hímzett terítők és kerámia emléktáblák segítségével a frottázs technikával egy kompozíciót megalkotni. A hímzéseken a kis Rákóczi kedvencei, a tulipánok és más virágmotívumok voltak láthatók. A kerámia féldombormű a Munkácsi várat ábrázolta. Ezután következett a kompozíció és a frottázs technika kivitelezésének megbeszélése, hogyan és hová kell elhelyezni a terítőt, illetve a várat ábrázoló emléktárgyat a papír alá. A megbeszélés után a tanulók gyakorlati munkája következett. Színes ceruzával és zsírkrétával folytatták a munkát. A gyakorlati részben nagy hangsúlyt fektettem a gyerekek és köztem lévő kommunikációra. Fontos volt az is, hogy egymás közt jól be tudják osztani, ki és mikor dolgozik a terítővel vagy a kerámia tárggyal. A terítőkből több is rendelkezésre állt, de a gyerekek csak két darab Munkácsi várat ábrázoló makettel dolgozhattak. A gyakorlati részben

nagy kedvvel, egymás iránti türelemmel dolgoztak. A végén örömmel és büszkén mutatták be a kész alkotásokat.

A foglalkozás terve

Az 2. osztályban levezetett Művészet óra témája – *Rákóczi virágai*. Ez a téma az iskola falain belül látott színházi előadáshoz kapcsolódik. A tanulók feladata az volt, hogy a kiválasztott legenda helyszínét megelevenítsék az átdörzsölés technika segítségével. A foglalkozás gyakorlati feladata: sokszorosítás frottázs technika alkalmazásával, grafit és színes ceruza használata frottázs készítésénél. A téma feldolgozásához 1 foglalkozásra – 45 percre volt szükség.

Az óra célja:

- A tanulók megismertetése új fogalmakkal, mint a frottázs, átdörzsölés technikája. Pénzérmék, kulcsok, hímzett terítők, kerámia féldombormű emléktárgyak felhasználása mint sokszorosító grafikai eszközök.
- Megpróbálni sokszorosító grafikai technikával bemutatni a szépirodalmi művekben olvasott legendák, az előadásokon látott történetek helyszínét.
- Fejleszteni az emlékezetet, a képzeletet, a kezűgyességet, a kezek finom motorikáját, a kreativitást, a kommunikációt, az együttműködést, a művészi látásmódot.
- A színház, a szépirodalom, szülőföldünk legendáinak megismerésére, szeretetére való nevelés.

Ezen az órán szerettem volna előtérbe helyezni szülőföldünk Kárpátalja híres történelmi személyiségeit, a róluk szóló legendákat, a színház, az irodalom és a képzőművészet kapcsolatát. A frottázs technika kiválóan alkalmas volt a megismert történetek helyszínének bemutatásához. Ezzel az eljárással fejlődött a tanulók képzelete, művészi látásmódja, motorikus képessége, kreativitása.

Az órákhoz szükséges eszközök: képek és fotók a Munkácsi várról, Rákóczi Ferencről, Zrínyi Ilonáról, grafit és színes ceruzák, zsírkréta, pénzérmék, kulcs, hímzett kisterítők, kerámia féldombormű a Munkácsi várról, papírlapok, multimédiás eszközök, a tanító bemutató kompozíciója.

Az osztály rövid jellemzése: A Kaszonyi Arany János Líceum 2. osztálya 29 tanulóból áll. A. A gyerekek nagyon érdeklődőek, minden új dolog, technika leköti a figyelmüket, örömmel próbálják ki azokat. Bár kezűgyességüknek még fejlődni kell, mégis szeretik a technika és művészet órákat, kézműves napközis foglalkozásokat. Az elhangzottakat,

olvasottakat és látottakat jól vissza tudják mondani, megfigyelő- és értelmi képességük jó. A fegyelmezésre a foglalkozás során nem kellett különösebb figyelmet fordítani. Az osztály létszámából kifolyólag nagy volt a munkazaj. A foglalkozáson a gyakorlati feladatok minden lépése érdekelte őket és szívesen végezték is el azokat.

A foglalkozás menete

Ráhangelődés. A foglalkozás I. része. (15 perc)

A Művészet óra bevezető részében a gyerekek előkészítették a papírlapot, grafit és színes ceruzákat, zsírkrétákat. Ezután beszélgetést kezdeményeztem a Rákóczi virágai és más mondák című színházi előadásról. A gyerekek felelevenítették a látottakat, megnevezték kedvenc hőseit, milyen helyszíneken játszódtak a történetek. Megmutattam nekik a kis, illetve a felnőtt Rákóczi Ferenc és édesanyja, Zrínyi Ilona arcképeit. Fotókon és videó segítségével bevezettem őket a Munkácsi várba. Megcsodálhatták a várat körülvevő tájat is, ahol játszódik a Rákóczi virágai című legenda. Ezután ismertettem a tanulókkal az óra témáját, célját, feladatait, megneveztem az új sokszorosító grafikai eljárást.

A frottázs ismeretlen volt a 2. osztályosok előtt. Úgy mutattam be ezt a technikát, mint egy bűvész trükköt: „varázsoltam” a grafit ceruzával, dörzsöltem vele a papír felületét és kirajzolódott egy pénzérme számlapja. Azonnal mindenki ki akarta próbálni ezt a technikát. Elmagyaráztam a gyerekeknek, hogy ezt az eljárást csak érdes vagy az alapból kidomborodott felületű tárgyaknál tudjuk alkalmazni. A papírt ráhelyezzük a kiválasztott tárgyra és grafit, színes ceruzával, zsírkrétával átdörzsöljük. Finom mozdulatokkal, vonalakkal kell dogozni. A dörzsölés hatására megjelennek a felület egyenetlenségei, így elő tudjuk hívni a tárgy mintázatát. Ezt követően minden gyerek kapott egy érmét, amelyen kipróbálta és begyakorolta ezt az eljárást. Grafit, színes ceruzával dolgoztak, majd voltak tanulók, akik színes pénzérmét is megjelenítettek a lapon. Néhány gyerek, akinek jól sikerült a pénzérme számlapjának előhívása, egy kulcs mintázatát is megpróbálta bemutatni. A tanulók ezzel a gyakorlattal megbizonyosodtak arról, hogy a frottázs technikát csak érdes, az alapból kiemelkedő mintázatú tárgyakkal lehet kivitelezni.

23. ábra. Pénzérmék, kulcsok mintázatának megjelenítése frottázs technikával

Gyakorlati rész. A foglalkozás II. része (30 perc)

A projekt megvalósításának II. része – a *Rákóczi virágai* kompozíció elkészítése, sokszorosítás frottázs technika alkalmazásával. Először bemutattam azt a kompozíciót, amely hímzett terítők és a kerámia féldombormű segítségével készítettem el. Következett a munkafolyamat ismertetése. Megbeszéltük, hogyan helyezkednek el az elemek a rajzlapon, milyen tárgyakat használunk a motívum előhívásához. Figyelmet fordítottunk a színek kiválasztására is: milyen színeket használhatunk a virágok szirmai és levelei, a vár megjelenítésénél. Kiemeltem annak fontosságát, hogy finom, kis vonalakkal kell dolgozni a tárgyak mintázatának átdörzsölésekor.

24. ábra. A tanító bemutató kompozíciója

A tanulók előkészítették az új lapokat, szétszottuk a hímzett kisterítőket. Mivel az osztály nagy létszámú, a frottázshoz használt terítők és kerámia tárgyak használatát be kellett osztani. A tanulókat padosoronként két csoportra osztottam: az első csoport a terítők virágmotívumainak átdörzsölésével kezdte a munkafolyamatot, a másik csoport a Munkácsi várat ábrázoló dísz tárgy mintázatát jelenítette meg a lapon. Az első csoport a lap alsó része alá helyezte a terítőt, ujjakkal kitapintották a hímzésen a virágmintát. Majd a kiválasztott színes ceruzával sűrű vonalakat húzva a lap felületén megjelent a virág feje. Ezt követte a virág

szárának és levelének előhozása a dörzsöléses technikával. Az ügyesebb tanulók meg tudták oldani a színek kombinálását, de voltak, akik egy színnel emelték ki az egész virágot. A gyerekek megbizonyosodtak arról, hogy egy terítő mintázatát több alkalommal is fel lehet használni az alkotáshoz. Ezáltal meggyőződtek arról, hogy a frottázs a sokszorosító grafikai eljárásokhoz tartozik.

A második csoport a Munkácsi várat idéző kerámia dísz tárggyal kezdett dolgozni. Először ujjakkal végig simították a tárgyat, megbizonyosodva, hogy vannak rajta az alapból kiemelkedő részek. Tehát alkalmas az átdörzsöléses sokszorosításra. Elhelyezték a vár kerámia makettjét a lap jobb felső része alá. Kezdődött a dörzsölés színes vagy grafit ceruzával. Finom, kis vonalak használatára figyelmeztettem őket. Mivel két dísz tárgy állt rendelkezésükre, ezért türelmesen megvárták, mikor kerül hozzájuk a vár sziluettje. A gyerekek számára teljesen érthetővé vált, hogy a frottázs technikához milyen tárgyakat lehet felhasználni. Ráadásul, bármennyi példányszámban tudnak e technikával és eszközökkel sokszorosítani.

A gyakorlati rész folytatódott a sokszorosításhoz szükséges terítők és kerámia tárgyak cseréjével. Mindenki igyekezett megjeleníteni a virágokat, illetve a várat a rajzlapon. Voltak olyan gyerekek, akik saját kezűleg rajzolták meg a virágok szárait és leveleit.

Az óra végén felelevenítettük, milyen technikával ismerkedtünk meg és alkalmaztunk a *Rákóczi virágai* című kompozíció elkészítésénél. Frontális munkaforma keretében a tanulók elmondták, mit tudtak meg a frottázs technikáról, majd vázolták az alkotások munkafolyamatát. Külön kitértünk arra, hogy mi volt a legkönnyebb, illetve a legnehezebb a rajzok elkészítésénél. A kész munkákat bemutatták egymásnak, elhelyeztük a tanteremben kijelölt alkotó sarokban. A tanulók összeszedték az órán felhasznált terítőket és eszközöket, rendet raktak az osztályban.

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete

1.lépés. A virágok átdörzsölése

2.lépés. A Munkácsi vár megjelenítése dörzsöléssel

Reflexió. Megfigyelések és vélemények a foglalkozással kapcsolatban

A 2. osztályos tanulók még nem ismerték a frottázs technikát és annak használatát sokszorosító grafikai eljárásként. Kíváncsi voltan arra, mennyire kelti fel a figyelmüket ez az eljárás, illetve hogyan tudják majd alkalmazni egy kompozíció elkészítésénél. Véleményem szerint, a frottázs technikánál nagy szerepe van a gyerekek motorikus képességének. Minél jobban fejlett a kezek finom motorikája, annál szebben tudják az átdörzsöléses eljárást bemutatni az alkotásaikon. Ez a technika nagyon jól alkalmazható fejlesztő gyakorlatként azoknál a gyerekeknél, akiknél gyengébb kézügyesség figyelhető meg, vagy rajzoláskor, írásnál kisebb-nagyobb probléma merül fel. Úgy gondolom, hogy a kitűzött célt elértem. A tanulók megismerkedtek a frottázs, átdörzsölés technikájával. Fel tudták használni a pénzérméket, kulcsokat, hímzett terítöket, emléktárgyakat sokszorosító grafikai eszközként. Ennek az új eljárásnak a segítségével bemutatták az előadáson látott és hallott történetek, legendák egyik helyszínét. Fejlődött az emlékezetük, a képzeletük, a kézügyességük. Az egész óra alatt nagyon jó volt a gyerekek egymás közötti kommunikációja, jól tudtak együtt dolgozni. A gyerekek aktívan részt vettek a Rákóczi legendák felidézésében, nagyon jó az emlékezetük, vizuális képességük. Az osztály érdeklődve figyelte a frottázs technikának a bemutatását és a magyarázatot. A kompozíció elkészítését megelőzte egy gyakorló szakasz, amikor a tanulók pénzérméken, kulcsok tökéletesítették ennek az eljárásnak a használatát. Örömmel figyelték, ahogy a dörzsölés után a megjelentek a számok, betűk. Azt tapasztaltam, hogy azok a tanulók, akik szépen írnak, jobban tudták koordinálni a kezüket a sűrű vonalak húzásakor. Az ő munkájukon sokkal pontosabban rajzolódott ki a jelek, alakzatok. A gyengébb kézügyességű gyerekeknek többszöri

próbálkozásra sikerült elérni ezt. A frottázs technikájának elsajátítása után következett a Rákóczi virágainak életre keltése a rajzlapon. Szorgalmasan, nagy odaadással készültek a munkák. Türelmesen kivárták, amíg hozzájuk is eljut egy-egy terítő vagy a vár sziluettje. Továbbra is megfigyelhető volt a jó és a gyengébb motorikus képességekkel rendelkező tanulók közötti különbség. Míg az egyik csoportnak elsőre sikerült a virágokat, illetve a várat előhívni a dörzsöléssel, addig a többieknek nehezebben ment. Voltak, akik csak a várat tudták megjeleníteni, de a terítőről a virágokat nem sikerült, így saját rajzaikkal pótolták azokat. A nehézségek ellenére minden gyerek arcán öröm, felszabadultság és jókedv látszott. Érdekesnek találták, hogy a tárgyakat használtuk fel egy rajz megalkotásához. Nagyon élvezték az órát, az alkotási vágy nem hiányzott senkiből sem. A létszámnak is köszönhetően a foglalkozáson nagy volt a munkazaj, de fegyelmezési problémák nem merültek fel. Az értékelésnél senki sem volt csalódott, pozitívan beszéltek egymás alkotásairól. Úgy nyilatkoztak, hogy máskor is szeretnének ezzel a technikával dolgozni.

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „ Rákóczi virágai”

IV. 3. A monotípiá technika felhasználása a 4. osztályban.

A 4. osztályban a tanulók folytatják a képzőművészek világának, a festők grafikusok és szobrászok munkájának megismerését Számos gyakorlati feladat vár rájuk a tanév folyamán, amelyek során új ismeretekkel és gyakorlati tapasztalatokkal bővülnek. Ezekbe a tevékenységekbe más technikákat is bele vihet a pedagógus.

A 4. osztályban gyakorlati feladatként egy olyan projektet választottam, aminek kivitelezése már komplexebb feladat. Ez a monotípiá, mint sokszorosító grafikai eljárás alkalmazása az állatok, illetve madarak megelevenítésében. Szorosan kapcsolódik a tankönyv *Művészi ábrázolások a grafikában, festészetben és a szobrászatban* témaköréhez. *A forma, színek és a díszítés használata a képzőművészeti alkotásoknál* téma gyakorlati feladatában filctoll, illetve guás festékekkel különleges madarat kell megjeleníteni.⁹⁷ A gyerekeknek be szerettem volna mutatni egy grafikai eljárást, amivel a madárábrázolás új technikáját ismerik meg. Célul tűztem ki, hogy a tanulókkal megismertetem a monotípiá grafikai eljárás alkalmazását. Ebben a munkában segítségemül szolgál a „GENIUS” Jótékonyági Alapítvány által megszervezett *10. Jankovics Mária alkotótábor* két részes videója, amelyekben Néger Krisztina és Kulin Ágnes művészek mutatják be ezt a technikát. Így sok gyerek megtanulhatja a monotípiát használni, kedvet kapnak az alkotáshoz.

A foglalkozás terve

A 4. osztályban tervezett foglalkozás témája – az „*Egzotikus madár*”. A téma megvalósításához két órára van szükség: 1.óra – Technika óra (45 perc), 2.óra – Rajz óra (45 perc).

Az óra célja:

- A tanulók megismertetése a monotípiá technikával, mint a sokszorosító grafikai eljárással, nyomólap készítése és annak felhasználása sokszorosító grafikai eszközként az alkotás során, színes nyomatok készítése.
- Az állatok, madarak megelevenítése monotípiá technikával. A formák, színek és a díszítés használata egy alkotáson belül.
- Fejleszteni a kez ügyességet, a kreativitást, a fantáziát, a szépérzékét, a madarak és növények formájának megjelenítését a rajz által, a megfigyelőképességet, együttműködést, kommunikációt, a gondolkodást, a munkafolyamatok rögzítésének képességét, felkelteni az érdeklődésüket a művészetek iránt.

---

⁹⁷ М. І. Резніченко, С. К. Трач. Образотворче мистецтво. Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, Навчальна книга, - Богдан, 2015, (30.о.)

- Az állatok iránti szeretet, az állatvédelemre való nevelés.

A monotípiá technika megismerése és alkalmazása új szemszögből mutatja be az állatábrázolási módokat, így fejlődik a tanulók művészi látásmódja is.

Az órákhoz szükséges eszközök: képek, fotók az állatokról, habkarton, rajzlapok, ceruza, toll, guas festék, vizespoharak, ecsetek, paletta, a tanító bemutató kompozíciója, Rió animációs rajzfilm részlete, 10. Jankovics Mária alkotótábor oktató videói - „Nyomat készítés” (1-2.rész), multimédiás eszközök.

Az osztály rövid jellemzése: A Kaszonyi Arany János Líceum 4. osztálya 24 tanulóból áll. A gyerekek nagyon érdeklődőek az új technikai eljárások iránt, jó a megfigyelőképességük, a művészet órákhoz pozitívan állnak hozzá, az órákon fegyelmezetten viselkednek. A kezűgyességük koruknak megfelelő, aktívan bekapcsolódnak a munkafolyamatok elvégzésébe.

Az egzotikus madár megfestéséhez előkészületekre van szükség. A Technika órán a gyerekek megtanulják a nyomóalap vagy nyomódúc elkészítésének folyamatát. Az óra célja: A tanulók megismertetése a monotípiá technikával, mint a sokszorosító grafikai eljárással, madarat ábrázoló nyomóalap készítése. A foglalkozás elején megbeszéljük az előző óra gyakorlati feladatát, vagyis az egzotikus madár rajzolásának menetét, filctollal és guással való festését. Motivációként találós kérdést fejtünk meg a papagájról. Majd képeken bemutatom a papagájok különböző fajait. Rávezetem a gyerekeket az óra témájára, vagyis egzotikus madarat fogunk festeni, de egy új technikával – a monotípiával. A tanulókkal megnézzük Néger Krisztina „*Madár és virágmotívumokat ábrázoló nyomóalap, nyomódúc készítése*” oktató videó részleteit. Ebből a gyerekek megismerkednek a monotípiá, mint sokszorosító eljárásnak az első lépésével – a nyomódúc készítésével. Bemutatom az előre elkészített nyomóalapot, felsoroljuk és előkészítjük a szükséges anyagokat és eszközöket. Majd ezt követi a munkafolyamatok megbeszélése és rögzítése. A munkáltató részben a gyerekek elkészítik a papagáj ceruzarajzát a rajzlapra. A következő fázis a rajz átvitele, átnyomása a habkartonra toll segítségével, majd a vonalak mélyítése. A munkafolyamat közben segítségül belenézünk az oktató videó részleteibe, újra megfigyeljük az aktuális munkafázis kivitelezésének módját. A madár környezetét is meg kell jeleníteni a nyomódúcon. Pihenő percek, ujjgyakorlatokat is be kell iktatni a gyakorlati feladat közbe. A foglalkozás végén bemutatják a gyerekek az saját nyomódúcukat, néhány szóban összegezzük az órán tanultakat.

27. ábra. A nyomódúc elkészítésének munkafolyamata

1. lépés. Madár rajzolása ceruzával. 2. lépés. A ceruzarajz átnyomása a habkartonra.

3. lépés. A vonalak mélyítése.

A tervezett kompozíció az „Egzotikus madár” festése a Rajz órán valósul meg. A tanulók gyakorlati munkában színes nyomatokat készítenek, különleges madarak, papagájok ábrázolása történik monotípia technikával. A gyerekekkel megkezdjük az órához való előkészületeket: anyagok és eszközök előkészítése zajlik. Már az előző órán látott videóból kitűnt, mire lesz szükségük a nyomatok készítéséhez. Beszélgetést folytatunk a papagájok életéről, fajairól. Melyik közkedvelt mese szereplője a papagájok? (Rió, animációs rajzfilm) Részletet nézünk meg, így a gyerekek látják a színek használatát az animációs rajzfilmben. Ez segít nekik a saját kompozíciójuk festésekor. Az óra nevelési céljának elérése érdekében a madarak és azok élőhelyeinek védelmére hívom fel a tanulók figyelmét. A gyakorlati részt megelőzi az általam készített nyomatok bemutatása, amelyeken láthatják a gyerekek, hogy egy nyomódúc segítségével több színes nyomatot lehet készíteni. Néger Krisztina „Színes nyomat készítés és virágmotívumok monotípia technikával” videó részleteinek megtekintése alapján a tanulók megfigyelik a monotípia eljárás második fázisát – a nyomatok készítését. A megbeszélés és a folyamatok tudatosítása után következik a gyakorlati munka: egzotikus madarak festése monotípia technikával, a formák, színek és a díszítés használata egy alkotáson belül. A munkához, sűrűsége miatt, a guás festék a megfelelő. Ezt bizonyítván, bemutatok akvarell és guás festékkel készített nyomatokat, amelyeken a tanulók meglátják a különbségeket. A színkeverésre is figyelmet kell fordítani, amelyhez mindenki saját palettát használ. A gyerekek több nyomatot is készíthetnek, amelyek során különböző színekkel dolgoznak, így más és más nyomat készül ugyanarról a nyomóalapról. Alkotás közben megbeszéljük, hogy a megfestett nyomódúc melyik nyomata tetszik vagy sikerült jobban a gyerekeknek: az első vagy a második. A grafikai eljárásoknál gyakori, hogy a második nyomat

szebben adja vissza a művész elképzeléseit. Megfigyelik azt is, hogy a nyomat tükörképe a dúcon megrajzolt mintának. Az óra végén bemutatják az alkotásokat, kiállítást szervezünk az osztályterem művészeti sarkában. Fontos mozzanat, hogy a tanulók értékelik a gyakorlati munkát, a projekt eredményeit.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata

1.lépés. A nyomódúc festése.

2. lépés. Nyomatok készítése.

(1.nyomat és a 2.nyomat.)

IV. 4. Gyakorlati tapasztalatok.

A 2019-2020. tanévben az 1-3.osztályokban az évfolyammunkám megírásához már gyakorlatban is kipróbáltam a gyerekekkel a sokszorosító grafikai eljárások egyikét – a magasnyomást. Ezt a grafikai technikát különböző lenyomatok készítésével gyakorolták be a gyerekek. Az 1. osztályos tanulók virágpecsétet, a 2. osztályosok természetes anyagok – falevelek lenyomatát, a 3. osztályosok pedig a vitinankát használták a nyomtatáshoz.

Pecsétkészítés és nyomtatás az 1. osztályban

A 2019-2020-as tanévben az 1. osztályban 28 gyerek tanult. A Művészet óra témájául a *Tavaszi virágos rét* címet választottam. Ez a téma szorosan kapcsolódik a tankönyv *A művészetek nyelvének titkai* című fejezet *Szépet alkotunk* témájához. A könyv által ajánlott gyakorlati feladat keretén belül színes lapra ujjuk segítségével virágzó faágat festettek. Itt a tavasz, a természet szépségeinek, színeinek megfigyelése és megjelenítése volt a feladat.⁹⁸ Célul tűztem ki, hogy a gyakorlati munka során megismertetem a tanulókkal a sokszorosító grafikai eszközök használatát és kombinálását más festészeti technikákkal. Az foglalkozás gyakorlati feladata volt a nyomatok készítése virágpecsétekkel, tavaszi rét festése hagyományos akvarell technikával és kombinálása sokszorosító grafikai eljárással. Ehhez először is virágpecsétet kellett készíteni a gyerekek számára eddig ismeretlen kvillingezés módszerével. A virágos rét megfestéséhez így két foglalkozásra volt szükség: az előkészítő technika és a gyakorlati művészeti órára.

Az első foglalkozás a technika óra keretén belül zajlott le. A tanulókkal elkészítettük a sokszorosításhoz szükséges virágpecsétet. Ez a munkafolyamat több fázisból állt: a virágpecsét alapjának kivágása kartonból, papírcsíkok vágása a kvillingezéshez, szirmok készítése kvillingezés módszerével, a szirmok ráragasztása a kartonvirágra. Eközben felhívtam a gyerekek figyelmét az olló biztonságos használatára, megtanulták, hogyan kell egyforma csíkokat készíteni a kvillingezéshez, megismerték ennek a technikának az alapjait. A papírcsíkok készítésénél az első osztályos tanulók a gyakorlatban is meglátták, hogy milyen fontos betartani a vonalzóval való mérés szabályait.

A második foglalkozásra később került sor. A művészeti órán elmondtam a gyerekeknek, hogy a virágos rétet csoportmunkában fogják megfesteni. Először bemutattam a

---

⁹⁸Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М. Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 1 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти). (120-121.о.)

gyerekeknek az általam elkészített képet, amelyhez hasonlót kell majd óra végére megcsinálni. Megnéztünk néhány természetfotót, amelyek tavaszi réteket ábrázoltak. Megbeszéltük, milyen színekkel találkoztunk. A munka megkezdése előtt lépésről lépésre elmagyaráztam a folyamatokat. Utána az osztályt csoportokra osztottam fel. Egy csoportban 4 tanuló dolgozott, így 7 csapat közös munkáját kellett irányítani és felügyelni. Minden csapat a festéshez kapott A3-as méretű lapot, műanyag tányért, szivacsot. A csoportok tagjai közül némelyek előkészítették a festéshez a kellékeket, szétosztották a pecséteket. A festés lépésről lépésre haladt, a táblán elhelyezett A3-as lapon minden mozzanatot bemutattam a gyerekeknek. A gyerekekkel együtt festettem, fokozatosan mutattam a táblán a munkafolyamatokat. Először a fűvet kezdtük megjeleníteni a lapon. Akvarellal és ecsettel dolgoztak a gyerekek. Előkészültünk munkafolyamat második részéhez - a virágpecsétekkel való nyomtatáshoz. A padokon kitett műanyag tányérokba elhelyeztük a szivacsot. A szivacsokra guás festéket öntöttem: piros, sárga és kék színeket. A gyerekek szétterítették a szivacsokon a sűrű festéket és egy picit vízzel lespricceltek. Ezáltal kicsit oldottuk a guást és így jobban átítatódott vele a szivacs. A következő lépésben a pecséteket belenyomták a szivacsba, a kvillinggel készített szirmok felvették a festéket. Ezután a gyerekek rányomták a lapra, néhány pillanatig rajta hagyták, majd felvették azokat. A felvétel követően megjelentek a virág spirál alakú szirmai. Egy pecséttel több virágot is festettek a rétre. A csoport tagjai együtt dolgoztak, a kész munkákat felhelyeztük a falra. Minden csoport kis „festményét” elemeztük, megbeszéltük. A megfestett képek egymás mellé helyezésével egy nagy virágos rétet kaptunk. A tanulók ráébredtek arra, hogy a közös munka mennyi örömet és szépet adhat mindenkinek. Az órák közben több megfigyelést végeztem, így levontam a következtetéseket.

Az 1. osztályos tanulók már több gyakorlati feladatot végeztek a technika és a művészet órákon. Fogékonyak a különböző technikák elsajátítására. Érdeklődnek a művészetek iránt, bármilyen feladatot nagyon szívesen és örömmel végeznek el. Ezt látva, bátorkodtam velük egy számukra ismeretlen technikával készült több lépcsős projektbe kezdeni. A kompozíció elkészítéséhez ötvözni kellett a sokszorosító grafikai eljárást egyikét - a magasnyomást - az akvarellal való festéssel. A virágpecsétek elkészítéséhez kvilingezés technikáját sajátították el a gyerekek, ami eleinte nehezen ment. Maguk készítették el hozzá a papírcsíkokat, amihez a pontos mérés és vágás kiemelt fontosságú volt. Ebben segítséget kellett nekik nyújtani, nemcsak magyarázattal, hanem a gyakorlatban is. Bár hasonló feladattal már találkoztak a matematika és a technika órákon, mégis szinte mindegyik tanulóhoz oda kellett menni és megmutatni a munkafolyamatot. Kitartóan próbálkoztak, aminek meg is lett az eredménye. A kis tekercesek ragasztásakor a gyerekek száraz- és „PIBA” ragasztót használtak. Festéskor a másodikként

említett ragasztó bizonyult tartósnak. A száraz ragasztóval rögzített szirmok közül a nyomatok készítése közben néhány levált a kartonvirágról. A pecsét alapjának elkészítéséhez a tanulók virágsablont használtak. A sablon körberajzolásával nem voltak gondok, de a papír keménysége miatt a kivágás kicsit nehezebben ment. Az óra végére nagyon örültek, hogy mindenkinek sikerült megalkotni a virágpecsétet, büszkék voltak a munkájukra. Izgatottan várták a Művészet órát. El sem tudták képzelni, hogyan lehet festés közben használni a pecsétet. A festésnél kevésnek bizonyult a kompozíció bemutatása és a lépések szóbeli magyarázata. Ezért a táblára rögzítettem egy A3-as lapot, amelyen a gyakorlatban is bemutattam a munkafolyamatokat. Aktívan és ügyesen dolgoztak, saját ötleteik is támadtak a munka közben. Az egyik - a fűszálak festése vattapálcikával, a másik – a pecsét bemártása különböző színekbe, amivel új színárnyalatú virágok jelentek meg a lapon. Mindez a gyerekek kreativitását, gondolkodásuk fejlődését is tükrözi. A tanulók jól tudtak együtt működni a csoportokban, segítették egymást. Jó volt a kommunikáció köztem és a csapatok között. Mindkét óra alatt nagy munkazajt tapasztaltam, de ez nem a fegyelmezetlenségre vezethető vissza. A gyerekeket mindvégig a kíváncsiság, az alkotási vágy és az öröm hajtotta.

Véleményem szerint, a tavaszi virágos rét festése nagyon tetszett az 1. osztályos tanulóknak. A kvilingezést, a pecsét és a nyomatok készítését élvezettel csinálták. Fejlődött a kez ügyesséjük, a gondolkodásuk, a művészi látásmódjuk, kreativitásuk. A sokszorosító grafikának ezt a formáját a gyerekek a későbbiekben is tudták alkalmazni.

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „Tavaszi virágos rét”

Nyomatok készítése természetes anyagok felhasználásával a 2. osztályban

A Kaszonyi Arany János Líceum 2. osztályába a 2019-2020-as tanévben 18 tanuló járt. A gyerekek nagyon aktívak, érdeklődőek, jó a megfigyelő- és értelmi képességük, a kez ügyességük változó, nagy alkotó kedvvel bírtak. A Művészet órához a sokszorosítás módjai közül a nyomatok készítését választottam, mégpedig a természetes anyagok felhasználásával. A tanév elején a Művészet órák témája szorosan kapcsolódott az őszhöz, a természet változásaihoz. Ahhoz, hogy a gyerekek alkotásain keresztül is láthatóvá váljanak az ősz színei és hangjai, mindenképpen a természet megfigyelésére volt szükség. Ezt lehetett bővíteni a fotók, képek, festmények megbeszélésével is a témával kapcsolatban. Utána rátértünk a látottak és tapasztaltak kreatív feldolgozására és ábrázolására.

A 2. osztályban a Művészet óra gyakorlati munka témája *Az ősz hangjai és színei* volt. Ez az óra a tankönyvben szereplő az *Évszakok a művészetben* című fejezet egyik témájának *A természet hangjai és színei* feldolgozása. A téma kiválasztásánál célul tűztem ki, hogy az óra keretén belül nemcsak a tankönyv által felajánlott *Őszi csodafa* ábrázolási módjaira fogunk koncentrálni, hanem kibővítem a gyakorlati részt.⁹⁹ A gyerekek egy őszi kompozíciót készítettek el természetes anyagok felhasználásával, megismerttem a tanulókat új fogalmakkal, mint a színárnyalat, horizont vonal, a sokszorosító grafikai eljárások egyikével, a nyomatok készítésével. Fejlesztettem a kez ügyességüket, a színkeverés technikáját, a szépérzéküket, kreativitásukat, kommunikációt, az improvizációt, megfigyelőképességüket, a térben való ábrázolást, együttműködést. Az órán elértem, hogy nyitottabban viszonyuljanak az ismeretlen grafikai eljárásokhoz, könnyebben fejezzék ki magukat a művészetben keresztül, megtalálják és felismerjék a bennük rejlő tehetséget.

Az óra előkészítésénél elhatároztam, hogy két részre osztom a téma feldolgozását és gyakorlati megvalósítását. Az elő rész az előkészítő, a második pedig a célkitűzés gyakorlati megvalósítása volt.

Az első részben a tanulókkal először sétára indultunk az iskola udvarára. Megfigyeltük a természet színeit, a levelek árnyalatait. A gyerekek különböző faleveleket gyűjtöttek. A séta közben meghallgattuk a táj hangjait. A gyerekek felfigyeltek egy vadlúd csoportra, amely különleges hangokkal búcsúzott vidékünkől. Megfigyelték a madarak

---

⁹⁹ Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М. Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти), (10-11.о.)

repülésének formáját is. Mivel a témához szorosan kapcsolódott a horizont fogalmának megismerése, ezt kizárólag gyakorlatban, terepen lehetett jól bemutatni és megértetni a tanulókkal. Az iskolaudvar és a tornapálya szerencsés elhelyezkedése megengedte a téma szemléltetését.

A séta után a tanteremben folytattuk az óra második részét. Először a tankönyv illusztrációi és a megfigyelések alapján összegeztük, milyenek az őszi színei és hangjai. A gyerekek megnevezték a képeken látható színeket. Minden tanuló megnézte, hogy az ő saját festékei között minden őszi szín megtalálható-e. Megfigyelték az őszi csodálatos színeit a festőművészek alkotásain, akik különböző színárnyalatokat hoztak létre a festékek keverésével. Paul Gauguin *A patak ősszel*, Szeifert Imre *Őszi tájkép*, Leonid Afremov őszi hangulatú tájképei felkeltették érdeklődésüket.

A terepen megfigyelt horizontvonal fogalmának elmélyítése céljából egy tájképen is kijelöltük a látóhatárt. A horizontvonal feltüntetésére szükség volt a gyakorlati munkában is. A megbeszélések után gyakorlati feladatokat végeztünk. A tanulók előkészítették a festéshez szükséges palettát, festéket, ecseteket és vizes poharakat. Színecske irányításával a gyerekek először begyakorolták az őszi színeinek kikeverését a palettán, különböző árnyalatokat hoztak létre. Az óra további gyakorlati részének megvalósításában a színkeverésnek igen fontos szerepe volt. A gyakorlati feladat elvégzése előtt a gyerekeknek bemutattam egy előre elkészített kompozíciót. Elmagyaráztam nekik a munka folyamatát, amit be is mutattam. Az óra a tanulók tevékenységével folytatódott. A tanulók elkészítették az őszi kompozíciót természetes anyagok felhasználásával. Az első lépés a horizontvonal megjelölése volt, majd ezt követte az égbolt és a talaj ábrázolása a megfelelő színekkel. A továbbiakban az összegyűjtött falevelek és festék segítségével sokszorosító grafikai eljárás keretében nyomatokat készítettek a rajzlapon: befestették a kiválasztott falevél egyik oldalát, a festett oldalával a lapra nyomták a falevelet, majd felemelték azt, hogy ne ragadjon a lapra. A különböző formájú falevelek lenyomatai ábrázolták az őszi fákat. A gyakorlati részben folyamatos kommunikáció volt köztem és a gyerekek között, a felidéztem a munkafolyamat lépéseit. Az elkészült munkákat bemutatták egymásnak és az osztályteremben kiállítottuk azokat.

A téma kiválasztásánál kíváncsi voltam, hogyan reagálnak a tanulók az ilyen típusú feladatra, mennyire tudják megvalósítani a természetes anyagok nyomatának technikáját. Az óra elejétől kezdve érezhető volt, hogy a gyerekek nagyon aktívak, kíváncsiak, szívesen fogadták az új dolgokat. A kompozíció lépéseinek bemutatása multimédiás eszköz segítségével jó ötletnek bizonyult. A kisiskolások sokkal könnyebben megjegyezték azokat a dolgokat, amelyeket vizuálisan tártam eléjük. A gyakorlati részben több időt használtunk fel a színkeverés

és a falevelek nyomatainak elkészítésére, mint ahogy terveztem. Bár ez abból adódott, hogy a gyerekek kicsit nehéznek, de érdekesnek találták a színárnyalatok kikeverését. Elmondásuk szerint, könnyű volt számukra a falevél nyomatok készítése, ez volt a legélvezetesebb a gyakorlati feladat során. Minden gyerek több lenyomatot is készített. Bár egyes tanulóknak nehezebben ment a munka, mégis örömmel csinálták és végül ráéreztek a festés és sokszorosítás ízére. Az egyéni gyakorlati feladat során volt néhány gyerek, aki improvizált, kombinálta a formákat és színeket is. A sétát, a megfigyelés végzését, a falevélgyűjtést, az egész gyakorlati feladatot játéknak érezték. Ez meglátszott a felszabadult beszélgetéseken, az örömteli festésben. Munka közben egymást segítették, jó volt a kommunikáció a gyerekek között. Az óra végén a kompozíciók bemutatásakor mindenki pozitívan nyilatkozott a másik munkájáról. A zenehallgatás is ráhatással volt a gyerekekre, a vidám ritmusok, némelyik humoros szöveg inspirálta őket. Voltak tanulók, akik énekeltek is a festés közben. Felszabadultan érezték magukat. Rájöttek, hogy milyen jó dolog együtt lenni a természetben, együtt megismerni új dolgokat. Véleményük szerint, a természetes anyagokkal készült lenyomatok nagyon különlegesek és szépek. Tetszett nekik ez a sokszorosítási grafikai eljárás. Úgy nyilatkoztak, hogy hasonló kompozíciót szabad idejükben vagy napközis foglalkozás keretében szívesen csinálnak a jövőben is.

30. ábra. A 2. osztályos tanulók munkái. „Az ős hangjai és színei”

Papírkivágás és grafikai nyomtatás ötvözése a 3.osztályban

A Kaszonyi Arany János Líceum 3. osztálya 24 tanulóból állt. A gyerekek nagyon érdeklődőek, fogékonyak voltak az új technikai eljárások iránt, jó volt a megfigyelőképességük, a művészet órákhoz pozitívan álltak hozzá. A 3. osztályban a tanulók közelebbről is megismerkedtek a

grafikai technikákkal, virtuálisan meglátogatták a grafikusok műhelyeit. Ezeken az órákon megtanulták, milyen eszközöket és gyakorlati technikákat alkalmaznak a művészek.

Ezt az irányt követve, a csendélet festés témakörben célul tűztem ki, hogy a gyerekekkel egy több technikát kombináló projektet viszünk véghez.. A „*Virágok a vázában*” című gyakorlatban láttam meg a lehetőséget arra, hogy a papírkivágás technikájával készült virágokat felhasználjuk az órán, mint grafikai sokszorosító eszközt. A foglalkozás kapcsolódott a tankönyvben szereplő „*Vendégségben a képzőművészeknél: tájkép-, animalista-, portré- és csendélet festőnél*” című fejezet egyik gyakorlati feladatához.¹⁰⁰ A „virágpecsétekkel” jelenítették meg a gyerekek a csendéletet. A megvalósításhoz 2 órára volt szükség, így integráltam a technika és a rajz órákat.

Az órákon a tanulók megismerték a virágcsendéleteket és alkotóikat, új sokszorosító grafikai eljárást, a papírkivágás technikájával készült virág pecsétként való felhasználását. Megfigyelték a festők által készített csendéleteket, a színek használatát, a papírkivágás és a nyomatok készítésének technikai sajátosságait. A projekt elkészítésénél célul tűztem ki, hogy a gyerekek képesek legyenek az alkotásaik során több művészeti eljárást alkalmazni, kombinálni őket.

Az első gyakorlati foglalkozás a technika órán volt. A 3. osztályos tanulók már találkoztak a papírkivágás, más néven a „vitinanka” technikájával. Több tárgyat is készítettek már: hópelyhet, angyalkát, fenyőfát és virágokat is. Tudták erről a technikáról, hogy a díszítő művészet egyik faja. Elmagyaráztam nekik, hogy a papírvirágokból pecséteket fogunk készíteni. Ezek lesznek a nyomtatóformák a virágcsendélet festésénél. Ezen a foglalkozáson a gyerekek oktató videót is néztek, így felelevenítették, hogyan kell a papírlapokkal dolgozni a kivágás előtt. Majd különböző méretű virágokat készítettünk. A munka menete a következő volt: a papírhajtogatás, a virágminta felrajzolása és kivágása, a virágok felragasztása a kartonlapra, a kész virágpecsétek bemutatása.

A projekt kivitelezésének második része a rajz órán történt. Előző órákon a tanulók már megismerkedtek a gyümölcsöket ábrázoló csendéletekkel. Az aktuális foglalkozáson a virágcsendéletekre koncentráltunk. Kiváló festők alkotásaival ismerkedtek meg. . Bemutattam a tanulóknak néhány híres festőművész virágcsendéletét, például *Vincent van Gogh* „*Váza tizenkét napraforgóval*”, *Paul Cezanne* „*Virágok a vázában*”, *Munkácsy Mihály* „*Virágcsendélet*”. Majd a tankönyvben ábrázolt képeket figyelték meg, elemezték a színek

---

¹⁰⁰ М. І. Резніченко, С. К. Трач. Образотворче мистецтво. Підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, Навчальна книга, - Богдан, 2013

használatát, tónusait, milyen hangulatot keltenek bennük a képek. Megismételték a színkeverés szabályait. Ezután a gyakorlati munka vette kezdetét. A kompozícióhoz ötvözni kellett a színes papírral való munkát a sokszorosító grafikai eljárással. Elmagyaráztam a munka menetét, lépéseit: a váza megrajzolása, kivágása és felragasztása a kartonlapra, a virágpecsétek befestése, lenyomatok készítése.

A gyerekek színes papírból kivágták és díszítették a vázát, majd ráragasztották a fehér kartonlapra. Kikeverték a virágok festéséhez a megfelelő színeket. Bemutattam, hogyan kell felvinni a festéket a virágpecsétekre, majd lenyomatokat készíteni. A gyerekek a technika órán elkészített pecsétek, hengerek, ecsetek és guás festék segítségével felvitték a lapra a virágokat. Utolsó lépésben a virágok szárait és leveleit ecsettel festették meg. Ezután egy rögtönzött kiállítás keretében következett a kész kompozíciók bemutatása és értékelése. A tanulók a projekt elvégzése során ötvözték a papírkivágást, a sokszorosító grafikai eljárást és a festést is. Ez a két foglalkozás nagyban hozzájárult a gyerekek kreativitásának, gondolkodásának, művészi látásmódjának és kezűgyességének a fejlesztéséhez.

Véleményem szerint, a két foglalkozás alatt sokat fejlődött a gyerekek művészi látásmódja, a különböző munkafolyamatok gyakorlati elsajátítása. A tanulók az első foglalkozáson aktívan dolgoztak a pecsétek elkészítésénél. Nagyon érdekelte őket, hogyan fogjuk azokat felhasználni festés közben. A munkafolyamat könnyen ment, hiszen a vitinanka-papírkivágás készítését jól ismerték. A virágok kivágásához egyszerű A4-es méretű papírral dolgoztak. Szerettem volna, ha kartonból is készítenek virágokat. Ez számukra nagyon nehéznek bizonyult, így csak én vágtam virágokat ilyen papírból. A második foglalkozáson nyilvánult meg ennek a vastagabb nyomtató eszköznek a szerepe. A sokszorosító eljárásnál a kartonból vágott virágpecsétek lenyomata élesebben kirajzolódott, mivel jobban kiemelkedett a pecsét alapjától. A vitinankát száraz ragasztóval erősítettük a kartonlapokra. Ez a ragasztó nem bizonyult tartósnak, mivel a pecsétek megfestésekor helyenként elvállott a virág a kartontól. Legközelebb az erősebb ragasztó hatású „PIBA”-val dolgoztunk. A pecsétek készítésekor alaplapként kipróbáltuk a hullámkartont is. Ezekkel a festés közben jobban tudtak dolgozni a tanulók, mivel fogásra keményebbek és a papírra rányomott pecsétet is könnyebben fel tudták venni. Ezáltal a virágok formája sem mosódott el. A tanulók arcán az első pecsét használata után nagy meglepetés és öröm volt látható, hogy az általuk kivágott virág megjelent a papíron. Eddig még nem alkottak festményt saját készítésű nyomtató eszközzel. Nagyon élvezték a festékezés és nyomtatás folyamatát, egymás között cserélgették a virágpecséteket. Mindkét foglalkozáson jó hangulat uralkodott, vidámak, felszabadultak voltak a gyerekek. A 3. osztályosok kommunikációs készsége, megfigyelő képessége és kezűgyessége is fejlődött. Az

órák folyamán fegyelmezési gondok nem jelentkeztek. Sokkal érdekesebbnek találták a virágcsendélet ilyen formájú „festését” a hagyományosnál. Az alkotások értékelésénél pozitívan beszéltek egymás munkáiról, a technikák megvalósíthatóságáról. A tanévben más alkalommal is alkalmazták ezt a sokszorosító grafikai technikát a csendéletek készítésénél.

31. ábra. A 3. osztályos tanulók munkái. „*Virágok a vázában*”

IV.5. A foglalkozások összehasonlítása.

Dolgozatom megírásával teljes képet szerettem volna adni az olvasónak arról, hogyan lehet becsempészni az alsó osztályos Művészet órákba a sokszorosító eljárások egyikét, a magasnyomást. Nyomatkészítési eljárásokat és technikákat mutattam be, azok gyakorlati alkalmazását az elemi osztályokban. Szükségesnek tartom a két év alatt levezetett foglalkozások összehasonlítását, a tapasztalatok, következtetések levonását, a tanulók fejlődésének bemutatását.

Az első csoport, vagyis azok a tanulók, akik a 2019-2020-as tanévben elsősök voltak, nagy létszámú osztály - 28 tanulóval. A 2020-2021-es évben már 29 gyerek járt az osztályba. Ezért a velük való munkát alaposan át kellett gondolni, megtervezni, mindent elő kellett készíteni. A tanár ilyen 28-29-es létszámú osztályban biztosan számíthat arra, hogy a munka során nagy a zaj, egyszerre több tanuló kérdez vagy kéri a segítséget. Már az óra elején fel kell állítani a viselkedési és balesetvédelmi szabályokat, és próbálni betartatni velük azokat. A gyerekek az első évben a *Tavaszi virágos rét* projekt megvalósításában nagy örömmel vettek részt. A csoportos munka célja volt a tanulók megismertetése a magasnyomással, vagyis esetükben a pecsételéssel, mint sokszorosító eljárással. Ezt a technikát össze kapcsoltuk az akvarell festéssel is. Számomra fontos volt, hogy a gyerekek saját kezűleg készítsék el a nyomtató eszközöket. Ezért két foglalkozás – egy Technika és egy Művészet óra - alatt valósult meg a projekt. Virágpecsétet készítettek, melynek szirmaihoz a kvillingezés technikáját alkalmazták. Először találkoztak ezzel a papírhajtogató módszerrel, ami eleinte nehéznek bizonyult a számukra. A nehézséget az egyforma méretű papírcsíkok megrajzolása, egyenes kivágása és feltekerése jelentette. A kezűgyességük fejlődési szintje elég alacsonynak bizonyult. A Művészet órán a munkafolyamatokat szóban mutattam be, de kevésnek bizonyult. Vizuális képességük fejlesztésre szorult, ezért a táblán lépésenként festettem le a folyamatokat. Ezek után már ügyesen haladtak a projekt megvalósításával, variálták a színeket. A foglalkozások végére láthatólag fejlődött a finom motorikájuk, a színkeverés technikája, a művészi látásmódjuk. A pecsétet alkalmazása a nyomtatás minden tanulónak jól sikerült. Ami nehézséget okozott számukra, az a fűszálak festése. Ehhez finom ecsetvonások szükségesek, ez meghaladta a kezűgyességüket.

Ugyanez a csoport a 2020-2021-es tanévben egy új nyomatkészítési technikával ismerkedett meg – a frottázzsal. A 2. osztályos gyerekek először alkalmazták ezt a technikát, amely szintén a magasnyomás sokszorosító eljárás elvén alapszik. A gyakorlati munka témájához az ötletet a Kárpátaljai Magyar Pedagógusszövetség (KMPSZ) szervezésében

megrendezett a *Rákóczi virágai és más kárpátaljai mondák* című előadása adott. Nagyon érdeklődőek voltak a technika iránt. A bemutatás során jól megfigyelték, hogyan készítettem el a pénzérmék lenyomatait. A tanulók többsége azonnal tudta alkalmazni a frottázs sokszorosítás módszerét, kombinálták a színeket. Különböző tárgyak kidomborodott részét dörzsölték át a papírra, amely során a tárgy mintázata jelent meg a papíron. A *Rákóczi virágai* kép elkészítéséhez egy foglalkozásra volt szükség, amely során a gyerekeknek sikerült a dörzsnymat technikáját is begyakorolni pénzérméken, kulcson, majd elkészíteni a kompozíciót a legenda alapján. A munkához hímzett terítőket és a Munkácsi vár kerámia féldombormű emléktárgyat használtuk fel. Megfigyeltem, hogy a tanulók az előző évhez viszonyítva gyorsabban megértik feladatot, ügyesebben használják az eszközöket. A finom, apró mozdulatokat, vonásokat az osztály nagyobb része megfelelően végzi, észrevehető a készségességük fejlődésének szintje. Meg kell jegyezni, hogy voltak tanulók, akiknek nem sikerült a tárgyak dörzsnymatainak elkészítése. Ez azoknál a gyerekeknél volt megfigyelhető, akiknek a kézírása elmarad a szépírás követelményeitől. De ők is a maguk szintjén elkészítették a kompozíciót, a terítő mintázatának dörzsölése helyett saját rajzaikkal pótolták a virágokat. Érzékelhető a kreativitás fejlődése is.

Véleményem szerint, a frottázs technika alkalmazása egyszerűbb feladat volt a tanulók számára. Mindkét alkotás elkészítésénél a tanulók több téren is fejlődtek: készségesség, kreativitást, gondolkodás, figyelem és emlékezőképesség, csoportban való munka. Ezeken a Művészet órákon a munkafolyamatokat összekapcsoltam a matematikával, a vidékünk történelmének és legendáinak felidézésével. Lényeges, hogy mind a két gyakorlat formálta a finom motorikát. Úgy gondolom, a Művészet órák segítik a szépírás kialakítását és begyakorlását is.

A 2020-2021-es tanévben az 1. osztályban a magasnyomás eljárás, vagyis a nyomatok készítésének megismertetéséhez a sógyurmát használtam fel nyomtató eszközként. A téma *A karácsonyfa díszei* volt, amelyhez két foglalkozás levezetése szükségeltetett. Hasonlóan terveztem a gyerekekkel való munkát, mint a *Tavaszi virágos rét* projektnél az előző év 1. osztályával. Szerettem volna megtudni, van-e hasonlóság a két osztály fejlettsége között, melyik projekt megvalósítása könnyebb ennek a korosztálynak. Ebben a 32 tanulóval álló osztályban is először saját kezűleg készítették el a gyerekek a nyomtató eszközöket, vagyis a sógyurma pecséteket. Érdeklődve, figyelmesen hallgatták a figurák elkészítéséről szóló magyarázatot. Eleinte ügyetlenül gyúrták, gömbölyítették, nyújtották a tésztát, de nagyon hamar rájöttek a módjára. A mézeskalács kiszűrők használatát is szinte azonnal megértették és jól, óvatos mozdulatokkal alkalmazták. Egy hét száradás után tudtuk felhasználni a sógyurma figurákat.

pecsétként. A kompozíció legnehezebb részének a fenyőág és annak tűskéinek festése bizonyult. Itt ugyanazt a problémát vettem észre, mint az előző évben a fűszálak festésénél. A kezek a finom, apró vonások elkészítéséhez még nem eléggé fejlettek. A sógyurma pecsétként való felhasználását nagyon érdekesnek tartották, azonnal megértették a nyomatok készítésének technikáját, az eljárás menetét. Figyelembe vették az utasításaimat, miszerint nem szabad nagyon vizesen használni a festéket. Kombinálták a színeket, a figurák mintázatát a fenyőágon. Nem utánozták egymás munkáit, hanem saját elképzelésük szerint dolgoztak. A csoportmunka még élvezetesebbé tette az órát, hiszen közösen díszítettek fel két fenyőfát. Nagyon kreatív, teljesen más hatású alkotások születtek. A gyerekek egymás közti kommunikációja jó volt, megbeszélték az elképzeléseiket.

Véleményem szerint, ez a projekt is fejlesztette a tanulók kezűgyességét, megfigyelőképességét, gondolkodását, kreativitását, felkeltette az alkotási vágyukat. A gyerekek meg tudták különböztetni a formákat, figurákat, amelyeket szerettek volna felhasználni a nyomtatáshoz. A Technika és Művészet órákat kapcsolatba hoztam a családi és a karácsonyi hagyományokkal. Bemutattam, hogy az egyszerű hétköznapi dolgokat érdekesen is fel lehet használni, különleges és egyedi tárgyakat alkotni velük.

Összehasonlítva a két tanév 1. osztályában megvalósított projekteket, úgy gondolom, hogy ennek a korosztálynak könnyebb volt elkészíteni a sógyurma pecséteket, mint a kvillingezéssel a virágpecséteket. A kész nyomtató eszközöket már ugyanolyan ügyességgel alkalmazta mind a két osztály. Érdekes volt látni, hogy a gyerekeknél a kis, vékony fűszálak és fenyő tűskék ugyanazt a kezűgyességi hiányosságot hozta elő. Véleményem szerint, ebben az időszakban a tanító egyik fontos feladata a finom motorika fejlesztése. A különbség a két osztály között a figyelemben, megfigyelőképességben, a vizualításban mutatkozott meg számomra.

A 2019-2020-as tanévben a 2. és a 3. osztályokban is magasnyomás különböző technikáját vittem bele a Művészet órákba. Az első csoport 18, második pedig 24 tanulóból állt. Egyik csoportban sem voltak magaviseleti, illetve fegyelmezési gondok. Aktívan részt vettek minden munkaformában, beszélgetésben és gyakorlati feladatban. A 2. osztály a sokszorosító grafikai eljárás során természetes anyagokkal dolgozott, míg a harmadik saját készítésű pecséttel, amit a vitinanka technikával kombináltunk. Mind a két osztályban a természethez kapcsolódó témát dolgoztunk fel, de más-más eljárással. A 2. osztály „*Az ősz hangjai és színei*”, a 3. osztály a „*Virágok a vázában*” témához készítettek kompozíciókat. A természet közvetlen és közvetett megfigyelése, annak szépségét ábrázoló festmények megismerése és egyszerű szóbeli leírása fontos mozzanata volt az előkészítő munkának. Mind a két osztály szereti a

természetet, jól megfigyelték és leírták a környezetükben zajló jelenségeket, tárgyakat az órához kapcsolódó szempontok alapján. A 2. osztály kirándulás keretén belül figyelte meg az őszi tájat, színeit és hangjait, megismerték a horizontvonal fogalmát, faleveleket gyűjtöttek a nyomatok készítéséhez. Az osztályteremben a látottakat összehasonlították a festők alkotásaival, kiemelték az egyforma tulajdonságokat és a különbözőségeket. Ezáltal fejlődött a megfigyelő- és analitikus képességük. A kompozíció festése során fejlődött a térbeli látásmódjuk. Gyakorolták az előtér és a háttér megelevenítését a saját alkotásaikon. A rajzlapon meg tudták mutatni az őszi fák elhelyezkedését, a horizontvonalat, az égen a madarak repülését. A 3. osztályos tanulók saját készítésű virágpecsétet használtak a csendélet festéséhez, amelyeket a Technika órán készítettek el. Ezzel a csoporttal is megbeszéltük a saját megfigyeléseiket a témával kapcsolatban, majd elemezték a festők csendéleteit. Náluk a problémamegoldó képesség sokat fejlődött a gyakorlati feladatok során, mivel önállóan készítették el a nyomtatóeszközeiket, gazdaságosan használták fel a rendelkezésükre álló anyagokat. a gyakorlat során rájöttek arra, hogy a pecsét készítésénél legközelebb alapul a hullámkartont használják majd, a vitinanka felragasztásához pedig „PIBA” ragasztót. A hullámkartonra rögzített pecséttel könnyebb dolgozni, jobb a fogása. A nyomatok készítésénél a „PIBA” ragasztóval odaerősített vitinanka a nedvesség hatására nem válik el az alapjától. Ismerték a papírkivágás technikát, így különböző szép virágpecsétet jöttek létre. A kompozíciók festése mind a két osztálynál a második foglalkozáson történt. Felismerték a színekkel való játékot, variációs lehetőségeket, ami a kreativitásuk, improvizációs készségük, művészi látásmódjuk és gondolkodásuk fejlődését tükrözte. A 2. osztály még csak tanulta a színkeverést, a 3. osztály már begyakoroltan használta azt. Ez meg is látszott a kész munkákon, mivel a másodikosok hasonló színeket használtak, a harmadikosok bátrabban kombinálták azokat. A lenyomatok készítése mind a két csoportnál jól sikerült, az új eljárás alkalmazása nagy élmény volt számukra. A 2. osztály feladata egyszerűbb, minden gyerek könnyen elsajátította és azonnali pozitív eredményt hozott. A 3. osztály gyakorlati feladata kombinált volt, mivel a papírkivágást ötvözték az akvarell festéssel. De ennek a korcsoportnak nem jelentett nehézséget sem a virágpecsétet elkészítésének folyamata, sem annak felhasználása nyomtatóeszközként, a fejlettségi szintjüknek megfelelő volt.

Minden csoportnál törekedtem arra, hogy a foglalkozásokba belevarázsoljam a szépirodalmat, a gyerek verseket, vagy azok megzenésített formáját, vagy a találós kérdéseket. Kivétel nélkül mindegyik osztály szereti és élvezettel hallgatja, vagy megnézi a hozzájuk készített videókat. Véleményem szerint, a Művészet és Technika órákba be kell építeni az ilyen mozzanatok. Ezzel is fejlesztjük a gyerekek szépérzékét, kultúráját, az anyanyelv és az

olvasás iránti szeretetét, tájékozottságát, szélesítjük a látókörüket. Bízattam a gyerekeket arra, hogy a saját elképzeléseiket vigyék bele a gyakorlati feladatokba. Ezáltal megismerik saját képességeiket, fejlesztik azokat, össze tudják hasonlítani a saját és az osztálytársuk munkáját. A páros munkák szintén segítettek a tanulókat abban, hogy önismeretük és önértékelésük fejlődjön. Megértették, hogy az egymással való kommunikáció és a hatékony együttműködés eredménye a sikeres munka, a jól kidolgozott és megalkotott kompozíció. Minden csoport megbizonyosodott arról, hogy egyszerű nyomtató eszközök segítségével különböző témákat lehet felvinni a rajzlapra.

Az „Új ukrán iskola” koncepció alapja a kompetenciák fejlesztése. Az általam levezett Művészet órákon a következő kulcskompetenciák képzésére fordítottam figyelmet: anyanyelven való kommunikáció, matematikai, természettudományi, társadalmi és szociális, innovációs, művészeti, élethosszig tartó tanulás. Különböző tantárgyak közötti kapcsolat is létrejött a projektek során: a Rajz, a Technika, a Matematika, a Természetrajz, illetve a Felfedezem a világot, a Magyar nyelv és Olvasás, az Ének-zene tanórák elemei fonódtak össze.

Összegzés

A téma elemzésekor kifejtettem, hogy a különböző művészettörténeti korszakokban a művészekben nagyon erős volt a kifejezés vágya. Szerették volna átadni belső titkaikat, örömeiket, szomorúságaikat, élettapasztalataikat, világnézetüket. Bemutattam, mennyire kitartóan keresték és fejlesztették a sokszorosító grafikai eljárások módszereit műalkotásaik létrehozásához, hogy azok eljussanak másokhoz és gondolatokat, érzelmeket váltsanak ki.

A grafika és sokszorosító grafikák titkaira keresve a választ, megismertem kialakulásuk történetét, és a különböző technikai megoldásokat használó meghatározó alkotók tevékenységét. Megismertem a grafikai sokszorosítás technikai alapjait, felvázoltam az eljárásmódok szakmai kifejezéseit, eszközeit. Feladatommak tartottam a technikai tudnivalók ismertetését, valamint a műfaj történeti áttekintését, a híres alkotók műveinek és törekvéseinek előtérbe helyezését.

A technikák bemutatásával az volt a célom, hogy az érdeklődő megértse, megszeresse és ezáltal élvezhesse az így készült alkotások szépségét. A munkám lehetőséget adhat az amatőr műkedvelők számára, hogy nyitottak legyenek a grafikai stílusokkal szemben, azok technikai megoldásaival és különbséget tegyenek magasnyomás, mélynyomás, fametszet, rézkarc, litográfia illetve szitanyomat technikával készült alkotások között. Úgy vélem, hogy ezek az eljárásmódok ma sem elfeledett tevékenységek. Ezek a technikák a jelenben is folyamatos átalakuláson és fejlődésen mennek keresztül.

Szakedolgozatom gyakorlati részében megismerkedtem az ukrainai művészeti oktatás alsó osztályaira vonatkozó állami alaptantervvel és a programok tartalmával. Bemutattam az aktuális tantervek fényében a művészeti nevelésben hogyan használható és hogyan építhető be a sokszorosított grafikai eljárásokra épülő művészeti tevékenység. Kitértem a sokszorosító grafikai eljárások, vagyis a nyomatkészítési technikák gyakorlati használatára az elemi osztályokban.

Az olvasó szakedolgozatomban 6 művészi projekt megvalósításának tervét és leírását is megtalálta, két tanév tapasztalatait gyűjtöttem össze. A központi téma – a sokszorosító grafikai eljárások gyakorlati alkalmazása az elemi osztályokban. Gyakorlatomat a Kaszonyi Arany János Líceum alsó tagozatában vezettem le. Általában a grafikai technikával készült kompozíciók megvalósításához két foglalkozásra volt szükség. Az órákon megismerték a magasnyomás technikáját. A gyerekek a saját kezüleg készített nyomtató eszközökkel, illetve természetes anyagokkal, hétköznapi tárgyakkal dolgoztak. A tanulók számára ismeretlen volt a természetes anyagok, tárgyak, só-liszt gyurma, a vitinanka-papírkivágások és a kvilingezés

technikájával készült nyomtató eszközök használata. Bebizonyítottam a gyerekeknek, hogy egyszerű alapanyagokkal, tárgyakkal is tudnak sokszorosítani és kompozíciókat készíteni. Kreatívabbá váltak, gondolkodásuk, kez ügyességük, művészi látásmódjuk, képzeletük, megfigyelőképességük is fejlődött. A közös munka során saját ötletekkel is előálltak és aktívan részt vettek a tevékenységben. A kisiskolások nagyon érdeklődve fogadták az új dolgokat, fogékonyak voltak minden munkafolyamatra, motiváltak és ügyesen dolgoztak. Az aktív munka, az érdekes technikai megoldások lekötötték a gyerekek figyelmét.

Gyakorló pedagógusként azt tudom mondani, hogy a közös munka, az oldott légkör, a jó kommunikáció tanár és diák között segítenek a kompozíciók megvalósításában. A képek festése során a gyerekek felismerték, hogy a nyomtató eszközök révén az elképzeléseik a papíron nyomot hagynak. Örömmel és aktívan tették szebbé a környezetüket. A művészeti órákon elsajátított technikai fogásokat, tapasztalatokat a későbbiekben is felhasználják majd a gyerekek.

Резюме

Аналізуючи тему, я розкрила те, що в кожній епосі бажання художників виражати себе було дуже сильним. Вони хотіли передати свої внутрішні секрети, радості, печалі, життєві досвіди, світогляд. Намагалася показати, наскільки завзято шукали і розвивали методи репродуктивних графічних можливостей для створення мистецьких виробів. В зв'язку з цим вони стали відомими для інших та викликали в них різноманітні думки та почуття.

Працюючи над бакалаврською роботою мала змогу познайомитися з таємницями графіки, з історією появи напрямів цього мистецтва, з його минулим та діяльністю митців. В зв'язку з цим отримала відповіді на технічні основи репродуктивної графіки, розкрила значення професійних термінів цих можливостей, прилади, які використовували для їх створення. Моїм завданням було описати технічні інформації, також переглянути історичні відомості про цей жанр образотворчого мистецтва, виділивши твори і прагнення відомих художників.

Читач, який зацікавився репродуктивними графічними можливостями, отримав допомогу для розуміння технік цього виду мистецтва. Це дає змогу полюбити і насолоджуватися красою творів, виготовлених даною технологією. Моя робота дає можливість любителям бачити всі стилі графіки, їхні технічні способи виготовлення. Це допомагає відрізнити високий друк, заглиблену гравюру, гравюру на дереві чи на металі, літографію та шовкографію. Досліджуючи дану тему можу зробити висновок, що нинішній стан і прогрес цього жанру мистецтва не завершений, не є остаточним та зазнає різноманітні видозмін.

У практичній частині бакалаврської роботи я ознайомила з Державним стандартом України та освітніми програмами щодо викладання в початкових класах. Представила практичне застосування репродуктивних графічних можливостей у початкових класах.

Читач у моїй роботі може ознайомитися з описом шістьох мистецьких проєктів. Основна тема – практичне використання репродуктивних графічних технологій у початкових класах. Практичні заняття проводила у молодших класах Косоньського ліцею ім. Арань Яноша з угорською мовою навчання. Для здійснення графічних композицій загалом потрібно було провести по 2 уроки, під час яких школярі ознайомилися з технікою високого друку. Учні всі засоби для репродукції виготовляли

власними руками з паперу та природних матеріалів. Вони перше ознайомилися з тим, як можна використовувати побутові предмети, пластиліна з борошна та солі, витинанку та методику квілінгу для друкування. Діти упевнились у тому, що за допомогою простих матеріалів можна виготовляти різні мистецькі вироби та композиції. Учні стали більш креативними, краще розвивалась їхня уява, моторика рук, спостережливість, вдосконалювався мистецький світогляд. В ході роботи діти висловлювали та реалізовували власні ідеї. Початківці з цікавістю та вмотивовано працювали, легко сприймали етапи роботи. Активна робота, цікаві технічні методи привертала увагу дітей.

Як педагог, можу сказати, що спільна робота, спокійна атмосфера, довірлива комунікація між вчителем та учнями допомагали у здійсненні задуманих композицій. В ході роботи діти вийшли до висновку, що за допомогою засобів для друкування їхні думки, фантазії відтворюються на папері. Своїми виготовленими композиціями учні з радістю, активно прикрашали своє навколишнє середовище. Всі техніки та навички, засвоєні на уроках, діти з гордістю використовують у повсякденному житті.

V. Mellékletek: Irodalomjegyzék.

Cultura-MTI: „*Andy Warhol önarcképe*”, *Cultura A Kulturális Magazin*, 2017. február 24. péntek, Kultúra, Képzőművészet

Letöltés helye: <https://cultura.hu/kultura/andy-warhol-onarckepe/>

[Letöltés ideje: 2019.03.28.]

Cultura-MTI: „*Victor Vasarely, az op-art “pápája”*”, *Cultura A Kulturális Magazin*, 2018. április 9. hétfő, Kultúra, Képzőművészet

Letöltés helye: <https://cultura.hu/kultura/110-eve-szuletett-victor-vasarely/>

[Letöltés ideje: 2019.03.30.]

Csörögi Anikó Lilla: „*Mi fán terem? Grafikai technikák – magasnyomás*”.

Letöltés helye: https://blog.axioart.com/mi-fan-terem-grafikai-technikaak_-magasnyomas/

[Letöltés ideje:2020.12.15.]

Csörögi Anikó Lilla: „*Mi fán terem? Grafikai technikák – mélynyomás*”.

Letöltés helye: <https://blog.axioart.com/mi-fan-terem-grafikai-technikak-melynyomas/>

[Letöltés ideje:2020.12.15.]

Dr. Hoffmann Edith: „*Művészi sokszorosító eljárások*”. *Második kiadás*, Hornyánszky Viktor RT.,1925, Budapest

Letöltés helye: mek.oszk.hu/15000/15034/15034.pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

Gallusz Gyöngyi: „*A képsokszorosítás technikái*”, Nemzeti Szakképzési és Felnőttképzési Intézet, Budapest

Letöltés helye:

www.grafikanagy.hu/koskaroly/.../A%20KÉPSOKSZOROSÍTÁS%20TECHNIKÁI/pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

Nagy Zoltán: „*A magyar litográfia története a XIX. században*”, Budapest,1934

Letöltés helye: mek.oszk.hu/08400/08414/08414.htm

[Letöltés ideje: 2019.01.06.]

Novák László: „*Grafikai sokszorosító művészetek*”, Világosság Könyvnyomda Részvénytársaság, 1925, Budapest

Letöltés helye: <https://docplayer.hu/16216131-Grafika-Sokszorosito-muveszetek.html>

[Letöltés ideje:2018.09.29.]

Sulinet Hírmagazin. „*A talált tárgyak világa*”

Letöltés helye: <https://hirmagazin.sulinet.hu/Hirmagazin/Muveszetek>

[Letöltés ideje: 2019.03.28.]

Sulinet Tudásbázis: „ *A sokszorosító grafika elterjedése és a könyvnyomtatás*”

Letöltés helye: [https:// tudasbazis.sulinet.hu / Tudásbázis/Művészetek/Művészettörténet](https://tudasbazis.sulinet.hu/Tudasbazis/Muveszetek/Muveszettortenet)

[Letöltés ideje:2019.01.06.]

Sulinet Tudásbázis: *Dürer festészete-Művészettörténet-9. évfolyam. A művészet két korszak határán 1: Dürer*

Letöltés helye: [https:// tudasbazis.sulinet.hu](https://tudasbazis.sulinet.hu).

[Letöltés ideje:2019.01.06.]

Szabados Árpád: „*Metszés és nyomtatás*”, Corvina Kiadó,1972, Budapest

Szőnyi István , Molnár C. Pál, Szobotka Imre, Elekfy Jenő, Varga Nándor

Lajos,Ferenczy Béni: „ *A képzőművészet iskolája I.*”,Képzőművészeti Alap

Kiadóvállalata, 1976, Budapest

Zala Tibor: „ *A grafika története. Grafikai eljárások története II. rész*”

Letöltés helye: www.grafikanagy.hu/koskaroly/11b/Grafikai_eljarasok_tortenete.pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

Z. Gács György, Kocsis Imre, Vilt Tibor, Kákay Szabó György, Illés János, Gulyás

Dénes, Barcsay Jenő: „ *A képzőművészet iskolája II.*” Képzőművészeti Alap

Kiadóvállalata, 1977, Budapest

Ukrán nyelvű felhasznált irodalom

Державний стандарт початкової освіти. Затверджено постановою Кабінету Міністрів України від 21 лютого 2018 р. № 87

Letöltés helye: <https://mon.gov.ua>

[Letöltés ideje: 2019.10.30.]

Майборода І. Е.: „*Образотворче мистецтво з методикою навчання*”. Курс лекцій до предмета для студентів денної та заочної форми навчання напряму підготовки 6.010102 «Початкова освіта», МДУ, 2017, Мукачево

Letöltés helye: [dspace.msu.edu.ua > xmlui > handle](https://dspace.msu.edu.ua/xmlui/handle)

[Letöltés ideje: 2019.11.01.]

Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М.: *Мистецтво* (підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти). Видавництво „Світ”, 2018, Львів

Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М.:Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти).

Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М.Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 3 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти).

Мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів 1–4 класи

Letöltés helye: <https://mon.gov.ua>

[Letöltés ideje: 2019.10.30.]

М. І. Резніченко, С. К. Трач. Образотворче мистецтво. Підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, Навчальна книга, - Богдан, 2013

М. І. Резніченко, С. К. Трач. Образотворче мистецтво. Підручник для 4 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, Навчальна книга, - Богдан, 2015

Образотворче мистецтво. Навчальна програма для загальноосвітніх навчальних закладів, 1-4класи

Letöltés helye: <https://mon.gov.ua>

[Letöltés ideje: 2019.10.30.]

Типова освітня програма, розроблена під керівництвом Савченко О. Я.
Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України від 08.10. 2019 року № 1272

Letöltés helye: <https://mon.gov.ua>

[Letöltés ideje: 2019.10.30.]

V.1. Képjegyzék

1. ábra. *Edvard Munch, The Kiss IV, 1902.*

Letöltés helye: <https://www.pinterest.co.uk/pin/516647388485537972/>

[Letöltés ideje:2019. 03.11..]

2. ábra. *Gilles Demarteau: Akt, krétamodorú metszet*

Letöltés helye:

www.grafikanagy.hu/koskaroly/.../A%20KÉPSOKSZOROSITÁS%20TECHNIKÁI/pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

3. ábra. *Camille Pissarro: Piac Pontoise környékén, litográfia*

Letöltés helye:

www.grafikanagy.hu/koskaroly/.../A%20KÉPSOKSZOROSITÁS%20TECHNIKÁI/pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

4 ábra: *Andy Warhol: Cambel''s-félel leveskonzervek , szitanyomat , 1962*

Letöltés helye: https://www.moma.org/wp/inside_out/wp-content/uploads/2015/04/soup-cans-grid.jpg

[Letöltés ideje:2019.03.31.]

5. ábra. *Lapdúc részlete*

Letöltés helye:

www.grafikanagy.hu/koskaroly/.../A%20KÉPSOKSZOROSITÁS%20TECHNIKÁI/pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

6. ábra. *Gustave Doré: Don Quijote illusztráció részlete, harántdúcfelület*

Letöltés helye:

www.grafikanagy.hu/koskaroly/.../A%20KÉPSOKSZOROSITÁS%20TECHNIKÁI/pdf

[Letöltés ideje:2018.09.30.]

7. ábra. *Albrecht Dürer. Az Apokalipszis négy lovasa, fametszet,1497-1498.*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2010/01/albrecht-durer-apokalipszis.html

[Letöltés ideje:2019.01.27.]

8. ábra. *Paul Gauguin: Women, Animals and Foliage, fametszet, papír,1898*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2017/07/paul-gauguin.html

[Letöltés ideje:2019.01.10.]

9. ábra. *Rembrandt. „A három kereszt”, rézkarc, 1653*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2010/02/rembrandt-van-rijn.html

[Letöltés ideje:2019.01.27.]

10. ábra. *Francesco Goya „Tauromaquia” („Bikaviadal”12.), „ A csőcselék lándzsákkal, sarlókkal, zászlókkal és egyéb fegyverekkel állítja meg a bikát”, rézkarc, 1816*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2010/09/francisco-de-goya-la-tauromaquia.html

[Letöltés ideje:2019.01.27.]

11. ábra. *Goya. „ Los Toros de Bordeos” litográfiasorozat”, „A bordeaux-i bikák”- Bravo bika, litográfia,1825*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2013/09/kitekinto-francisco-goya-los-toros-de.html

[Letöltés ideje:2019.03.09.]

12. ábra. *Eugène Delacroix. „ Hamlet és a Királyné” (III. Felvonás, IV.Szín), litográfia,1834 Shakespeare Hamlet illusztráció*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2013/05/kitekinto-eugene-delacroix.html

[Letöltés ideje:2019.03.09.]

13. ábra. *Henri de Toulouse-Lautrec „Fűzőkötés” , litográfia, 1896, „Elles” című sorozatból*

Letöltés helye: rezkarcfitness.blogspot.com/2013/07/kitekinto-henri-de-toulouse-lautrec.html

[Letöltés ideje:2019.03.09.]

14. ábra. *AndyWarhol, NégyMarilyn, szerigráfia,1962*

Letöltés helye:

<http://www.artnet.com/artists/andy-warhol/four-marilyns-SNdRQg6sYFUEVbXWNF5T7Q2>

[Letöltés ideje:2019.03.31.]

15. ábra. *Victor Vasarely.” “Vega 200”, szerigráfia, 1968*

Letöltés helye:

<http://www.fondationvasarely.fr/site2015/wpcontent/uploads/2015/06/vega3gde1435096836187.jpg>

[Letöltés ideje:2019.03.31.]

16. ábra. *A sógyurma pecsétek elkészítésének menete*

Saját fénykép. 2020.11.26.

17. ábra. *A tanító bemutató kompozíciója*

Saját fénykép. 2020.12.02.

18. ábra. *A kompozíció elkészítésének folyamata*

Saját fénykép. 2020.12.02.

19. ábra. *A csoportmunka menete*

Saját fénykép. 2020.12.02.

20. ábra. *A kész csoportmunkák*

Saját fénykép. 2020.12.02.

21. ábra. Az 1.osztályos tanulók kész munkái. „ *A karácsonyfa díszei*”

Saját fénykép. 2020.12.02.

22. ábra. A csoportmunkák összehasonlítása. „ *A karácsonyfa díszei*”

Saját fénykép. 2020.12.02.

23. ábra. Pénzérték, kulcsok mintázatának megjelenítése frottázs technikával

Saját fénykép. 2020.10.12.

24. ábra. A tanító bemutató kompozíciója

Saját fénykép. 2020.10.12.

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete

Saját fénykép. 2020.10.12.

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „ *Rákóczi virágai*”

Saját fénykép. 2020.10.12.

27. ábra. A nyomódúc elkészítésének munkafolyamata

Saját fénykép. 2021.02.24.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata

Saját fénykép. 2021.02.24.

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „ *Tavaszi virágos rét*”

Saját fénykép. 2020.03.07.

30. ábra. A 2. osztályos tanulók munkái. „ *Az ősz hangjai és színei*”

Saját fénykép. 2019.10.17.

31. ábra. A 3. osztályos tanulók munkái. „ *Virágok a vázában*”

Saját fénykép. 2020.02.21.

VI. Gyakorlati rész mellékletei: Képjegyzék

Fényképek az 1. osztályban végzett tevékenységről	
	
16. ábra, 1.lépés. A tészta összeállítása	16. ábra 2.lépés. A sógyurma tésztájának nyújtása.
	
16. ábra, 3.lépés. A sógyurma formák kivágása.	16. ábra, 4.lépés. A kész sógyurma pecsétek elhelyezése, szárítása.
	
17. ábra. A tanító bemutató kompozíciója „A karácsonyfa díszei”	18. ábra. A kompozíció elkészítésének folyamata 1.lépés. A fenyőág megfestése.

18.ábra.2lépés. A pecsét festékezése

18. ábra. 2. lépés. A pecsét rányomása a lapra

18.ábra.3.lépés. A nyomat megjelenése

19. ábra. A csoportmunka menete. 1.lépés.A fenyőfa sziluettjének kifestése

19. ábra. 2.lépés. Nyomtatás sógyurma pecsétekkel

20. ábra. A kész csoportmunkák.

20. ábra. A kész csoportmunkák.

21. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „A karácsonyfa díszei”

21. ábra. Az 1.osztályos tanulók kész munkái. „ A karácsonyfa díszei”

22. ábra. A csoportmunkák összehasonlítása. „ A karácsonyfa díszei”

Fényképek a 2. osztályban végzett tevékenységről

23. ábra. Pénzermék, kulcsok mintázatának megjelenítése frottázs technikával

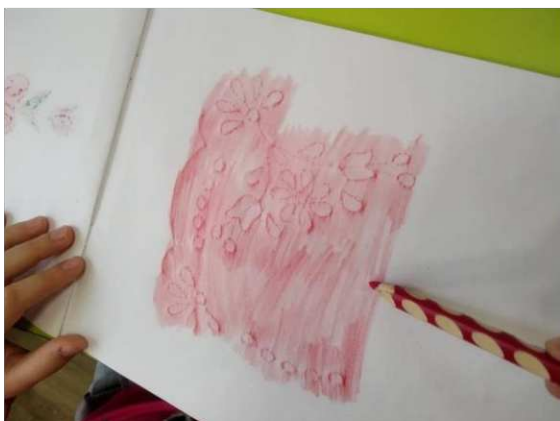
23. ábra. Pénzermék, kulcsok mintázatának megjelenítése frottázs technikával

24. ábra. A tanító bemutató kompozíciója

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete.
1.lépés. A virágok átdörzsölése

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete.
1.lépés. A virágok átdörzsölése

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete
*2.lépés. A Munkácsi vár megjelenítése
dörzsöléssel*

25. ábra. A frottázs elkészítésének menete. 2.lépés. A Munkácsi vár megjelenítése dörzsöléssel

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „Rákóczi virágai”

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „Rákóczi virágai”

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „Rákóczi virágai”

26. ábra. A 2. osztályos tanulók kész munkái. „Rákóczi virágai”

Fényképek a 4. osztályban tervezett tevékenységről

27. ábra. A nyomódúc elkészítésének munkafolyamata. 1-2. lépés. Madár rajzolása ceruzával. A ceruzarajz átnyomása a habkartonra.

27. ábra. A nyomódúc elkészítésének munkafolyamata. 3. lépés. A vonalak mélyítése.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 1.lépés. A nyomódúc festése.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 1.lépés. A nyomódúc festése.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 1.lépés. A nyomódúc festése.

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata. 2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata.
2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata.
2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

28. ábra. Nyomatok készítésének folyamata.
2. lépés. Nyomatok készítése. (1.nyomat és a 2.nyomat.)

Fényképek a 2019-2020-as gyakorlati tevékenységekről

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „Tavaszi virágos rét”

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „Tavaszi virágos rét”

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „Tavaszi virágos rét”

29. ábra. Az 1. osztályos tanulók kész munkái. „Tavaszi virágos rét”

30. ábra. A 2. osztályos tanulók munkái. „Az ősz hangjai és színei”

30. ábra. A 2. osztályos tanulók munkái. „Az ősz hangjai és színei”

31. ábra. A 3. osztályos tanulók munkái. „Virágok a vázában”

31. ábra. A 3. osztályos tanulók munkái. „Virágok a vázában”

VI.1. Óravázlat táblázatok

Kaszonyi Arany János Líceum 1. osztály. 32 tanuló, 6 - 7 éves gyerekek 2020-2021-as tanév	1. foglalkozás Technika óra
Sógyurma pecsét felhasználása nyomtatóeszközként. „A karácsonyfa díszei” kompozíció festése különböző technikákkal	
Cél: megismertetni a tanulókkal a sógyurmázás technikáját, sógyurma figurák- pecsétek készítése.	
Téma: Sógyurma pecsét készítése	
Feladat: A „Karácsonyfa díszei” kompozíció festéséhez szükséges pecsétek készítése sógyurmából.	
Időbeosztás: 0.00-0.02: Szervezés. 0.02-0.05: Beszélgetés a téli ünnepekről. 0.05-0.07: A mézeskalács formái. 0.07-0.09: Téma, cél közlése. 0.09-0.11: A kész sógyurma figurák bemutatása. 0.11-0.14: Oktató videó megtekintése. 0.14-0.16: Megbeszélés. 0.16-0.40.- Gyakorlati munka. 0.40-0.45: Összefoglalás. A kész pecsétek kiállítása (szárítás céljából). A terem renbetétele.	
Értékelés: Az alkotási folyamat lépéseinek megfigyelése. Tészta formázása, figurák kiszaggatása. Pecsétek készítése, elhelyezése szárítás céljából. A kezűgyesség, gondolkodás, megfigyelőképesség fejlesztése. Frontális és egyéni munkaformák alkalmazása.	
Irodalom:	
Melléletek: képek a mézeskalácsokról internetes forrásokból, só-liszt gyurma készítéséről szóló videó részletek.	
Feltételek: osztályterem, tábla, képek a mézeskalácsokról, oktató videó a sógyurma készítéséről, mézeskalács kiszúrók, só, liszt, víz, nyújtók, kész sógyurma figurák, multimédia eszközök.	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 1. osztály. 32 tanuló, 6 - 7 éves gyerekek 2020-2021-as tanév</p>	<p>2. foglalkozás Művészet óra</p>
<p align="center">Sógyurma pecsét felhasználása nyomtatóeszközként. „A karácsonyfa díszei” kompozíció festése különböző technikákkal</p>	
<p>Cél: a tanulók megismertetése új fogalommal - a nyomat készítésével. A sokszorosító grafikai eszközök – pecsétek használata és más festészeti technikák kombinálása egy gyakorlati feladaton belül.</p>	
<p>Téma: „A karácsonyfa díszei” kompozíció festése különböző technikákkal</p>	
<p>Feladat: A „Karácsonyfa díszei” kompozíció egy részének festése akvarell technikával, nyomatok készítése sógyurmapecsétekkel guás és akvarell festékek felhasználásával.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.02: Szervezés. 0.02-0.04: Motiváció. Zenehallgatás. 0.04-0.06: Téma, cél közlése. 0.06-0.08: A kész kompozíció bemutatása. 0.08-0.11: Beszélgetés a karácsonyról, díszek elemzése. 0.11-0.14: Tanítói magyarázat, a munkafolyamat menete. 0.14- 0.30: Gyakorlati munka. 0.30-0.40: Csoportmunka. 0.40-0.45: Összefoglalás. Kiállítás szervezése. A terem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: A tanulók megismertetése a sokszorosító grafikai eljárások egyikével, a magasnyomással. A munkafolyamat bemutatása, rögzítése. A gyakorlati munka végzése folyamatos tanári irányítással. Nyomatok készítése, a színek és a formák kombinálása. Egyéni és csoportos feladatot megszervezése. A kezűgyesség, gondolkodás, kreativitás, művészi látásmód fejlesztése. A munkák bemutatása, értékelése.</p>	
<p>Irodalom: karácsonyi dalok - „Kiskarácsony, nagykarácsony..” „Csengőszó, csengőszó (Jingle Bells)”.</p>	
<p>Mellékletek: képek a karácsonyi ünnepekről internetes forrásokból.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, tábla, képek, fenyőfadíszek, zenés videók – gyerekdalok a Karácsonyról, akvarell és guás festék, ecsetek, vizespohár, rajzlapok, kész sógyurma figurák, a tanító bemutató kompozíciója, multimédia eszközök.</p>	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 2. osztály. 29 tanuló, 7-8 éves gyerekek 2020-2021-as tanév</p>	<p>1. foglalkozás Művészet óra</p>
<p align="center">Sokszorosítás frottázs technika, dörzsnymat alkalmazásával</p>	
<p>Cél: a tanulók megismertetése új fogalommal, mint a frottázs, átdörzsölés technikája. Pénzérmék, kulcsok, hímzett terítők, kerámia féldombormű emléktárgyak felhasználása sokszorosító grafikai eszközként. Bemutatni a szépirodalmi művekben olvasott legendák, az előadásokon látott történetek helyszínét.</p>	
<p>Téma: „Rákóczi virágai”. (Ez a téma az iskola falain belül látott színházi előadáshoz kapcsolódik.)</p>	
<p>Feladat: A „Rákóczi virágai” kompozíció elkészítése, sokszorosítás frottázs technika alkalmazásával, grafit és színes ceruza használata frottázs készítésénél.</p>	
<p>Időbeosztás: I. rész. Ráhangolódás.(15 perc) 0.00-0.02: Szervezés. 0.02-0.05: Beszélgetés, arcképek bemutatása. 0.05-0.07: Videó megtekintése. 0.07-0.08: Téma, cél közlése. 0.08-0.10: A technika bemutatása. 0.10-0.15: A technika begyakorlása.</p> <p>II. rész. Gyakorlati rész. (30 perc) 0.15-0.17: A kész kompozíció bemutatása. 0.17-0.20. A munkafolyamat ismertetése. 0.20-0.40: A tanulók munkája. 0.40-0.45: Összefoglalás. Kiállítás szervezése. A terem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: Megismertetni a tanulókkal a frottázs, átdörzsölés technikáját. A technika begyakorlása különböző tárgyak segítségével. Pénzérmék, kulcsok, hímzett terítők, emléktárgyak sokszorosító grafikai eszközként való felhasználása. Fejleszteni az emlékezetet, a képzeletet, a kéz ügyességet, finom motorikát, a kreativitást, művészi látásmódot. A tanulók munkájának bemutatása, értékelése.</p>	
<p>Irodalom: „Rákóczi virágai” legenda.</p>	
<p>Mellékletek: képek és videó a Munkácsi várról, képek Rákóczi Ferencről, Zrínyi Ilonáról.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, tábla, grafit és színes ceruzák, zsírkréta, pénzérmék, kulcs, hímzett kisterítők, kerámia féldombormű a Munkácsi várról, papírlapok, multimédiás eszközök, a tanító bemutató kompozíciója, multimédiás eszközök.</p>	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 4.osztály. 24 tanuló, 9-10 éves gyerekek 2020-2021-as tanév</p>	<p>1. foglalkozás</p> <p>Technika óra</p>
<p>A monotípiá mint sokszorosító grafikai eljárás. „Egzotikus madár” kompozíció festése monotípiá technikával</p>	
<p>Cél: megismertetni a tanulókat a monotípiá technikával, nyomódúc készítése habkartonból, frontális és egyéni munkaformák megszervezése.</p>	
<p>Téma: A monotípiá mint sokszorosító grafikai eljárás. Nyomódúc készítése.</p>	
<p>Feladat: Az „Egzotikus madár” kompozíció festéséhez szükséges nyomóalap készítése. Madarat ábrázoló nyomódúc készítése.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.03: Szervezés, ismétlés. 0.05-0.08: Motiváció: találós kérdés, a papagájok fajainak bemutatása képeken. Téma és cél közlése. 0.08-0.13:Oktató videó részleteinek megtekintése. 0.13-0.18:Nyomódúc minták bemutatása, eszközök és anyagok előkészítése, a munkafolyamat megbeszélése, rögzítése. 0.18-0.40: Gyakorlati munka. 0.40-0.45: Összefoglalás. A kész nyomódúcok bemutatása. Az osztályterem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: Az érdeklődés felkeltése a monotípiá technika iránt, annak bemutatása, elsajátítása. A technikához szükséges nyomóalap saját kezű elkészítése. A madár sziluettjének habkartonra való átvitelekor figyelni a pontos vonalvezetésre. Pihenő percek, ujjgyakorlatok végzése a gyakorlati rész során. Tanári segítségnyújtás magyarázattal és gyakorlatban. A nyomódúcok bemutatása. A kézügyesség, gondolkodás, kreativitás fejlesztése.</p>	
<p>Irodalom: 10. Jankovics Mária alkotótábor oktató videói „Nyomat készítés” (1. rész),</p>	
<p>Mellékletek: képek a papagájokról internetes forrásokból.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, tábla, képek a papagájokról, olló, habkarton, rajzlap, ceruza, toll, minta nyomódúcok, multimédia eszközök.</p>	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 4.osztály. 24 tanuló, 9-10 éves gyerekek 2020-2021-as tanév</p>	<p>2.foglalkozás Rajz óra</p>
<p>A monotípiá mint sokszorosító grafikai eljárás. „Egzotikus madár” kompozíció festése monotípiá technikával</p>	
<p>Cél: madár ábrázolása monotípiá technikával, nyomódúc felhasználása sokszorosító grafikai eszközként az alkotás során, formák, színek és a díszítés használata egy kompozícióon belül.</p>	
<p>Téma: A monotípiá mint sokszorosító grafikai eljárás. <i>„Egzotikus madár”</i> festése, nyomatkészítés.</p>	
<p>Feladat: különleges madarak, papagájok ábrázolása monotípiá technika alkalmazásával, színes nyomatok készítése.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.03: Szervezés, anyagok és eszközök előkészítése. 0.05-0.10: Motiváció: beszélgetés a papagájok életéről, fajairól, „Rió”c. animációs rajzfilm részletének megtekintése. Téma és cél közlése. 0.10-0.13. A kész nyomatok bemutatása. 0.13-0.16:Oktató videó részleteinek megtekintése. 0.13-0.18: A munkafolyamat megbeszélése, rögzítése. 0.18-0.40: Gyakorlati munka. 0.40-0.45: Összefoglalás. A kész nyomatok bemutatása. Értékelés. Reflexió. Az osztályterem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: A monotípiá eljárás 2. fázisának bemutatása, elsajátítása a gyakorlatban. Oktató videó részleteinek megfigyelése, tudatosítása, elemzése. Tanári segítségnyújtása gyakorlati rész során. A nyomódúccok használata a kompozíció formáinak, színeinek megelevenítésekor. A megfelelő festékek (guás) és színek kiválasztása. Megfigyelni, hogy az első vagy a második nyomat adja vissza pontosabban a rajzot, a minta tükörképben való megjelenését. A kezűgyesség, szépérzék, kreativitás, művészi látásmód fejlesztése. Kiállítás szervezése, értékelés. Melyik nyomat tetszik a gyerekeknek? Az állatok védelmére, azok élőhelyeinek megóvására való nevelés.</p>	
<p>Irodalom: 10. Jankovics Mária alkotótábor oktató videói „Nyomatkészítés” (2. rész),</p>	
<p>Mellékletek: képek a papagájokról internetes forrásokból, „Rió”c. rajzfilm részlete.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, tábla, képek a papagájokról, nyomódúc, rajzlap, festék, ecset, vizespohár, paletta, minta nyomódúccok és kész nyomatok, multimédia eszközök.</p>	

Kaszonyi Arany János Líceum 1.osztály. 28 tanuló, 6 - 7 éves gyerekek 2019-2020-as tanév	1. foglalkozás Technika óra
Pecsétkészítés és nyomtatás „Tavaszi virágos rét” kompozíció festése különböző technikákkal	
Cél: megismertetni a tanulókkal a kvillingezés technikáját, virágpecsétek készítése kartonból és kvilling virágszirmokból, frontális és egyéni munkaformák megszervezése.	
Téma: Virágpecsétek készítése kvillingezés technikával.	
Feladat: A „Tavaszi virágos rét” kompozíció festéséhez szükséges virágpecsétek készítése kvillingezés technikával.	
Időbeosztás: 0.00-0.05: Szervezés, előkészületek. 0.05-0.08: Motiváció, téma és cél. 0.08-0.12: Beszélgetés a virágokról, a virágszirmok formáiról. 0.12-0.17: A technika bemutatása. 0.17-0.40: Gyakorlati munka. 0.40-0.45: Összefoglalás. A kész virágpecsétek kiállítása. Az osztályterem rendbetétele.	
Értékelés: Az érdeklődés felkeltése a művészetek iránt, A kvillingezés technikájának bemutatása, elsajátítása. A technikához szükséges papírcsíkok saját kezű elkészítése. Felhívni a figyelmet a pontos mérésre és vágásra. A sablon használata a virágpecsét alapjának megrajzolásához és kivágásához. Tanári segítségnyújtás magyarázattal és gyakorlatban. A virágpecsétek bemutatása. A kezűgyesség, gondolkodás, pontos és precíz munkavégzés fejlesztése.	
Irodalom:	
Mellékletek: képek a virágokról internetes forrásokból.	
Feltételek: osztályterem, tábla, képek a virágokról, ragasztó, olló, karton, rajzlap, színes lapok, ceruza, vonalzó. virág sablon, multimédia eszközök.	

Kaszonyi Arany János Líceum 1.osztály. 28 tanuló, 6 - 7 éves gyerekek 2019-2020-as tanév	2. foglalkozás Művészet óra
<p align="center">Pecsetkészítés és nyomtatás. „Tavaszi virágos rét” kompozíció festése különböző technikákkal</p>	
<p>Cél: nyomatok készítése virágpecsétekkel, tavaszi rét festése hagyományos akvarell technikával és kombinálása sokszorosító grafikai eljárással.</p>	
<p>Téma: „Tavaszi virágos rét” festése különböző technikákkal.</p>	
<p>Feladat: kompozíció egy részének festése akvarellal, nyomatok készítése virágpecsétekkel guás festék felhasználásával, csoportmunka megvalósítása, a kész munkák bemutatása, elemzése, a virágos rét kialakítása az osztály falán.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.05: Szervezés, előkészületek. 0.05-0.10: Motiváció, téma és cél. 0.10-0.13: Beszélgetés. 0.13-0.16: Prezentáció megtekintése a tavaszi virágokról. 0.16-0.18: A technika bemutatása. 0.18-0.40: Csoportmunka. Gyakorlati munka. 0.40-0.45: Összefoglalás. A „Tavaszi virágos rét” kialakítása. A terem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: A kompozíció elkészítésének bemutatása a táblán felhelyezett A3-as rajzlapon, a lépések szóbeli magyarázata. A csoportmunka megszervezése, felügyelete, irányítása. A tanító utasításainak betartása. Fejlesztani a kreativitást, gondolkodást, szépérzékét és a művészi látásmódot. Kiállítás szervezése, értékelés. A képek a terem tavaszi dekorációjaként szolgálnak.</p>	
<p>Irodalom: Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М. Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 1 класу закладів загальної середньої освіти), (120-121.о.)</p>	
<p>Mellékletek: képek virágos rétekről internetes forrásokból, ppt a Nárciszok völgyéről.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, tábla, képek és fotók a tavaszról, akvarell és guás festék, ecset, vizes pohár, műanyag tányér, szivacs, A3-as lap, virágpecsétek, tanító bemutató kompozíciója. multimédia eszközök.</p>	

Kaszonyi Arany János Líceum 2.osztály. 18 tanuló, 7 - 8 éves gyerekek 2019-2020-as tanév	1. foglalkozás Kirándulás a természetbe
Nyomatok készítése természetes anyagok felhasználásával. „Az ősz hangjai és színei”	
Cél: a természet színeinek és hangjainak megfigyelése, megbeszélése, a látóhatár fogalmának ismertetése és gyakorlati bemutatása, falevelek gyűjtése.	
Téma: „Az ősz hangjai és színei”. Séta az iskolaudvarra és a tornapályára.	
Feladat: séta az iskolaudvarra és a tornapályára, megfigyelések végzése a természetben, falevelek gyűjtése.	
Időbeosztás: 0.00-0.03: Szervezés. 0.03-0.05: Téma és cél közlése. 0.05-0.08: Séta az udvarra és a tornapályára. 0.08-0.13: Megfigyelések. 0.13-0.21: Falevelek gyűjtése. 0.21-0.24: Versmondás. 0.24-0.27: Csendjáték. 0.27-0.32: A horizontvonal megfigyelése. 0.32-0.35: Visszatérés a terembe.	
Értékelés: A kirándulás szervezése az iskolaudvarra. Megfigyelni a természet színeit, a levelek árnyalatait, a madarak repülését, a horizontvonalat. Analizálni és összegezni a látottakat és hallottakat. Különböző falevelek gyűjtése.	
Irodalom: Weöres Sándor „Őszi éjjel” című verse.	
Mellékletek:	
Feltételek: iskolaudvar, tornapálya, falevelek.	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 2. osztály. 18 tanuló, 7 - 8 éves gyerekek 2019-2020-as tanév</p>	<p>2. foglalkozás Művészet óra</p>
<p>Nyomatok készítése természetes anyagok felhasználásával. „Az őszi hangjai és színei”</p>	
<p>Cél: a tanulók megismertetése új fogalmakkal, mint színárnyalat, horizont vonal megjelenítése a rajzon, nyomatok készítése természetes anyagokkal.</p>	
<p>Téma: „Az őszi hangjai és színei”.</p>	
<p>Feladat: nyomatok készítése természetes anyagok felhasználásával, őszi táj festése hagyományos akvarell technikával és kombinálása sokszorosító grafikai eljárással, a kész kompozíciók bemutatása és kiállítása, a tapasztaltak és tanultak összegzése.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.03: Szervezés. 0.03-0.08: A természetben végzett megfigyelések megbeszélése. 0.08-0.10: Téma és cél közlése. 0.10-0.12: A kész kompozíció bemutatása. 0.12-0.14: A munkafolyamat menetének bemutatása. 0.14-0.17: A színárnyalatok kikeverése 0.17-0.19: Memórijáték. A munkafolyamat rögzítése. 0.19-0.40: A tanulók gyakorlati munkája. 0.40-0.45: Összefoglalás Kiállítás szervezés. Az osztályterem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: Nyomatok készítése a rajzlapon az összegyűjtött falevelek és festék felhasználásával és sokszorosító grafikai eljárás alkalmazásával. A munkafolyamat magyarázata, segítségnyújtás a gyakorlati feladat során. Fejleszteni a tanulók kez ügyességét, a színkeverés technikáját, a szépérzéküket, kreativitásukat, a térbeli látásmódot, kommunikációs és improvizációs készségüket. A kompozíciók bemutatása, értékelése, kiállítás szervezése.</p>	
<p>Irodalom: Масол Л.М., Гайдамака О.В., Колотило О.М..Мистецтво (підручник інтегрованого курсу для 2 класу з навчанням угорською мовою закладів загальної середньої освіти), (10-11.о.).</p>	
<p>Mellékletek: gyermekdalok - Gryllus Vilmos „Őszi falevél”, Karaván Zenekar „Mit tett az őszi?”, Fülemüle Zenekar „Őszi dal” (Péter Erika megzenésített verse), Halász Judit „Szél hozott, szél visz el”. Paul Googain <i>A patak ősszel</i>, Szeifert Imre <i>Őszi tájkép</i>, Leonid Afremov őszi hangulatú tájképei.</p>	
<p>Feltételek: képek az ősziről, akvarell festék, ecset, paletta, vizes pohár, rajzfűzet, falevelek, multimédia eszközök, gyermekdalok és vers az ősziről, tankönyv, a tanító bemutató kompozíciója.</p>	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 3.osztály. 24 tanuló, 8-9 éves gyerekek 2019-2020-as tanév</p>	<p>1. foglalkozás Technika óra</p>
<p align="center">Papírkivágás és grafikai nyomtatás ötvözése. „Virágok a vázában”</p>	
<p>Cél: a vitinanka - papírkivágás technikájának mélyebb megismerése és begyakorlása, különböző mintázatú pecsétek készítése.</p>	
<p>Téma: „Virágok a vázában”. Virágpecsétek készítése.</p>	
<p>Feladat: nyomtató eszközök – virágpecsétek készítése vitinanka technikával.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.02: Szervezés. 0.02-0.04: Téma és cél közlése. 0.04-0.08: Oktató videó megtekintése. 0.08-0.13: Megfigyelések. 0.13-0.16: Zenés rajzfilm. 0.16-0.19: A munkafolyamat bemutatása. 0.19-0.40: A tanulók önálló munkája. 0.40-0.45: Összegzés. Irodalmi játék, versek találós kérdések megfejtése. Kiállítás. Rendteremtés.</p>	
<p>Értékelés: A virágpecsétek elkészítése papírkivágás technikával. Az érdeklődés felkeltése azok felhasználásával kapcsolatban. A munkafolyamat bemutatása videó formájában, megbeszélése. A virágok kivágása egyszerű A4-es papírból vagy kartonból. A vitinanka-virágok felragasztása kartonlapokra és a hullámkartonra. A kész munkák bemutatása, kiállítása az osztályterem alkotói sarkában.</p>	
<p>Irodalom: Osvát Erzsébet „Pipacs”, „Búzavirág”, Donászy Magda „Hóvirág”, A. A. Milne „Kicsi sárga nárcisz”.</p>	
<p>Mellékletek: Gryllus Vilmos „Maszkabál – Virágcsokor” -</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, kartonlapok, hullámkarton, A4-es papírlapok, színes papír, olló, ragasztó, képek a virágokról, multimédia eszközök.</p>	

<p>Kaszonyi Arany János Líceum 3.osztály. 24 tanuló, 8-9 éves gyerekek 2019-2020-as tanév</p>	<p>2. foglalkozás Rajz óra</p>
<p>Papírkivágás és grafikai nyomtatás ötvözése. „Virágok a vázában”</p>	
<p>Cél: A tanulók megismertetése a virágcsendéletekkel és alkotóikkal, új sokszorosító grafikai eljárással, a papírkivágás technikájával készült virág pecsétként való felhasználásával, csendélet készítése papírkivágás és grafikai nyomtatás ötvözésével.</p>	
<p>Téma: „Virágok a vázában” csendélet készítése</p>	
<p>Feladat: „Virágok a vázában” csendélet készítése papírkivágás és grafikai nyomtatás technikák ötvözésével.</p>	
<p>Időbeosztás: 0.00-0.02: Szervezés. 0.02-0.04: Ismétlés. 0.04-0.08: Motiváció. Virágcsendéletek elemzése. 0.08-1.1: Megfigyelések, csoportmunka. 0.11-0.13: Téma, cél közlése. 0.13-0.16: A munkafolyamat bemutatása. 0.16-0.19: A munka menetének megbeszélése. 0.19-0.40: A tanulók önálló munkája. 0.40-0.45: Összefoglalás. Kiállítás. A terem rendbetétele.</p>	
<p>Értékelés: A híres festők virágcsendéleteinek megfigyelése, elemzése. A csendélet festés új formájának bemutatása A festés és nyomtatás folyamatának magyarázata. A különböző eljárások vegyítése a gyakorlati feladatban: papírváza kivágása vitinanka technikával, virágok lenyomatainak készítése. Kiállítás szervezése. A terem dekorálása. Fejleszteni a kreativitást, improvizációs készséget, szépérzékét, a színkeverés technikáját, analízáló képességet.</p>	
<p>Irodalom: М. І. Резніченко, С. К. Трач. Образотворче мистецтво. Підручник для 3 класу загальноосвітніх навчальних закладів. Тернопіль, Навчальна книга, - Богдан, 2013</p>	
<p>Mellékletek: Vincent van Gogh „Váza tizenkét napraforgóval”, Paul Cezanne „Virágok a vázában”, Munkácsy Mihály „Virágcsendélet”.</p>	
<p>Feltételek: osztályterem, kartonlapok, színes papír, virágpecsétek, guás festék, paletta, vizes pohár, ecset, olló, ragasztó, multimédiás eszközök.</p>	

Beleegyző nyilatkozat

Ember Évának hívnak, a II. Rákóczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola Tanító szakos hallgatója vagyok, negyedik évfolyamon. Szakdolgozatom témája: *Nyomatkészítési eljárások és technikák gyakorlati lehetőségei az elemi osztályosok számára.*

A tervezett tevékenység bemutatása: Ezzel a nyilatkozattal szeretném a segítségüket és beleegyezésüket kérni ahhoz, hogy a szakdolgozatom gyakorlati részét az Önök intézményében levezethessem. Az 1.-4. osztályokban a foglalkozások során szeretném megismertetni a gyerekeket a különböző sokszorosító technikák érdekességeivel és fogásaival. A pedagógusoknak be akarom mutatni, hogy az elemi osztályokban a gyakorlatban miként lehet alkalmazni a sokszorosító grafikai eljárásokat, legfőképpen a magasnyomást. Ezeket a technikákat be lehet vinni a Művészeti, illetve Rajz és Technika órákba. Az órákon a tanulók életkori sajátosságainak megfelelően sokszorosító grafikai eljárásokat és azok segítségével készült alkotásokat készítenénk és mutatnánk be.

1. osztály órájának témája „Nyomatok készítése sógyurma pecsét segítségével”.

Ehhez a projekthez két órára lesz szükség: egy előkészítő Technika (a sógyurma pecsét elkészítése) és a Rajz órára (nyomatok készítése sógyurma pecsét segítségével).

2. osztály órájának témája: „Sokszorosítás frottázs (dörzsölés) technika alkalmazása a Művészet órákon”. Egy foglalkozást igényel a kompozíciók elkészítése. A Művészet órát szeretném összekötni a „Rákóczi virágai” gyermek színházi előadással.

4. osztály órájának témája: „ A monotípa mint sokszorosító grafikai eljárás. Az állatok meglevevítése sokszorosító grafikai eljárással.” Két foglalkozást igényel a munkafolyamat. A Technika órán elkészítjük a nyomóformát, a Rajz órán pedig nyomatok készítése történik. A gyakorlati munkát összekapcsolnám a tankönyvben ajánlott „Egrotikus madár” című Rajz órával.

Foglalkozás dokumentálásának formája: Az órákról fotókat készítenék, amelyeken rögzíteni szeretném a munkafolyamatokat és a gyerekek kész alkotásait. A fényképeken nem lenne látható a gyermekek arca, csak a kezek, eszközök és a munkák. A tanulók kilétét, nevét teljes diszkrécióval kezelném. Szakdolgozatomban a gyerekek neve nem szerepel majd, csak az osztályok megnevezése.

A felmerülő kérdéseiket a lenti elérhetőségeken tehetik fel.

Tisztelettel, Ember Éva.

Mobil:+380956794250

E-mail: embereva32@gmail.com

Oktatási intézmény neve: Kaszonyi Arany János Liceum

Iskola címe: Kaszony, Bocskai út 6.

Iskolai igazgató

Завідувачу кафедри

Грига Олені Анатоліївни

здобувача вищої освіти

Ешбер Єви Стефанівни

Початкова освіта

IV курс

(ПІБ студента, спеціальність, курс)

ЗАЯВА

З правилами чинного Положення «Про академічну доброчесність в Закарпатському угорському інституті імені Ф. Ракоці II» від «30» серпня 2019 року, згідно з яким виявлення плагіату є підставою для відмови в допуску роботи до захисту і застосування заходів дисциплінарної та академічної відповідальності, ознайомлений(а).

Про використання Системи виявлення текстових збігів/ідентичності/ схожості в роботах здобувачів вищої освіти повідомлений(а) та надаю свою згоду на обробку та збереження моєї роботи в Базі даних Інституту. Також надаю ЗУІ право на передачу моєї роботи для обробки та збереження в Системі виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та використання роботи для виявлення плагіату в інших роботах, які завантажувалися/завантажуються для перевірки Системою виявлення текстових збігів/ідентичності/схожості та користувачами, які мають доступ до цієї Системи, виключно в обмежених цілях для виявлення плагіату в текстах робіт.

Робота для перевірки Інституту надається в друкованому та електронному варіанті. Електронна версія моєї роботи збігається (ідентична) з друкованою.

28.05.2021.
Дата

Ешбер Єва
Підпис

Bida Olena
tanszékvezetőnek
Ember Éva
Tanító szak
IV. évfolyam
(hallgató teljes neve, szak, évfolyam)

NYILATKOZAT

A II. Rákoczi Ferenc Kárpátaljai Magyar Főiskola 2019. augusztus 30-án kelt tudományetikai szabályzatának pontjaival, amelyek szerint plágium felfedezése esetén a diplomamunka nincs védelemhez engedve, megismerkedtem.

Tájékoztatást kaptam a plágiumszűrő rendszer használatáról, hozzájárulok a munkám ellenőrzéséhez és tárolásához az intézményi adatbázisban. Felhatalmazom az intézményt, hogy a munkámat ellenőrzés után felhasználhassák a plágiumszűrő program működésénél a további munkák ellenőrzésének folyamatában.

A munkát ellenőrzés céljából elektronikusan és nyomtatott formában is benyújtottam az intézménynek. Munkám elektronikus változata azonos a nyomtatott példánnyal.

2021. 05. 28.
Dátum

Ember Éva
Aláírás

Ім'я користувача:
Моца Андрій Андрійович

ID перевірки:
1007936669

Дата перевірки:
20.05.2021 00:04:35 EEST

Тип перевірки:
Doc vs Internet

Дата звіту:
20.05.2021 00:12:06 EEST

ID користувача:
100006701

Назва документа: Ember Éva

Кількість сторінок: 78 Кількість слів: 21714 Кількість символів: 167250 Розмір файлу: 2.64 MB ID файлу: 1008027720

6.68% Схожість

Найбільша схожість: 3.04% з Інтернет-джерелом (https://regi.tankonyvtar.hu/hu/tartalom/tamop412A/2011_0060_epite...)

6.68% Джерела з Інтернету

192

Сторінка 80

Пошук збігів з Бібліотекою не проводився

0% Цитат

Вилучення цитат вимкнене

Вилучення списку бібліографічних посилань вимкнене

0% Вилучень

Немає вилучених джерел

Модифікації

Вилучення модифікацій: Повна інформація доступна за адресою: [...](#)

